

Životní spokojenost mužů – otců na rodičovské dovolené

Bc. Petra Šenková

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Petra ŠENKOVÁ**
Osobní číslo: **H118563**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Životní spokojenost mužů – otců na rodičovské dovolené**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- postavení otce v rodině
  - uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci
  - opodstatnění převzetí role ženy v rodině
  - postoj společnosti k mužům na rodičovské dovolené
  - možnosti sociální pedagogiky při posilování role otce v prvních letech života dítěte
- Součástí práce bude průzkum zaměřený na zjištění faktorů, které ovlivňují prožívání životní pohody mužů na rodičovské dovolené.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bakalář E., Nytrová O., Strachota V., O čem sní muži, aneb Jak to vidí otcové. Praha: Beta Books, 2005

Brtníková M., Svět muže, ženy a jejich dětí. Praha: Horizont, 1991

Burdová E., Schmied Z., Ženíšková M., Těhotenství, mateřství a rodičovská dovolená. Praha: ASPI, 2008

Koldinská K., Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálněprávních souvislostech. Praha: C.H. Beck, 2010

Maříková H., Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999

Poněšický J., Fenomén ženství a mužství, psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy. Praha: Triton, 2008

Quilien Ch., Jsem na dítě sám: jak přežít péči o dítě. Praha: Albatros, 2004

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Katedra psychologie

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

vedoucí ústavu

doc. PhDr. František Vízdal, CSc.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

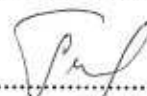
- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Bc. PETRA ŠENKOVÁ

Jméno, příjmení studenta

Podpis

V Brně 10.3.2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce na téma „Životní spokojenost mužů – otců na rodičovské dovolené“ se v teoretické části věnuje rodině, jejím funkcím a proměnám, úloze rodičovství, vymezení pojmu gender, vývoji a osvojování genderových rolí a genderovým stereotypům v souvislosti s mateřstvím a otcovstvím. Charakterizuje současnou roli otce pečovatele – otce na rodičovské dovolené a předkládá náhled okolí na problematiku aktivního otcovství. Podstatnou částí se jeví také problematika životní spokojenosti, zejména faktory, které ji ovlivňují a její udržování. Empirická část je zaměřena na zjištění faktorů, které ovlivňují životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené a názorů mužů a žen na problematiku aktivního otcovství.

Klíčová slova

Aktivní otcovství, gender, genderové role, genderové stereotypy, muž, péče o dítě, rodičovská dovolená, rodičovství, rodina, životní spokojenost.

ABSTRACT

Thesis on the topic "Life satisfaction of men - fathers on parental leave" in the theoretical part deals with the family, its functions and transformations, the role of parenting, the definition of gender, development and acquisition of gender roles and stereotypes gender relating to motherhood and fatherhood. Characterizes the contemporary role of caregiver father - fathers on parental leave and presents a view around the issue of active fatherhood. A substantial part of the problem also appears to be life-satisfaction, especially the factors that affect it and its maintenance. The empirical part focuses on the factors that affect the life satisfaction of men on parental leave and opinions of men and women on the issue of active fatherhood.

Key words

Active fatherhood, gender roles, gender stereotypes, male, child care, parental leave, parenting, family life satisfaction.

Děkuji paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině a blízkým za jejich trpělivost a morální podporu, kterou mi poskytovali v průběhu mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SOUČASNÁ RODINA – POJETÍ A AKTUÁLNÍ PROBLÉMY	11
1.1 RODINA – DEFINICE A CHARAKTERISTIKA	12
1.2 FUNKCE RODINY	14
1.3 PROMĚNY SOUČASNÉ RODINY	16
1.4 ÚLOHA RODIČOVSTVÍ.....	18
1.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	20
2 GENDEROVÉ ROLE V RODINĚ	21
2.1 VYMEZENÍ POJMU GENDER.....	22
2.2 VÝVOJ GENDEROVÝCH ROLÍ.....	23
2.3 OSVOJOVÁNÍ GENDEROVÝCH ROLÍ.....	25
2.4 MATEŘSTVÍ, OTCOVSTVÍ A GENDEROVÉ STEREOTYPY	27
2.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	29
3 FENOMÉN NOVÉHO OTCOVSTVÍ.....	30
3.1 ROLE OTCE V RODINĚ	31
3.2 OTEC NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ	34
3.3 AKTIVNÍ OTCOVSTVÍ Z POHLEDU OKOLÍ	37
3.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	38
4 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	39
4.1 VYMEZENÍ POJMU ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	40
4.2 DETERMINANTY ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI.....	41
4.3 UDRŽOVÁNÍ ŽIVOTNÍ SPOKOJENOSTI	43
4.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	44
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	46
5.1 CÍLE VÝZKUMU, STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A HYPOTÉZ.....	46
5.2 VÝZKUMNÉ METODY A TECHNIKY.....	47
5.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	48
5.4 ZPRACOVÁNÍ A VYHODNOCENÍ DAT	49
5.4.1 Vyhodnocení a interpretace výsledků rozhovoru.....	49
5.4.2 Vyhodnocení a interpretace výsledků dotazníku.....	68
5.5 ZÁVĚR VÝZKUMU.....	89
ZÁVĚR.....	92
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	94
SEZNAM TABULEK.....	98
SEZNAM PŘÍLOH.....	99

ÚVOD

Ve své diplomové práci se věnuji aktuálnímu tématu současné doby, problematice aktivního otcovství. Jedná se především o péči a výchovu v raném věku života dítěte. Předmětem zájmu jsou muži, kteří se ujali pečovatelské role, kterou ve většině českých domácností zastávají ženy. Upustili na čas od svého zaměstnání nebo omezili pracovní aktivity natolik, aby se mohli věnovat péči a výchově svých dětí již od jejich útlého věku. Podnětem pro zvolení daného tématu je zvyšující se počet manželských či nemanželských párů v mém okolí, kteří zvolili variantu, kdy následně po narození potomka čerpá rodičovskou dovolenou právě otec dítěte. Důvodem k rozhodnutí těchto mužů nastoupit na rodičovskou dovolenou nebyl přímo zájem otce pečovat o dítě v jeho raném věku, nýbrž finanční situace rodiny, kdy muži vydělávají méně peněz, než jejich partnerky nebo nemohou najít vhodné zaměstnání. Nedobrovolné rozhodnutí otce nastoupit na rodičovskou dovolenou může značně ovlivnit jeho životní spokojenost a následně se odrazit na péči a výchově dítěte. Právě životní spokojenost mužů – otců na rodičovské dovolené je hlavní otázkou mé diplomové práce.

Problematika práce souvisí se sociální pedagogikou v mnoha ohledech, především v oblasti podpory aktivního otcovství a posilování významu role otce v prvních letech života dítěte. Zde nachází sociální pedagogika uplatnění v tvorbě programů a projektů, které se týkají právě oblasti aktivního otcovství, jejichž výsledky by měly identifikovat hlavní opatření, za účelem podpory většího zapojení mužů do péče o děti.

Cílem teoretické části diplomové práce je pojednání o problematice aktivního otcovství, která je aktuálním tématem současné doby v důsledku společenských změn posledních desetiletí. Dochází tak ke změnám v oblasti rodiny, jejich funkcí a úloze rodičovství. Jedná se zejména o otázku genderu - rovného postavení muže a ženy v rodině, a tím o rozdělení péče o děti mezi oba rodiče. Proto zde nechybí vymezení pojmu gender, vývoj a osvojování genderových rolí i genderové stereotypy v souvislosti s mateřstvím otcovstvím, které mají zároveň odlišit tradiční a současné pojetí výchovy. Prakticky od narození dostává jedinec vzhledem ke svému biologickému pohlaví návod jak se ve společnosti správně pohybovat. A to nejen v dětském věku, nýbrž i v dospělosti, zejména v souvislosti s výchovou a péčí o vlastní děti. V tradičním pojetí výchovy jsou tak oba rodiče v jistém směru znevýhodněni, žena především v zaměstnání a muž při výchově dětí. Současné pojetí výchovy umožňuje otcům aktivní péči o nejmenší děti

a ženám realizaci na trhu práce. Liší se především role otce v rodině, a to zejména vzhledem k možnosti nastoupit na rodičovskou dovolenou stejně jako matka dítěte. Důležité je rovněž zmínit náhled okolí na muže – pečovatele, neboť negativní reakce okolí mohou snadno ovlivnit rozhodnutí otce pro tuto alternativu péče o dítě. Oblast životní spokojenosti a faktory, které životní spokojenost ovlivňují je vzhledem k tématu mé diplomové práce nedílnou součástí její teoretické části.

Cílem empirické části diplomové práce je zkoumat dosud opomíjenou otázku prožívání životní spokojenosti mužů – otců na rodičovské dovolené a rovněž zmapovat názory mužů a žen na problematiku aktivního otcovství – roli otce pečovatele. Rozhovorem s muži na rodičovské dovolené dojít ke zjištění jaké faktory jejich životní spokojenost ovlivňují. Prostřednictvím dotazníkového šetření získat odpovědi na otázky zda se liší názory mužů a žen na problematiku aktivního otcovství, zda jsou nakloněni spíše tradičním rodičovským rolím, zda souhlasí s tím, aby se muži zapojili do péče o dítě již v jeho raném věku či zda mohou být schopnými pečovateli stejně jako ženy. Jelikož téma mé diplomové práce nebylo možné vzhledem k jeho rozsahu zachytit vyčerpávajícím způsobem, zaměřila jsem se proto jen na některé z podstatných otázek dané problematiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOUČASNÁ RODINA – POJETÍ A AKTUÁLNÍ PROBLÉMY

Rodina je obsáhlým tématem sociální psychologie a sociologie. Je jednou ze základních strukturálních složek společnosti a základní složkou, pokud jde o péči a výchovu dětí, zejména o vytváření prvopočátečních předpokladů rozvoje osobnosti v socializačním procesu.

Rodinné prostředí je prvním a základním životním prostředím člověka. Organizace rodinného života tvořící sociologický model dané kultury mezi partnery, rodiči a dětmi i mezi sourozenci navzájem, do značné míry vyjadřují zvláštnosti dané kultury, tradice a rasy (Kohoutek, 2001, s. 99).

Rodina představuje bio-sociální systém, který se neustále vyvíjí, mění a současně reaguje na změny společenských podmínek. Hledá a nachází své místo ve společnosti a přitom je společností opakovaně ovlivňován a formován. Tento systém je tvořen segmenty, jejichž vzájemné vztahy jsou intenzivnější než vztahy k ostatnímu okolí (Dunovský, 1999, s. 92). Základem tohoto systému jsou rovněž hodnoty a normy, které dítě přebírá v předškolním věku od osoby, s níž se identifikuje. Usnadňují mu orientaci v sociálním prostředí a jsou součástí jeho identity (Vágnerová, 2000, s. 122).

Význam rodiny tkví především v klíčové roli, kterou zastává v procesu zespolečnění lidského individua. Rodina se svými znaky promítá do osobnosti dítěte, ovlivňuje jeho vývoj a osobnost. Působí rovněž na utváření předpokladů pro školní úspěšnost nebo naopak způsobuje školní neúspěchy (Helus, 2007, s. 167). Klíčová úloha rodiny je spojena s funkcí kulturního dědictví, respektive předáváním návyků z generace na generaci důležitých pro regulaci zachování hodnot a norem (Kohoutek, 2001).

Současná rodina je historicky vzniklý útvar. Porozumět jí představuje uvědomit si její odlišnosti od rodiny tradiční. Je třeba zdůraznit, že v průběhu posledních desetiletí dochází zejména ke změně ve smyslu destabilizace rodiny. Rodina prochází krizí, která se projevuje zejména vysokou rozvodovostí. Vysoká rozvodovost a výchova dětí v neúplných rodinách vede zpravidla k roztržitosti výchovného způsobu, cílů a hodnot výchovy. V důsledku partnerských konfliktů bývají děti často ponechány samy sobě. Poruchy socializačního výchovného působení a absence zásahu odborníka se často projevují v sociálně-deviantním chování dítěte.

1.1 Rodina – definice a charakteristika

Jednoznačná definice pojmu rodina je velmi problematická. Liší se podle přístupu různých vědních disciplín jako je sociologie, psychologie, právo nebo demografie. Také různé oblasti téže vědy přistupují k pojmu rodina rozdílně.

Literatura uvádí rozdílné definice na základě různých aspektů (rolí, komunikace, procesu socializace, individualizace apod.). Uvedu proto jen některé z těchto definic.

Dle psychologického slovníku je rodina společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vazbami, odpovědností a vzájemnou pomocí.

Sociolog I. Možný (1990) definuje rodinu jako nejskromnější lidskou institucí, kterou tvoří manželský pár s dětmi, pokud jde o rodinu úplnou. Existují i rodiny neúplné a vícegenerační.

Dle M. Nakonečného (1999) je rodina charakteristickou primární malou skupinou, která je považována za společenskou instituci, tvořící stavební kámen lidské společnosti, jelikož má mnoho důležitých společenských funkcí, zejména se v ní uskutečňuje primární socializace dítěte.

Ch. Bühlerová (1962) nazývá rodinu přirozenou skupinou, neboť je stále, ve většině případů přirozeným důsledkem soužití muže a ženy, jejich touhy po dětech a má tak hluboké biologické kořeny.

M. Vágnerová (2005) považuje rodinu za nejvýznamnější sociální skupinu, která zásadním způsobem ovlivňuje rozvoj psychiky a zprostředkovává dítěti sociokulturní zkušenost.

Rodinné vztahy jsou pro každého tím nejvýznamnějším a široce i hluboce formujícím sociálním prostředím (Čačka, 2000, s. 301). Jsou charakteristické vysokou mírou intimity, citovými vazbami mezi členy, vzájemnou soudržností a vymezenými rolmi, včetně jejich hierarchie (Vágnerová, 2005, s. 312). Rodinné prostředí určuje, jaké schopnosti a dovednosti jsou ceněny a naopak. Odráží se zde hodnotový systém rodiny i celková úroveň obou rodičů.

Rodina je nejdůležitějším převodním mechanismem v předávání hodnot z generace na generaci, nejvýznamnějším socializačním činitelem. Stojí na počátku rozvoje osobnosti a má možnost jej ovlivňovat v rozhodující fázi. Smyslem, účelem a náplní rodiny je utvářet relativně stabilní, bezpečný prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci

života lidí. Je přirozeným prostředím, do něhož se člověk rodí a přejímá to, co mu připravili rodiče (Kraus, 2008, s. 79).

Rodina jako celek uspokojuje svým členům materiální, citové i společenské potřeby. Setkávají se zde historické i individuální zkušenosti. Rovněž naplňování rodinných rolí vede k optimální kooperaci při společné činnosti. Zřetelná formulace úkolů jednotlivých rolí zajišťuje funkčnost rodiny. Uplatnění kompetencí k odpovědnému plnění rolí v rodině přináší všem členům emocionální stabilitu, jistotu a bezpečí (Čačka, 2000, s. 305).

Zmíníme-li současnou rodinu, pak máme na mysli ty rysy rodiny, kterými se odlišuje od rodiny někdejší, která je dnes už spíše výjimkou. Současná rodina je rodinou nukleární. Jádro nukleární rodiny tvoří partnerská/manželská dvojice. Potud hovoříme o rodině manželské. Manželé jsou také otcem a matkou svých dětí, resp. pečují o děti přisvojené, či děti z předchozích manželství muže a ženy. Současně hovoříme o rodině dvougenerační – pozůstává z generace otce a matky a generace dětí. Dostáváme se ke čtvrté charakteristice současné rodiny oproti rodině tradiční, a tou je rodina intimně vztahová. Z předchozí rodiny se výrazně vyčlenila centrální vztahová zóna, proniknutá citovou blízkostí, kterou u sebe manželé navzájem (ještě v předmanželském období známosti) objevili a kterou se rozhodli stvrdit manželstvím a početím dítěte. Pátým pojmem, který charakterizuje současnou rodinu, je pojem privátní individualizace. Vymanění z pout tradice, historicky předávaných zvyků a závazků, majetkových a profesních předurčeností, znamená možnost i nutnost rozhodovat se, volit a nést za své rozhodnutí zodpovědnost (Helus, 2007, s. 139).

Role v rodině se historicky měnily od patriarchální struktury k rovnoprávnému postavení obou rodičů a relativní ekonomické nezávislosti matky. Integrujícím faktorem rodinného života je především láska mezi jednotlivými členy. Krize současného rodinného života, spojená s manželskou krizí, spočívá v přetížnosti obou rodičů a zejména v úpadku komunikace mezi dětmi a rodiči. Navzdory tomu zůstává rodina nenahraditelným prostředím, avšak pouze v případě, jestliže v ní krizové jevy vystupují ve snesitelné míře. V opačném případě se rodinné prostředí stává stresujícím. Dospívající děti, které žijí ve stresovaném prostředí, mohou hledat náhradní rodinné prostředí v partách vrstevníků či rodiče v mimomanželských vztazích. Výchova dětí je tím ohrožena a může tak vést k různým poruchám chování (Nakonečný, 1999, s. 242).

1.2 Funkce rodiny

Funkce rodiny se vyvíjí v souvislosti se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují postavení rodiny ve společnosti i vztahy v rodině. Moderní rodina pozbyla některé ze svých dřívějších funkcí, jiné funkce pouze ztratily, popř. získaly na důležitosti (Výrost, Slaměník, 1998, s. 326).

V současné době rodina plní několik základních funkcí a zajišťuje mnoho činností. Vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, chrání a podporuje. Pečuje o zdraví svých členů, hmotné zabezpečení, výživu a kulturní návyky. Realizace základních funkcí rodiny má zásadní význam pro zdravý vývoj dítěte, pro jeho úspěšnou socializaci (Helus, 2007, s. 149).

B. Kraus (2008) rozlišuje tyto základní funkce rodiny:

Biologicko-reprodukční funkce

Zabezpečuje reprodukci společnosti a udržuje společensky schválenou podobu sexuálního soužití. Přibývá mladých lidí, kteří volí jinou cestu než výchovu dětí. Závažným jevem dnešní doby je fakt, že narůstá počet párů, u kterých je snížena plodnost a přirozená reprodukční funkce musí být nahrazena reprodukcí asistovanou (Gillernová, Kebza, Rymeš, 2011, s. 109). V rodinách s nízkými příjmy je dítě považováno za přepych. Proto v posledních letech pozorujeme úbytek dětí. Stále více partnerů plánuje pouze jednoho potomka, dokonce přibývá případů, kdy neuvažují o dítěti vůbec.

Sociálně ekonomická funkce

Nevztahuje se jen na dítě, nýbrž na všechny její členy. Spočívá v jejich hmotném zabezpečení a vytváření statusu. Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. V minulosti byla zvláště důležitá její výrobní složka, v současné době se stala rodina ve své převaze spotřební jednotkou, zcela závislou na výrobní činnosti společnosti. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodiny, což je důsledek nezaměstnanosti a zvyšování životních nákladů (Kraus, 2008, s. 82).

Ochranná funkce

Spočívá v hmotném zajišťování životních potřeb, nejen dětí, ale všech členů rodiny. V této oblasti došlo v ČR k jistým změnám, před rokem 1989 přejímal tuto funkci z části stát (nemocenské a důchodové pojištění, domovy důchodců apod.), po roce 1990 se však očekává větší spoluúčast rodiny na jejím plnění (očkování a preventivní lékařské prohlídky, včetně zubních, již neorganizují školy apod.) (Kraus, 2008).

Socializačně výchovná funkce

Zahrnuje socializaci dětí a sociální kontrolu. Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Specifická dynamika probíhající v rodině tvoří zcela jedinečné prostředí pro formování postojů ke světu, blízkému okolí a sobě samému (Výrost, Slaměník, 1998, s. 327). Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života.

Rekreační funkce

Rodina je rovněž institucí, která by měla pamatovat na rekreaci, zábavu a relaxaci. Aktivity tohoto typu se týkají všech členů rodiny, ovšem zásadní význam mají pro děti. Jedná se především o společné využívání volného času (společná dovolená, zájmové činnosti apod.) (Kraus, 2008).

Emocionální funkce

Potřeba zázemí, podpory a pomoci, potřeba klidu a uvolnění, známosti a důvěrnosti je nutná pro všechny. V tomto smyslu je rodina nezastupitelná (Gillernová, Kebza, Rymeš, 2011, s. 111). Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Emocionalita je potřebná stejně jak pro dospělé, tak pro děti, i když v různé podobě. Při tom je třeba zdůraznit, že zájem o dítě a sledování jeho prospěchu pramení především z emocionality, zajišťující harmonický život rodiny i pocit celkového uspokojení a životního naplnění pro všechny její členy. V důsledku změn lze pozorovat, že přibývá rodin, které tuto funkci plní jen s velkými obtížemi, resp. neplní téměř vůbec. Narůstá počet týraných dětí, citově deprimovaných apod.

1.3 Proměny současné rodiny

Rodina se v posledních desetiletích proměnila ve všech kulturách vyspělé civilizace. Poválečné období bylo téměř ve všech evropských zemích z hlediska rodinného chování ve znamení sňatkového boomu, jenž byl doprovázen strmým nárůstem porodnosti, a to především u mladých manželství (Kraus, 2008, s. 79).

Zhruba od 60. let je patrný výrazný nárůst významu materiálního zabezpečení rodiny. Např. více dětí klade nároky na jejich zabezpečení, které je ne vždy v silách muže. Zaměstnanost žen je stále naléhavější, a jestliže mají být ženy zaměstnány jako muži, vyžadují i větší podíl mužů na chodu domácnosti. Nastupuje trend zrovnoprávnění obou pohlaví. Od roku 1964 dochází v některých zemích Evropy ke znatelnému poklesu plodnosti rodin, který v podstatě zasahuje až do naší současnosti. Dramatický pokles porodnosti a sňatečnosti, spojený s nárůstem rozvodovosti, provází i jiné sdružené jevy, které mnozí považují za příznaky krize rodiny (Helus, 2007, s. 142).

V tradičních rodinách bylo narození dítěte sezdaným rodičům považováno za samozřejmost. Manželství byla uzavírána často za rozhodujícího vlivu rodičů. Potomek měl být pracovní silou, dědicem rodového majetku a garantem jeho uchování, garantem péče o rodiče v pozdějším věku a povinností; sociokulturní imperativ mít děti byl motivován i nábožensky.

Současná rodina se v důsledku transformačních procesů znatelně vzdálila ustálenému tradičnímu modelu. Předmanželská zkušenost v oblasti sexu je až na určité specifické skupiny společnosti zcela běžně přijímána. Zralost partnerů při prvních intimních zkušenostech je často pouze fyziologická nikoli psychosociální, což často vede ke značně volnému a nezodpovědnému přístupu k sexu (Výrost, Slaměník, 1998, s. 305).

Institucionální spojení zákonným manželským svazkem není nutnou podmínkou rodinného života. Výrazně přibývá soužití, kdy toto kritérium naplněno není. V důsledku toho přibývá dětí, které se rodí mimo legitimní manželství. Rodiče nemají obavy, že budou ve stáří bezvýhradně odkázáni na děti, náboženský imperativ mizí v souvislosti s ústupem náboženského cítění vůbec. Mít či nemít dítě je dnes spíše než samozřejmostí věcí osobního rozhodování, kalkulu. Potenciální rodiče si kladou otázky, jaká omezení by jim narození dítěte mohlo způsobit, zda na něj není příliš brzy, nebo zda vůbec je hodlají podstoupit (Helus, 2007).

Otevřením společnosti a ekonomiky se nově nabídla možnost cestovat, objevila se možnost podnikat a zvýšila se dostupnost univerzitního vzdělávání. Tím vzniklo silné konkurenční prostředí pro vstup do manželství a založení rodiny.

Zvýšil se interval mezi biologickou schopností zplodit dítě a sociálně-psychologickou připraveností k rodičovství. Ještě výrazněji se prodloužilo období mezi biologicko-psychologickou a ekonomicko-profesní dospělostí. Ukončení profesní přípravy a ekonomická schopnost založit a materiálně zabezpečit rodinu nastupují později a tudíž se prodlužuje doba finanční závislosti na rodičích (Plaňava, 2000, s. 129).

Dochází k posunu průměrného věku partnerů směrem vzhůru při uzavírání prvního manželství, a to především ve věku do 30 let. Snižuje se porodnost, což bývá vnímáno jako reakce na širší možnosti seberealizace, zaměření na jiné hodnoty, materiální nejistoty atd. Sílícím trendem je odkládání rodičovství na období střední dospělosti. Odsunutím rodičovství na pozdější dobu se vytrácí ochota měnit přijatý životní styl, opustit kariéru, zvyšují se rizika zdravotních komplikací spojených s vyšším věkem apod. (Gillernová, Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 107).

Uvažujeme-li o znacích současné rodiny s důrazem na to, že se jedná o primární sociální skupinu, je nutné zmínit přímé výchovné působení rodičů, které je nahrazováno institucemi a jinými socializačními vlivy. Společností je akceptována rodina dvoukariérová, což je důsledkem kvalifikovanosti, vzdělanosti a tím i zaměstnanosti žen (Kraus, 2008, s. 85). Dochází k odklonu od dříve typické rodinné koalice k pestřejší škále možností.

Mezi znaky týkající se celospolečenských změn a vazeb se vztahem k rodině řadíme zejména nízkou stabilitu rodiny. Rozvodovost se promítá i do složení rodin a domácností. Následkem rozvodu vzniká většinou neúplná rodina s dětmi, domácnost jednotlivce nebo opětovně složená úplná rodina (Gillernová, Kebza, Rymeš a kol., 2011).

Po roce 1990 je zaznamenána stagnace rozvodů, a to pravděpodobně z důvodu výrazných celospolečenských změn. Dochází k výraznému projevu celospolečenské tolerance vůči rozvodům. Přestože se stále lze setkat s nesmiřitelnými postoji nebo s odsuzováním rozvodu jako nezpochybnitelně špatného jevu, rostoucí liberalizace postojů k rozvodům posiluje představy, že rozvod je vhodným řešením nespokojenosti s momentálním stavem manželství (Výrost, Slaměník, 1998).

1.4 Úloha rodičovství

Narozením dítěte vzniká pro partnery nová situace, která vede k významné změně rodinné konstelace. Lidé v dnešní době často zvažují, zda již nastal čas k přijetí rodičovské role. Někteří se na tuto roli systematicky připravují, jiní ji odkládají na pozdější dobu. Tyto pochybnosti a obavy pravděpodobně pramení z civilizačních dopadů současnosti. Přechod k rodičovství je nejvýznamnějším přechodem v rodinném cyklu. Rodičovství může být plánované, nebo k němu může dojít i mimovolně, nezávisle na přípravě a plánech (Možný, 2006, s. 149).

Rodičovství přináší jakousi vzájemnost, sdílení a uspokojování významných životních potřeb dětí i rodičů. Dítě ke svému vývoji potřebuje krom zajištění primárních potřeb stabilní prostředí a přítomnost stabilních osob, na jeho vývoji vysoce citově angažovaných. Tato angažovanost je oboustranná. Dítě i rodič se spolu ztotožňují, podporují se, spoléhají na sebe, samozřejmě se dostávají i do konfliktů. Rodiči na dítěti velmi záleží, vnímá ho jako jedinečné, zvláštní, je jím fascinován. Také dítě vnímá rodiče nejdříve jako všemocného protektora, později jako pomocné já, které supluje zatím nedokonale utvořené já dětské a umožňuje dítěti adaptovat se na nároky světa (Matoušek, 1993, s. 10).

Aby mohli rodiče o dítě s láskou pečovat, musí i na dítěti být něco, co uspokojuje jejich hluboké životní potřeby. První takovou potřebou je potřeba stimulace, která vede živý organismus k činnosti. Potřebujeme, aby náš nervový systém byl zásobován v dostatečném množství podněty z okolí. Z tohoto hlediska lze říci, že dítě je nevyčerpatelným zdrojem podnětů. Druhou důležitou potřebou je potřeba učení, nabývání zkušeností. Na třetím místě možno uvést potřebu bezpečí a jistoty, která je v lidském světě dána především citovými vztahy. Takovými dárci citové jistoty jsou především rodiče svým dětem. Za čtvrté je tu potřeba společenského uznání, společenské hodnoty, společenského uplatnění. Z tohoto hlediska dítě významně zhodnocuje dospělého člověka. Umožňuje mu, aby převzal roli i hodnost rodiče. Pátou potřebou, která se zdá být specificky lidskou je potřeba otevřené budoucnosti. Jak vystihl dobře A. S. Makarenko, potřebuje člověk neustále něco před sebou, nějakou perspektivu, aby mohl plodně žít a pracovat (Matějček, 1986, s 15-16).

Způsob výchovy v rodině představuje celkové výchovné působení ze strany rodičů i rodiny. Vychází rovněž z obecných společenských podmínek a tradic, zkušeností vychovatelů i individuálních charakteristik a projevů vychovávaných dětí. (Čačka, 2000, s. 209). Mimořádný význam pro rozvoj osobnosti dítěte má výchova v dětství. Výchovou je zde myšlena zejména socializace jedince. Matka zastupuje ve vztahu k dítěti lidskou společnost. Klade požadavky na dodržování určitých norem, následně odměňuje, popř. trestá za jejich nedodržování. Časem si dítě vytváří vlastní vnitřní regulativy chování a jednání. Správný a vhodný způsob výchovy bývá často charakterizován jako výchova s péčí a láskou, která je trpělivá, vytváří vztahy vzájemné sympatie, porozumění, posiluje sebedůvěru dítěte a přijímá je, takové jaké je (Kohoutek, 201, s. 116).

Rodiče svým vlivem určují životní dráhu dítěte. Dítě si z rodiny odnáší představu o pracovním uplatnění, o manželství a rodině, o hodnotové hierarchii. Všem členům rodiny, dětem i dospělým, poskytuje rodina domov. V něm člověk odkládá veřejné role. V rodině je možná vysoká míra otevřenosti, vysoká míra sdílení. Rodina umožňuje svým členům zpracovávat všechny druhy traumat, která je potkávají. Umožňuje sdílet i radost (Matoušek, 1993, s. 10). V případě vzniku vážných poruch tělesného a duševního zdraví je rodina schopna mobilizovat značné rezervy, poskytovat nemocnému velkou podporu a všemi dostupnými prostředky usilovat o návrat do původního stavu. V ideálním případě dává rodina každému, kdo do ní patří, pocit bezpečného zázemí.

Členové rodiny jsou partnery v komunikacích. Nepřetržité vyměňování názorů upevňuje jejich rodinné role, umožňuje jim sledování společných cílů, respektování sdílených hodnot. Na druhé straně je rodina zdrojem stresu. Rodič musí být malému dítěti k dispozici stále, ať odpočatý či unavený, případně i nemocný. Také dospělí se musí jeden druhému přizpůsobovat. Řada individuálních plánů se může uskutečnit až po souhlasu jiných členů rodiny nebo musí být opravena a poté přijat plán kompromisní. Jsou situace, v nichž se člen rodiny musí podrobit vyššímu zájmu, a to zcela. Radost z dětí a partnera má i svou stránku rubovou: starosti i úzkosti (Matoušek, 1993).

Pro většinu z nás je rodičovství přirozenou součástí života. Existuje však celá řada vlivů, které negativně působí na schopnost přijmout a zvládat rodičovskou roli. Poruchy rodičovství vznikají tím, že rodiče nemohou, neumějí nebo nechtějí dělat to, co je pro zdárný vývoj dítěte potřebné (Gillernová, Kebza, Ryměš a kol., 2011, s. 117).

1.5 Dílčí závěr

Česká rodina, stejně jako rodina v ostatních zemích, prochází výraznými změnami, zejména ve vztazích k rodičovství. Vlivem těchto změn je nucena čelit řadě překážek ze strany společnosti, především vysokých nároků na děti, jejich výchovu a péči. Tyto skutečnosti značně ztěžují podmínky k jejímu bezproblémovému fungování.

Mladé rodiny se potýkají s problémy převážně socioekonomického charakteru, kam bezesporu patří finanční nedostupnost bydlení, potíže s vytvořením určité pracovní pozice, a tím i schopnost hospodařit s rodinným rozpočtem. Vysoké nároky na vzdělání i zaměstnání mají negativní vliv na schopnost založení rodiny a početí dítěte. Přispívá k sílícímu trendu odkládání sňatků i porodů na pozdější dobu. Manželství je nemoderní formou života, která brání rozvoji osobnosti. Zabezpečení rodiny a výchova dětí jsou ve srovnání s výkonem zaměstnání vnímány jako méně výhodné. Každý chce být jedinečný, uznávaný, respektovaný a úspěšný. Lidé mají sklony k egoismu, nemají zájem vžít se do situace druhých a brát na ně zřetel. Vysokým nároky na kvalitu výchovy dětí a péči o ně, vyžadují nejen nemalé finanční prostředky, ale také osobní zralost, odvahu čelit negativním společenským jevům, které výchovu dětí komplikují a zejména pak dostatek času k vytvoření hodnotného rodičovského vztahu, který dítěti umožní všestranný zdravý vývoj.

Problémem současné společnosti se jeví stárnutí populace a nedostatek dětí. Důvodem je nedostatečná podpora mladých rodin ze strany státu. Proto je zapotřebí podpořit mladé lidi, aby si v době kdy, založí rodinu, udrželi jistou sociální úroveň. Stát by měl podpořit mladé rodiny např. formou daňových úlev, bezúročných půjček, příspěvků a právních garancí. Je nutné, aby investice rodičů do rodiny a jejich přínos, byly oceněny odpovídajícím způsobem.

2 GENDEROVÉ ROLE V RODINĚ

Genderové role jsou společenské role, které jedincům přisuzuje společnost na základě jejich pohlaví. Jsou proměnlivé v čase a odlišné v různých kulturách. Obsahem genderových rolí jsou projevy a zájmy, související s vědomím příslušnosti k mužům či ženám (Janošová, 2008). Patří sem představy o postavení žen a mužů v rodině, o jejich vlastnostech, představy týkající se problematiky profesního zaměření apod. Podstata genderu definovaná společností nemusí být vždy shodná s potřebami a zájmy každého jedince (Sedláček, Plesková, 2008, s. 8).

Dle genderových rolí je ženám a mužům přidělována práce, povinnosti a v souvislosti s tím i míra odpovědnosti. Rozdíl je patrný zejména v oblasti rodiny, zaměstnání, vzdělávacího systému atd. Neoddělitelnou součástí genderových rolí je nerovné postavení. I když jsou standardní podmínky obou pohlaví stejné, ženy zaujímají ve většině případů ve společnosti znevýhodněnou pozici (Valdrová, 2006).

Již od dětství jsou ženy a muži vychováváni zcela odlišně. U dívek jsou podporovány zejména vlastnosti spojené s péčí o děti a rodinu. Proto se předpokládá, že ženy jsou automaticky na základě své schopnosti rodit děti nejlépe uzpůsobeny k jejich výchově, udržování rodiny a domácnosti v širším slova smyslu. Chlapcům je přisuzována zejména ekonomická a ochránářská role.

Posláním tradiční rodiny bylo vychovat a uživit děti, jejichž počet nebyl omezován. Tomuto cíli byly přizpůsobeny také aktivity obou rodičů. Mužské a ženské role byly jasně vymezeny. Muži ani ženy neuvažovali o tom, zda jim tato role vyhovuje, automaticky plnili role a s nimi spjaté povinnosti (Plaňava, Pilát, 2002, s. 97). Vládlo přesvědčení, že ženě její přirozenost velí, aby rodila děti, vytvářela jim domov a současně zázemí svému manželovi. Pro vyšší vzdělání žena není svou přirozeností disponována. V případě, že by se odhodlala věnovat vzdělání, odchýlila by se od své pohlavní předurčenosti, což může ohrozit rodinu a děti a způsobit rozklad základní instituce společnosti, kterou je právě rodina.

. Současná sociální psychologie a sociologie poukazuje na skutečnost, že postavení, průběh života, chování a prožívání by se nemělo automaticky spojovat s biologickým pohlavím, jako by to byl samozřejmý důsledek mužské a ženské přirozenosti (Helus, 2007, s. 52).

2.1 Vymezení pojmu gender

Pojmem gender označujeme výsledný efekt toho, co se s člověkem daného pohlaví stane působením sociokulturních vlivů, jak se rozvine, jakých femininních či maskulinních rysů nabude, jak se bude orientovat v životě (Helus, 2007, s. 53). Tento termín se užívá v posledních letech při diskusích o mužských a ženských odlišnostech, identitě, sociálních rolích apod. (Hartl, 1996, s. 58). Nejedná se o tělesný rozdíl mezi muži a ženami, ale o rozdílné sociální chování, které s jejich pohlavím souvisí. Lidé se z hlediska sociálního chování jako muži a ženy nerodí, jejich úkolem je naučit se jako muži a ženy jednat. Mužská a ženská role znamená očekávání, které má společnost od mužů i žen (Jandourek, 2003, str. 109).

Působení gender ukazuje, že předeepsané role, chování a normy, které se vztahují k ženám a mužům jsou v různých kulturách, společnostech, obdobích či sociálních skupinách odlišné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami (Oakleyová, 2000, s. 6).

Pojem gender zahrnuje především sociální a společensky podmíněné kulturní rozdíly, očekávání, předsudky a specifika v postavení mužů a žen. Gender je konstruktivním prvkem současné společnosti, který umožňuje sledovat a vysvětlovat mužské a ženské odlišnosti v různých sociologických kontextech. Zda je chování podmíněno biologicky a co se jeví efektem kulturního vývoje společnosti je předmětem studií v oblasti sociobiologie, gender studies a feminismu (Jandourek, 2003).

Cílem gender studies je sledovat a vyložit empirická data o odlišnostech a zvláštích obou pohlaví, ale vytvářet i sociální senzitivitu a kultivovat analytickou schopnost z pohledu gender v sociálních a kulturních otázkách doby, včetně sociální politiky. Studia gender nejsou orientovány pouze na problematiku ženy, ale na problematiku vztahu žen a mužů ve společnosti i v určitých kulturách. Proto je gender studies více disciplínou sociálních a humanitních věd, než disciplínou ideologickou. Oba přístupy bývají často směřovány a zaměřovány (Maříková, 1999).

2.2 Vývoj genderových rolí

Pojmu role bývá v psychologii a sociologii přikládán různý význam. V této souvislosti chápeme roli jako soubor pravidel chování, které určují pohlavně specifické chování osobnosti.

Základy pohlavní a následně i povědomí rodové identity se začínají utvářet v období kolem tří let věku dítěte. Jedná se o jednu z nejdůležitějších samozřejmostí. V dětství se musíme naučit a přijmout skutečnost, že jsme muž nebo žena, vytvořit si obraz o tom, co to znamená a jaké to má důsledky (Plaňava, 2000, s. 116).

Na rozvoji genderové identity se primárně podílí rodina, neboť právě v rodině má dítě příležitost vidět představitele obou genderových rolí, model ženy a muže, a ve vztahu ke svému pohlaví je také určitým způsobem vychováváno. Dítě tak brzy zjistí, jak je v rámci systému nazíráno na jeho pohlaví a jaké požadavky jsou na roli chlapce či dívky kladeny. Zdrojem zkušeností není jen chování otce a matky ve vztahu k dítěti. Nezanedbatelnou roli, podílející se na vývoji dítěte zaujímá i vzájemné chování rodičů, jelikož slouží jako vzor intergenderového vztahu, resp. interakce mezi pohlavími (Vágnerová, 2005, s. 82).

Děti se učí chovat dle biologického pohlaví také zpravidla tím, že se s nimi rozdílně zachází a jsou utvrzovány rozdílnými způsoby. Působení specifických pohlavních rozdílů můžeme pozorovat již v mateřských školách, kde se genderové rozdíly rozvíjejí také mezi vrstevníky. V batolecím a předškolním věku si chlapci obvykle musí nechat líbit více dohledu a kontroly než děvčata. Rovněž odchylky od chování se u chlapců tolerují méně než u děvčat.

V našem kulturním prostředí nejsou sice rozdíly u malých dětí tak výrazné jako v pozdním dětství, nicméně působení pohlavně specifických rozdílů lze pozorovat např. při hře malých dětí. Děti si většinou hrají ve skupinkách tvořených pouze chlapci či děvčaty (Karsten, 2006, s. 64). Chlapecké skupinky bývají větší, tvoří organizované a soutěživé celky. V mnoha případech se samozřejmě věnují aktivitám v kolektivech smíšených. Děti, které se vymykají genderovým rolím, bývají méně oblíbené a kolektivem vyčleňované. Chlapci, kteří si hrají často ve společnosti dívek, bývají často neoblíbení (Renzetti, Curran, 2003).

Pokud jde o otázku vlivu vrstevníků, jsou výsledky psychologických výzkumů mnohoznačné. Nicméně je nutné konstatovat, že chlapecká a dívčí se zcela jistě kvalitativně liší. Údaje, které nám dosavadní výzkumy přinesly, si sice často vzájemně odporují, přesto však existuje celá řada náznaků, na jejichž základě můžeme tvrdit, že dívky ve svých kontaktech a přátelstvích hledají především individuální vztah, zatímco chlapcům jde více o skupinový aspekt. Z tohoto pohledu je možné dojít k zobecnění, že přátelství chlapců a dívek se utvářejí obvykle tak, jak velí tradiční stereotyp pohlavních rolí (Karsten, 2006, s. 76).

Výchova k pohlavním rolím

Většina rodičů má tendenci přistupovat k výchově chlapců a dívek odlišným způsobem. I rodiče, kteří usilovali o genderově nestereotypní výchovu, se více méně stávali součástí kulturně nastaveného systému (Jarkovská, 2003, s. 4).

Je tedy zřejmé, že pro dívky a chlapce platí odlišné výchovné cíle. Rozdíly ve výchovných cílech znevýhodňují obě pohlaví. Dívky zaostávají v tvorbě zdravého sebevědomí a vnímání silných stránek své osobnosti. Jejich snahy osamostatnit se bývají spíše omezovány. Tento postoj lidí odpovědných za výchovu dětí způsobuje, že dívky nemají šanci projevit se jako osobnost a artikulovat své skutečné potřeby.

Naproti tomu chlapci bývají pobízeni, aby se odloučili od matky a sami bojovali s okolním světem. Zejména otcové podporují chování svých synů, které přísluší jejich pohlavní roli, tedy projevy síly, sebevědomí a nezávislosti. Chlapci pak hůře navazují mezilidské vztahy, jsou méně citliví vůči druhým, mají sklony k násilí. Ve škole, při hře i sportu jde u chlapců vždy o to, aby byli co nejrychlejší, co nejlepší. Zásady, na nichž stojí jejich výchova, odpovídají normám společnosti zaměřené na výkon. Chlapci se mají učit ovládat ostatní a ovládat co nejlépe vlastní chování.

Proti tomu vystupuje emancipační pedagogika, která dává přednost argumentům pedagogickým a možnostem výchovného působení proti tradičním biologizujícím argumentům. Chlapci se mají učit konstruktivně zacházet se svými agresivními impulzy, realizovat je v hravém, nebojovém soupeření s ostatními a smysluplně využívat síly, kterou v sobě cítí (Karsten, 2006, s. 65).

2.3 Osvojování genderových rolí

Každý novorozenec je ihned po narození klasifikován nejen podle pohlaví, nýbrž je mu také připsán určitý gender. Již na porodnickém oddělení některých nemocnic dokáže každý obvykle bez velkých obtíží rozeznat, která novorozeňata jsou chlapci a která dívky. Dokáže to nikoli díky na první pohled zřejmým tělesným rozdílům, ale dle barevného odlišení chlapců a dívek. Na barvách samotných ve skutečnosti pochopitelně nezáleží. Rozhodující je jaké vlastnosti mají tyto barvy představovat. Od okamžiku narození je na dívky pohlíženo jako na křehké a líbezné a na chlapce jako siláky. Tyto tradiční představy o typicky mužských a ženských vlastnostech se promítají do očekávání vztahujících se k chování dětí. Tyto reakce znamenají počátek procesu učení genderové roli, tedy procesu, který má pro život dítě velký význam (Oakleyová, 2000, s. 131).

Proces učení se pohlavní roli začíná již v dětství, v průběhu socializace jedince. Očekávání spojená s pohlavní rolí se předávají verbální interakcí, ale i formou neverbálních sdělení. Rodiče oblékají chlapce do jiného oblečení než dívky, rovněž hračky, které dostávají, jsou odlišné. Dívky by měly mít méně fyzické síly, měly by oplývat emocemi, naproti tomu muži by měli oplývat silou, být agresivnější i racionálnější (Jandourek, 2003, s. 110).

Genderové role se přenášejí na děti v průběhu jejich socializace. Socializace je proces, v jehož průběhu lidé přebírají a vstřebávají společenské normy a hodnoty, i ty které se týkají genderu. Taková socializace má někdy podobu vědomého úsilí, které posiluje genderové role zřetelnými odměnami či tresty. Zejména chlapci jsou podrobováni přímým negativním postihům, chovají-li se způsobem nepřiměřeným jejich genderu. Socializace není jednostranným převodem z dospělých na děti, ale proces, osvojování informací ze strany dospělých, které zároveň využívají při utváření vlastních vrstevnických kultur. Vrstevníci totožného pohlaví jsou považováni za vůbec nejsilnější socializační činitel (Renzetti, Curran, 2003).

Genderová socializace probíhá i jinými způsoby, jimiž dospělí vzájemně jednají i s dětmi, dětským oblečením, hračkami atd. Také sami děti se vzájemně socializují, a to jak přímou, tak i nepřímou formou – vzájemnou interakcí v dětském kolektivu (Oakleyová, 2000).

Genderové role a genderovou identitu si dítě osvojuje nápodobou, tedy imitací. Synovi je vzorem jeho dokonalý otec, dceři matka. Děti ovšem neobklopují pouze rodičovské vzory. Vzorem může být např. hrdina z akčního filmu, rockový zpěvák apod.

Ve škole se děti střetávají s institucionálním tlakem, na který obě pohlaví reagují rozdílně. Chlapci a dívky zvýhodňují různé předměty a rozdílná je také jejich úspěšnost. Od dívek se očekává spíše zájem o humanitní obory. Oproti tomu chlapci jeví větší zájem o matematiku a obory technické. Přestože mohou být určité odlišnosti v preferencích i schopnostech podmíněny pohlavím, tlak sociálního prostředí je zřejmě nesporný. Sami učitelé mají sklony, nakládat se svými žáky, dle toho k jakému pohlaví patří. Sociologové nazývají pojmem skryté kurikulum skutečnost, že chlapci a dívky se ve škole věnují různým záležitostem, přestože nikde není nic takového oficiálně řečeno (Jandourek, 2003, s. 111).

Ze studií, které dávají genderovou identitu dítěte do souvislosti s mnoha různými faktory, je zřejmé, že její vývoj silně ovlivňuje relativní moc rodičů, způsob jak se každý z nich o dítě stará a metody vynucování disciplíny. V procesu osvojování genderové role dítě většinou napodobuje silnějšího rodiče, ať už otce nebo matku a identifikuje se s ním. V oblastech, kde se rodiče vzájemně liší silou, autoritou a rozhodovací pravomocí, napodobují chlapci i dívky silnějšího z nich (Oakleyová, 2000, s. 136).

V rodinách dochází k typickým problémovým situacím, těžkostem, krizím, konfliktům a nejistotám, jež jsou u chlapců a dívek rozdílně zpracovávány a řešeny. Z veškerého možného spektra bytí uchopují ženy i muži jen určité pro ně typické možnosti. Na základě rozdílných a tím i pohlavně jednostranných interakcí s rodiči, bývají různé situace určitým způsobem zdůrazněny, verbálně i emočně označeny, jiné jsou spojeny s vinou či úzkostí. Tento proces vzniku protikladnosti nás omezuje, neboť jednáme buď žensky, nebo mužsky, současně však rozlišuje, což zvláště v období raného dětství napomáhá k vytvoření vlastní, dívčí či chlapecké identity (Poněšický, 2004, s. 19).

Odpovědnost za genderovou socializaci nenesou výlučně rodiče. Roli rodičů v průběhu života doplňují školy a média, vrstevníci zůstávají aktivním socializačním faktorem po celý zbytek života.

2.4 Mateřství, otcovství a genderové stereotypy

S termínem rodových či tradičních rolí úzce souvisí tzv. genderové stereotypy. Jsou to předsudečné představy o psychologických charakteristikách a chování, které náleží ženám a mužům. Usilují o to, udržet muže a ženy v jim příslušných rolích. Jsou lidé, kteří tyto názory přijímají bez výhrad, avšak pro mnohé jsou spíše překážkou (Formánková, Rytířová, 2004).

Návrat do minulosti nás utvrzuje v tom, že mateřství i otcovství je i přes svou biologickou podstatu zejména sociálním produktem, protože zdůvodňuje určité modely chování muže a ženy v dané kultuře. Společnost a kultura formuluje, co je přijatelné, co je a není tolerovatelné mužům a ženám v jejich rodičovských rolích. V tomto tradičním pojetí jsou obsahy rodičovských rolí vnímány jako přirozené. Definice obsahu rolí vyvíjí nátlak na muže a ženy, jak mají plnit rodičovské role (Formánková, Rytířová, 2004). Rodičovství se tak v končeném důsledku stává vysoce závaznou sociální normou.

Zatímco matka je osobou, jejíž doménou je péče o děti a domácnost, otec se začleňuje do výchovy až v pozdním věku života dítěte. Otcovská role je v první řadě role živitele. Vzhledem k tomu, že v minulosti se zájem soustředil zejména na přínos matky pro dítě, byl význam výchovy otce proto naprosto zanedbáván. Otec by měl mít autoritu, být dominantní a učit děti disciplíně (Maříková, 1999, s. 14).

Mateřství

Mateřství a obecně rodičovství je komplexním jevem, který zahrnuje různé roviny. Má biologickou dimenzi, která nachází své vyjádření v určení biologického rodiče. Podstatnou dimenzí je rovněž dimenze sociální. Biologickou matkou je žena, z jejíhož vajíčka se narodilo dítě. Z hlediska dimenze sociální je důležité, kdo skutečně roli matky plní, kdo s dítětem žije, vychovává ho, nikoli to, kdo dítě zplodil. Porovnáním obou hledisek biologického a sociálního mateřství vychází najevo, že moderní společnost klade důraz na aspekt sociální a zastává názor, že sociální vztah mezi matkou a dítětem, který vzniká v prvních letech života dítěte, je jádrem jistoty duševního zdraví v dospělosti. Jsou tedy patrné sklony trvat na tom, že mateřství je kvůli potřebám dítěte bariérou ekonomické aktivitě ženy (Formánková, Rytířová, 2004).

V moderní společnosti dochází v souvislosti s problematikou mateřství k výrazným změnám. Zatímco v minulosti se u ženy nepředpokládalo, že bude společně s mužem živitelkou rodiny, v současné době je tomu jinak a vzdělání tudíž i pro ženy znamená postup ke kariéře. I tam však biologické a sociální okolnosti hrají zásadní roli. Téměř všechny ženy u nás pracují, ovšem pokud jde o některé sféry, je jejich zastoupení velice nízké. Problémem je, že se u nich i nadále předpokládá zajištění péče o děti a domácnost (Jandourek, 2003, s. 111).

Otcovství

Rovněž jako u mateřství, i zde rozlišujeme biologickou a sociální dimenzi. Otcovství se odlišuje od mateřství nejenom biologickými skutečnostmi těhotenství, porodu a kojení dítěte, nýbrž i v brzkém věku života dítěte všedními pečovatelskými aktivitami matky. Otec se podílí zejména na ekonomickém zabezpečení, výživě a výchově dítěte, ztvárnění etických hodnot, odhalování skrytých schopností a rozvoji osobnosti dítěte.

Sociologové zdůrazňují, že poslání otce se postupem času proměnilo více než poslání matky (Vodáková, 2002). Náhled na otcovství se měnil v kontextu se společenským vývojem a kulturními, ekonomickými a politickými poměry ve světě. Postupně dochází ve společnosti k projevu demokratizace (Maříková, 1999, s. 10). Průběh demokratizace v rámci rodiny výrazně přispěl ke ztrátě někdejšího mocenského poslání muže v rodině. Dochází k postupnému prolínání rodinných pozic. Muži začínají participovat na péči o děti a domácnost, naproti tomu ženy na ekonomickém zabezpečení rodiny (Možný, 1990, s. 103).

V zásadě platí pro matku i otce stejný požadavek, aby se dítě s nimi cítilo bezpečně. K oběma by se mělo dítě blížit s vědomím, že k nim patří, že lze na ně spoléhat i když se třeba zlobí a hubují, že za tím vším je láskyplný vztah (Matějček, 1986, s. 59).

2.5 Dílčí závěr

Genderově stereotypní úvaha očekává, že ženy se chovají a myslí rozdílným stylem než muži. Lidé, kteří vnímají svět zřetelně rozdělený na muže a ženy, snadno přehlédnou situace, které nezapadají do jejich zažitého obrazu.

Zamýšlet se nad neměnnými postoji k mužům a ženám je velice důležité proto, abychom mohli žít spokojeně a nezabývat se představou, že správná žena či správný muž by se měli chovat specifickým způsobem a my se musíme podřídit. Je to rovněž nutná podmínka k tomu, aby společnost nebyla k mužům či ženám diskriminační, neboť právě diskriminace je důsledkem stereotypního uvažování.

Argumentace pro použitelnost genderových stereotypů většinou zdůrazňuje, že se nejedná o diskriminaci, ale o preferenční rozdělení rolí, o schopnost se doplňovat, a to především ve sféře rodičovství. Jestliže jsou obsahy rodičovských rolí přesně a rigidně stanoveny, je toto vymezení velice svazující a pro mnohé zcela nevhodné.

Někteří jedinci mohou mít předpoklady, které se neshodují s genderovou rolí, která je přisuzována jejich pohlaví. Sociální tlak nabádá tuto tradiční roli někdy za cenu odmítnutí nebo nerozvinutí individuálních předpokladů. Nemůže-li jedinec vzhledem ke společenským bariérám naplňovat svůj osobní potenciál, dochází k neuspokojivému sebeuplatnění a frustraci tohoto jedince.

Společnost by měla lidem umožnit rozvoj osobních předpokladů a zájmů bez ohledu na jejich biologické dispozice. Jedná se o tvorbu systému stejných, v maximální možné míře spravedlivých možností, což je přínosné pro jedince i společnost jako celek.

3 FENOMÉN NOVÉHO OTCOVSTVÍ

O aktivním otcovství se v dnešní době hovoří v souvislosti s participací otců na každodenní péči o děti a rovněž v kontextu rovných možností mužů a žen.

V předešlých desetiletích došlo k výrazným změnám v oblasti mateřských a otcovských rolí. Jsou vymezeny nové nároky a očekávání vůči roli otce, ale také vůči roli matky. Na otce jsou kladeny požadavky zejména v oblasti citové. Očekává se výraznější porozumění, citové projevy a schopnost vcítit se do pocitů všech členů rodiny. Od matky se očekává vyšší míra samostatnosti, rozhodnosti a způsobilosti materiálně zajistit sebe i své děti. Je nezbytná i větší míra partnerství zvláště po stránce rovného sdílení rodičovských rolí (Formánková, Rytířová, 2004).

V poslední době se zřetelně projevuje touha mnoha žen realizovat se mimo oblast rodiny, vkročit do světa sociálního uplatnění, které bylo dříve určeno výhradně mužům (Oakleyová, 2003, s. 103). Především ženy bývají nositelkami důležitých změn v manželském a rodinném životě po roce 1990. Právě žena ovlivňuje změny v rodinném chování. Dle jejích životních záměrů a hodnotových zaměření se bude odvíjet rozhodnutí, nakolik dá rodina přednost životní dráze před dětmi a jak dalece umožní otci participovat na výchově svých dětí (Maříková, 1999).

V souladu se změnou rolí obou pohlaví, dochází rovněž ke změně v rodičovských rolích. Muži dávají více najevo svou lásku k dětem a vychovávají je způsobem, který byl dříve připisován výhradně matkám (Yablonsky, 1995). Výsledky mnoha psychologických výzkumů nedokládají mínění, že dítě vyžaduje pouze péči matky, ačkoli je pravdou, že potřebuje dobrou tělesnou péči, trvalé citové vztahy a zaručenou úroveň verbální a neverbální komunikace, jestliže má zcela využít svého lidského potenciálu. Rodičovstvím je jak mateřství, tak otcovství. To že společnost znevažuje úlohu otce, neznamená, že mateřství je všeobecnou lidskou nezbytností (Oakleyová, 2003).

Otec je dnes mnohem více vychovatelem dítěte než kdykoliv předtím. Zejména proto, že se s ním dostává do intimního kontaktu již od prvních dnů, má příležitost se od počátku podílet na rozvoji jeho osobnosti. V souladu s rozvržením úloh v rodině obstarává mnoho činností dříve vysloveně ženských. Současnému otci nedá tolik námahy obživa rodiny, ale za to má obtížnější úkoly v oblasti psychologické.

3.1 Role otce v rodině

Současné rodiny poskytují jiné způsoby, jak přistupovat k problematice rodičovství. Byly odhaleny nové vzory otcovství, které odpovídají nynějším kulturním a společenským sklonům. Vzor aktivního otce se od tradičního liší tím, že nemá zapotřebí formulovat svou mužskou identitu vůči identitě ženské a bez problému se ujímá péče o dítě, která přirozeně náleží k rodičovství. Model nového otce se od tradičního liší tím, že nemá potřebu definovat svou mužskou identitu v opozici vůči identitě ženské a bez obtíží přijímá pečovatelské role, které přirozeně patří k rodičovství. Angažuje se i v péči o domácnost (Sedláček, Plesková, 2004, s. 134). Pečujícím otcem nemusí být výhradně otec, který využívá rodičovskou dovolenou, může jím být i otec, který je zaměstnán. Nezbytnou nutností je, aby se s pečovatelskou rolí zcela ztotožnil (Kubíčková, 2004, s. 21).

Psychologické výzkumy dokazují, že i přes rozšířené přesvědčení se muži a ženy ve způsobilostech pečovat o malé děti nikterak neodlišují. Nejedná se tedy výlučně o ženské rysy a schopnosti, nýbrž o všeobecné chování k dětem, které může zvládnout, jak žena, tak i muž. Dítě nehodnotí pohlaví rodiče, nýbrž kvalitu poskytované péče. Vazba mezi dítětem a primární pečující osobou není biologicky podmíněna. Mateřskou vazbu s dítětem navazují i adoptivní matky, kde žádné biologické pouto není, a přesto může být tato vazba stejně kvalitní a silná, jako u biologické matky. I ony jsou schopny dítěti poskytnout pocit jistoty a bezpečí (Oakleyová, 2003). Potřeba jistoty je jednou z nejdůležitějších potřeb lidského života a je velmi důležité, aby v této potřebě bylo dítě už od kojeneckého věku plně uspokojováno. Po této stránce se nikterak zásadně neodlišuje ani pozice matky a otce vůči dítěti. Oba mu poskytují jistotu a bezpečí. V rodinách, kde primární péči zajišťuje muž, děti projevují ke svým otcům stejné chování jako v tradičních rodinách k matkám. Vyhledávají jejich blízkost v momentu ohrožení, projevují jim náklonnost a preferují tělesný kontakt s otcem před matkou (Oakleyová, 2003, s. 103).

Dle mého názoru péče o dítě není vrozená ani výchovou vštěpená. Je výsledkem každodenní praxe. Poskytuje-li rodič dítěti všecken čas a péči, vytvoří se mezi nimi postupně pouto, nehledě na to, zda o něj pečuje otec či matka. Pokud muži tuto příležitost dostanou, velmi rychle si osvojí chování a kompetence, které jsme si zvykli v naší kultuře přisuzovat pouze matkám.

Vliv otce na vývoj dítěte

Význam otce pro dítě, rodinu i společnost je u nás stále nedoceňován a opomíjen. Pro zdravý vývoj dítěte je role otce velmi důležitá již v prenatálním období vývoje plodu. Otcova péče o matku v době těhotenství může být pro dítě velkým přínosem. Role otce tedy nepřichází s porodem dítěte, nýbrž začíná mnohem dříve. Budoucí otcové, stejně jako matky prožívají pocity radosti z příchodu dítěte, ale také se obávají o jeho zdraví (Bakalář, 2002, s. 122).

Dříve se soudilo, že to nejlepší, co může otec pro své dítě udělat, je milovat jeho matku. Současné posuny v mužských a ženských rolích dokazují, že mnozí otcové, jsou schopni se o dítě postarat stejně dobře jako matky, v mnoha případech dokonce dochází k naplnění jejich života mnohem více než pracovním uplatněním. V interakci otec-dítě bývají oproti matkám většinou evidentní rozdíly. Zatímco matky zajišťují zejména základní biologické a psychické potřeby, tak otcův přístup bývá výrazně volnější, hravější, akční a stimulační (Čačka, 2000, s. 45).

Péče angažovaného otce může mít dlouhodobý vliv na empatickou schopnost dítěte a jeho ohleduplnost k druhým (Bakalář, 2002, s. 127). Aktivita otce může mít rovněž pozitivní vliv na rozvoj tvořivého potenciálu u dítěte, který může být rozvíjen pozitivním rodičovským zájmem.

Role otce je důležitá zejména ve výchově chlapců. Chlapci se nejčastěji identifikují právě se svými otci, jejichž životní normy interiorizují (Kohoutek, 2001, s. 114). Syn, který se silně identifikuje s otcem a jeho mužským chováním, netrpí úzkostí. Velmi záleží také na obecně kladných rodičovských vlastnostech. Má-li matka k otci kladný vztah, bezděčně povzbuzuje syna, aby se otci více podobal. Dcery od svých otců potřebují, aby jim poskytli určitá specifika. Jedním z nich je afirmace – pocit, že je otec oceňuje a obdivuje, ale nikdy jim neškodí. Vztah dcery k otci více než cokoli jiného ovlivňuje její vztah k jiným mužům (Leman, 2008, s. 7).

Neopominutelnou částí podstaty otcovství je téma otcovské autority. Otcovská, většinou dominantní role se uplatňuje v rodině i celém systému příbuzenství. Nepřítomnost otce má na vztah k autoritám v životě dítěte záporný dopad. Nepřítomnost rodičovského vzoru znamená pro dítě vážný hendikep (Matoušek, 1993, s. 55). Jedná se o stav citového strádání, který je způsobený nedostatečnými citovými podněty, zejména ze strany rodičů (Kohoutek, 2001, s. 103).

Vliv otce ve výchově dítěte

Na výchově dětí mají nepochybně podíl oba rodiče. Mužský způsob výchovy dětem poskytuje jiný pohled na svět, než způsob výchovy matky. Přínosem pro dítě je mužské a ženské prvky ve výchově doplňovat. Je zřejmé, že dětem a zejména chlapcům, prospívá, když mohou trávit čas s otcem. Pro děti je společná činnost s tátou velmi významná. Najednou se mohou cítit navzájem blízcí. Otec, který postupuje nenásilně, může skutečně ovlivnit směr života svých dětí (Biddulph, 1997, s. 46).

Podíl otce na výchově dítěte je velmi důležitý. Vytváří disciplínu a určuje hranice, které vedou dítě k vnitřní kázní. Otcové si často s dětmi hrají odvážnějšími způsoby. Bývají otevřenější k dětem ve věcech, které jaksi narušují společenské normy. Dívka vychovávaná bez otce mívá nenaplněnou touhu po akceptování muži. Nedostatek otcovské lásky může pro některé dívky vyústit v užívání drog, jako hledání určitého zážitku lásky, který má vyplnit onu prázdnotu (Bakalář, 2002, s. 146).

V mnoha rodinách mužský vzor z nějakého důvodu chybí. Hlavním znakem zdravého a životaschopného intimního vztahu je schopnost úspěšně řešit situace, které v rodině vznikají. Děti pozorně sledují rodiče, jak se s konflikty vyrovnávají. O tuto příležitost přicházejí děti z rozvedených rodin, které v dospělosti rovněž volí rozvod, jako odpověď na své manželské problémy (Bakalář, 2002).

Vztah k matce se rozvodem nemění tak výrazně, jako vztah k otci. V rozvedených rodinách bývá hodnocení otce nižší, a to zejména dívkami v období adolescence. Adolescenti, kteří žijí jen s matkou, vykazují často vyšší agresivitu, sníženou pozornost a sebeovládání. Kompenzaci poskytují předčasné partnerské vztahy i vazba na skupinu vrstevníků, kde může dojít k nadměrné fixaci na vrstevnickou skupinu a s tím spojené projevy maladjustace a delikvence (Čačka, 2000, s. 305).

Otec prezentuje v rodině mužské hodnoty, je přitom jinak vnímán synem a jinak dcerou. Syn identifikovaný s otcem snadno naplňuje i vlastní mužskou roli. Napodobuje jeho chování k ženám a pravděpodobně si najde partnerku s některými znaky své matky. Dcera očekává od otce nejen oporu, ale bývá i jejím vzorem pro výběr partnera. Porovnává otce s partnerem a někdy podvědomě přenáší negativní projevy (Čačka, 2000). Přestože se vzájemné kontakty v rodinách neustále snižují, jsou harmonické vztahy v rodině pro děti základem jistoty a bezpečí.

3.2 Otec na rodičovské dovolené

Rodičovská dovolená je pojem zavedený od ledna roku 2001 z důvodu vytvoření rovných příležitostí mužů a žen v pracovněprávních vztazích. Rodičovskou dovolenou je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnankyni či zaměstnanci na jejich žádost k prohloubení péče o dítě. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte po ukončení mateřské dovolené a otci dítěte od narození dítěte, a to v rozsahu o jaký o ni požádají, maximálně však do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let (www.mpsv.cz).

Zásadním účelem institutu rodičovské dovolené je vytvoření rovného postavení mezi muži a ženami, zejména o produkci příležitostí pro rovnou participaci v primárních sférách sociálního života jedince – v oblasti soukromé i veřejné. Rodičovská dovolená má umožnit rovnováhu možností v ekonomické, politické a sociální sféře, pomocí sdílení moci a vlivu v těchto oblastech života lidí (Křížková, 2008, s. 71).

Ještě nedávno mohl otec dítěte čerpat rodičovskou dovolenou pouze v mimořádných situacích. V 90. letech mohli využívat rodičovskou dovolenou výhradně ti muži, jejichž žena tuto pozici zastat nemohla. Jestliže došlo k úmrtí biologické matky, byla kompetentní v péči o dítě partnerka biologického otce. Otec dítěte mohl čerpat rodičovskou dovolenou jen v případě, že partnerku neměl (Valouchová, 2008).

O mužích na rodičovské dovolené se hovoří, především ve spojení s problematikou aktivního otcovství. Adjektivum „rodičovská“ se snaží nastínit fakt, že se nemusí jednat výhradně o matku, kdo má, může a smí o dítě pečovat. Vývoj společnosti vynutil i zákonnou úpravu situace, kdy novorozené dítě zůstává v péči otce. V této souvislosti nelze opomenout mnohá přesvědčení, že péče o dítě je výhradně v kompetenci matky. Vzhledem k tomu, že matka dítě porodila, má podle nich přirozené předpoklady a schopnosti se o dítě starat. Skutečnost, že žena dítě porodí, neznamená, že za každou cenu musí o dítě pečovat. Biologickému a přirozenému stavu těhotenství ukončenému porodem, nemusí vždy odpovídat mateřské chování. Mužů, kteří v praxi využili příležitost čerpat rodičovskou dovolenou je v dnešní době pořád velmi málo, i když jejich podíl na souhrnném počtu osob využívajících rodičovskou dovolenou pozvolna stoupá (Křížková, 2008).

Péče o dítě

Starost a péče o dítě ztělesňuje stálou a nepřetržitou součást života pečující osoby, která je uskutečňována pomocí takových aktivit, jakými je láska, péče a výchova (Maříková, 2008). Péče o dítě znamená především převzetí odpovědnosti za to, jak se dítěti vede, jak prospívá. Rodičem v tomto slova smyslu pak může být kdokoli, pohlaví pečující osoby není z hlediska uvedeného významu určující. Způsobilst mužů a žen pečovat o děti se nepochybně v mnohém liší, avšak nelze hovořit přímo o tom, že způsobilst péče je typicky ženská (Matějček, 1994).

Když tátové vypráví o tom, jaké změny nastaly po nástupu na rodičovskou dovolenou, jaký je jejich vztah k dítěti, líčí všední události, které s dětmi sdílejí. Je zřejmé, že tyto zcela prosté činnosti mají značný dopad na vytváření vztahu mezi otcem a dítětem. Tyto všední záležitosti dodávají otcům pocit nenahraditelnosti v jejich nové roli. Otcova aktivita je o něco málo odlišnější, než péče matky. Odlišuje se např. při koupání dítěte, v tom jak dítě hýčká, jakým způsobem ho krmí, jak s ním komunikuje apod. Dítě si uvědomuje odlišnost role otce a promítá do svého podvědomí vzor mužského chování (Täubner, 1993).

Muži v roli nových otců potřebují odvahu a příležitost jít v péči o dítě svou vlastní cestou. Vnášejí do výchovy vlastní hodnoty, schopnosti a modely chování. Aktivita otce se pozitivně projeví i v příští generaci. Čím více času stráví otec se svým dítětem, tím silnější bude jejich vztah (Richter, Schafër, 2007, s. 11).

Je všeobecně známo, že děti angažovaných otců jsou před ostatními dětmi vývojově značně v předstihu. Děti, které prožívají intenzivní vztah otec – dítě jsou v dospělosti ve svém partnerském vztahu výrazně spokojenější než děti, které podobný vztah nepoznaly. Výsledky mnoha psychologických výzkumů prokazují skutečnost, že děti otce potřebují ke svému optimálnímu rozvoji. Takového otce, který s nimi vytvoří úzký citový vztah co možná nejdříve. Jestliže se o dítě starají oba rodiče, vliv otce na dítě je větší liší-li se jeho výchova a péče od způsobu, jakým k dítěti přistupuje matka. Dnešní otcové se snaží, být dobrými otci, neboť své vlastní dětství mnohdy považují za nešťastné. Mnohé z toho co by do výchovy svých dětí rádi vložili, důslednost, vřelost, pevnost a angažovanost sami u mužské postavy nikdy nepoznali (Biddulph, 2007, s. 91).

Péče o domácnost

S odchodem muže na rodičovskou dovolenou přichází ještě jedna významná změna. Zatímco matka přirozeně přebírá péči nejen o dítě, ale i o domácnost, muži zpravidla chápou svoji novou roli, především ve vztahu k dítěti. Odmítají vzít na sebe plnou odpovědnost za celou domácnost. V rodinách, kde muž pečuje o dítě a žena pracuje, dochází k rovnoměrnému rozdělení domácích prací. Péče o domácnost již není povinností pečovatele, nýbrž je povinností obou partnerů.

Pokud jde o dělbu domácích prací, účast mužů na domácích pracích není v rovnováze s účastí žen ve smyslu množství, času, ani přijaté odpovědnosti (Nešporová, 2005). Muži, kteří využívají rodičovskou dovolenou, zpravidla nezastanou stejné množství práce, jako by zastala jejich partnerka. Mají tendenci pečovat výhradě o dítě a povinnosti, které souvisí s péčí o domácnost, nechávají stranou. Důvodem může být absence uspokojení z výsledku, práce v domácnosti neumožňuje vyjádření dlouhodobějšího ocenění, jedná se o práci bez finanční odměny apod. (Renzetti, Curran, 2003). Mnohé ženy se tak snaží muže přinutit, aby se v domácnosti více angažovali (Bierzová, 2006). Činnosti, nutné pro zajištění každodenního provozu domácnosti, tradičně vykonávají ženy. I přes větší podíl mužů na některých činnostech v domácnosti, je jejich práce vnímána pouze jako výpomoc (Maříková, 1999).

Děti se svými otci rozhodně nestrádají, právě naopak. Muži se jim snaží věnovat v maximální možné míře. Pokud jde o domácí práce, otcové mnohdy počítají s pomocí partnerky. Nejde tedy o výměnu rolí, nýbrž o jejich sdílení. Ženy z těchto rodin se po příchodu ze zaměstnání intenzivně věnují rodině a pomáhají svým partnerům daleko více, než muži, jejichž manželky využívají rodičovskou dovolenou (Nešporová, 2005, s. 34).

Mnoho žen zastává názor, že muži nejsou v domácích pracích natolik zruční a především nevidí nutnost je vykonávat. Věnují se domácím pracím většinou jen po dohodě s partnerkou, a to v nepatrné míře, ostatní práci zastávají ženy samy. Případy, kdy se žena vrátí ze zaměstnání a převezme péči o domácnost, nejsou žádnou výjimkou. Vyšší účast mužů z hlediska péče o domácnost je ze strany mužů zpravidla nutností. Proto dochází v řadě domácností k uspořádání a rozdělení rodičovských rolí.

3.3 Aktivní otcovství z pohledu okolí

Angažované otcovství, coby primární naplnění životní dráhy je u nás stále přehlíženo, ačkoli se hovoří o aktivním otcovství jako o novém typu a zdroji mužské identity. O pečovatelských formách mužství a otcovství se hovoří zejména v kontextu s dvoukariérovým manželstvím. Jedná se zejména o rodiny, kde jsou oba rodiče zaměstnaní a okolnostmi je donutili se o domácí práce a výchovu dětí podělit (Mareš, Potočný, 2003, s. 165).

Muži rozhodnutí aktivně se podílet na rodinném životě se stále nevyhnou negativním reakcím okolí, zejména ostatních mužů. Stereotypní představy, mýty a pověry o odpovídajících rolích muže a ženy či o ženské přirozené schopnosti mateřského chování značně ovlivňují rozhodnutí muže převzít péči o děti. Muži, kteří projeví touhu pečovat o své děti, musí před svým okolím své rozhodnutí řádně obhájit. Nevyhnou se setkání se stereotypními postoji, míněním o nenahraditelné mateřské lásce a vrozené schopnosti ženy pečovat o dítě. V takovém případě dochází ze strany okolí k označení partnerky jako „krkavčí matky“ a muži hrozí degradace v hodnocení jeho mužství a obvinění ze selhání v roli živitele rodiny (Formánková, Rytířová, 2004, s. 58). Společenské přijetí role aktivního otce sebou nese řadu problémů. Projevy mateřské péče mohou otce lehce dohnat do konfliktů s jeho okolím. Péče o tělesnou hygienu dítěte či výraz blízkosti společnost přijímá u mužů a žen odlišně. Zatímco intimita maminek s dětmi je vnímána jako běžná záležitost, blízký kontakt otce s dítětem může v lidech vyvolávat pochybnost, zda dítě není zneužíváno (Šmídová, 2003).

Přesto, že zájem o aktivní otcovství pozvolna stoupá, ochota otců zůstat s dětmi na rodičovské dovolené je stále velmi nízká. Ovšem postoj k těm, kteří se pro ni rozhodnou, již není pohrdavý. Muži na rodičovské dovolené se často setkávají s obdivem žen, především proto, že právě ženy z vlastní zkušenosti ví, jak náročná péče o dítě a domácnost je. Jestliže okolí zjistí, že muž v roli pečujícího otce neselhává, přijímá tuto skutečnost a situace se začíná jevit okolí jako přirozená. Posléze je tak vnímána i muži samotnými. Domnívám se, že model pečujícího otce v rodině by se měl stát jedním z ustálených modelů rodičovských strategií v raném věku života dítěte.

3.4 Dílčí závěr

Péče a zejména péče o děti je v dnešní době velmi aktuální téma, a to jak v českém, tak v evropském kontextu. Rodičovská dovolená je záležitostí, která úzce souvisí s problematikou sladování pracovního a osobního života. V zájmu výchovy dětí a hodnotného života celé rodiny je klíčová i participace otců, kteří ovšem příležitost čerpat rodičovskou dovolenou využívají jen minimálně. Za velmi nízkou mírou využívání rodičovské dovolené ze strany mužů se skrývají zejména konzervativní postoje týkající se mužské role v rodině, respektive silné stereotypy v uvažování jednotlivců i společnosti. Příčinou může být také nedůvěra ze strany žen v pečovatelské schopnosti mužů, a rovněž obava ze selhání muže v roli pečujícího otce. Především starší generace tuto proměnu nechápe a ženy, které upustí od nároku na rodičovskou dovolenou, jsou pro ně kariéristkami a krkavčími matkami. Přitom rodičovství je otázkou obou rodičů, nikoli pouze matky a oba rodiče by se měli účastnit na výchově svého dítěte rovným dílem.

Ukazuje se, že právě těmto tlakům se muži ve svém rozhodování podřizují. A to jim často brání v tom, aby využili svůj nárok na rodičovskou dovolenou a možnost podílet se plně na chodu rodiny a výchově dětí od jejich nejútlejšího věku. Tuto skutečnost rovněž ovlivňuje i ekonomická stránka, konkrétně platové ohodnocení mužů. Přestože otcové na rodičovské dovolené nejsou dnes běžným jevem, zvyšuje se počet mužů, kteří s ním mají osobní zkušenost. Tím se ženám otevírají nové možnosti pro seberealizaci mimo oblast rodiny. Rovněž muži dostávají příležitost aktivně se podílet na plnění rolí v rámci rodiny. To znamená, že by neměl existovat výrazný rozdíl mezi ženskou a mužskou rodičovskou rolí.

4 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

Jedním z nejpodstatnějších faktorů, ovlivňujících život člověka v mnoha oblastech je vlastní prožívání životní spokojenosti. Autoři, kteří se zabývají problematikou životní spokojenosti, definují tento pojem zcela odlišně. Většina přístupů ovšem klade důraz na subjektivitu hodnocení (Hamplová, 2004).

Životní spokojenost úzce souvisí s pojmy osobní pohoda, štěstí a subjektivní blaho. Ovšem na rozdíl od pocitu štěstí či pocitů subjektivního blaha, znamená životní spokojenost déletrvající stav. Štěstí se týká výhradě kladných emocí a spokojenost je úzce spojena s postoji člověka a jeho kognitivním hodnocením. Pokud člověk zaujímá kladný postoj ke svému současnému životu, pak jistě bude i v životě daleko spokojenější a bude prožívat i více pocitů blaha a štěstí (Hamplová, 2004, s. 34). Subjektivní životní spokojenost můžeme chápat rovněž jako souhrnný pojem, který zahrnuje jak spokojenost se životem, se sebou samým, kladné stránky života a štěstí, tak záporné stránky života, nízké sebehodnocení či malé uspokojení (Lašek, 2004).

V roce 1967 se zabýval definicí štěstí, jeho složkami a možnostmi řešení Warner Wilson. Dospěl ke zjištění, že štěstí a spokojenost u člověka ovlivňuje především věk, zdraví, vzdělání, finanční ohodnocení, manželství, víra, sebevědomí, optimismus a bezstarostnost (Blatný a kol., 2010, s. 199). Hamplová (2004) řadí mezi významné faktory životní spokojenosti rodinu, práci a vzdělání. Dle Blatného (2001) je důležitým faktorem životní spokojenosti kladné hodnocení vlastní osoby a rovněž temperamentové vlastnosti osobnosti.

Životní spokojenost se v poslední době dostává do popředí nejen v oblasti medicíny, ale také v oblasti psychologie a sociologie. Sociální psychologie je orientována především na osobní aspekt prožívání a pocitů pohody. Výraz well-being, je z psychologického hlediska blízko pojmu spokojenost. Zásadním zdrojem subjektivního pocitu spokojenosti jsou mezilidské vztahy, především rodina a přátelství. Mocným zdrojem uspokojení je vlastní práce a kvalita prožívání volného času. Sociologie zkoumá spíše welfare. Tento pojem znamená v překladu blahobyť, což je nikoliv individuální prožívání, ale stav a variabilita úrovně kvality života celé společnosti (Možný, 2002, s. 15). Mnozí sociologové zabývající se kvalitou života, se orientují rovněž na její subjektivní rozměr, na subjektivní prožívání a pocity jednotlivce, stav vědomí subjektu a jeho vlastní hodnocení (Dufková a kol., 2008, s. 101).

4.1 Vymezení pojmu životní spokojenost

Při hledání definice životní spokojenosti narážíme zejména na spojitost s pojmy kvalita života, smysl života, osobní pohoda apod. Přesto, že se kvalita života, životní spokojenost, štěstí a osobní pohoda zpravidla kladou do protikladu k demograficky a ekonomicky zaměřeným kritériím, přesnější vymezení těchto pojmů dosud chybí (Hamplová, 2004, s. 12).

Hnilica (2004) definuje celkovou spokojenost se životem jako lineární a aditivní funkci spokojenosti v jednotlivých oblastech života, kterými je rodina, přátelé, práce, zdraví a další. V minulosti byla životní spokojenost vnímána jako konstrukt, nejčastěji používaný k vyjádření osobní pohody. V současné době jsou tyto konstrukty chápány jako její součásti (Diener a kol., 1999). Životní spokojenost lze formulovat rovněž jako vědomé souhrnné hodnocení vlastního života jako celku. Je hlavní kognitivní komponentou osobní pohody. Osobní pohoda je tvořena rovněž složkou emoční, kam řadíme dlouhodobě prožívané emoce, jejich frekvenci a intenzitu. Osobní pohoda je dána vysokou mírou pozitivních a nízkou mírou negativních emocí. Ale i životní spokojenost emočně stabilního jedince s vysokou mírou kognitivních výkonů, může být ohrožena nečekaným zaskočením v podobě náhlé nebo dlouhodobé negativní životní události. Pojem životní spokojenost má k termínu osobní pohody významově nejbližší, jelikož je využívána v mnoha výzkumech právě k vyjádření osobní pohody (Blatný, 2010).

Vztahy, aktivita, zdraví a uspokojené potřeby jsou důležitými pojmy kvalitního života. Rodinné vztahy jsou primární, ale pokud chybí vztahy k jiným lidem, není život vnímán jako kvalitní. Důležitý je rovněž zdravotní stav, neboť vleklé zdravotní potíže mohou člověku značně znepríjemnit život, ovšem i nemocní lidé dovedou kvalitně žít (Křížová, 2005, s. 227). Výsledky mnohých psychologických studií dokládají, že celková životní spokojenost těžce nemocných a zdravých lidí se o mnoho neliší. Tato skutečnost je podmíněna schopností lidí, činnorodě zvládat zátěž pomocí kognitivních záměrů, které člověku napomáhají od potencionální hrozby odvést pozornost či snížit závažnost hrozícího rizika (Blatný, 2001).

4.2 Determinanty životní spokojenosti

Problematika životní spokojenosti je tématem mnoha psychologických studií, které se snaží lépe objasnit faktory, které životní spokojenost ovlivňují. Autorem jedné z nich byl Warner Wilson. Dle dostupné odborné literatury sestavil seznam podstatných znaků, které životní spokojenost definují. Jeho výzkum se dále zaměřil především na zdroje osobní pohody. Vyjma některých psychologických charakteristik, zmínil zejména demografické faktory. Determinanty životní spokojenosti lze rozdělit do čtyř kategorií. Socioekonomické a demografické faktory, osobnostní faktory, sociální vztahy a nesoulad (vs. shoda) mezi osobními očekáváními a skutečností (Blatný a kol., 2010). Hamplová (2004) ve své studii věnuje pozornost zejména sociodemografickým faktorům. Studie je rovněž zaměřena na spokojenost s rodinným životem a pracovní spokojenost.

Demografické faktory

K demografickým faktorům řadíme charakteristiky, jako je pohlaví, věk, vzdělání, rodinný stav, ekonomický a sociální status, víra, zdravotní stav, zaměstnání, bydlení, příslušnost k rase či etniku.

Výsledky studií Hamplové (2004) ukazují, že významným faktorem životní spokojenosti je rodinný stav. Spokojenější jsou lidé žijící v manželství či s partnerem. Získané údaje dokonce naznačují, že rodina ovlivňuje životní spokojenost více než práce. Z hlediska pohlaví lze říci, že mezi muži a ženami není v prožívání životní spokojenosti významný rozdíl (Diener, 1999). Z hlediska věku je patrné, že životní spokojenost s postupujícím věkem klesá. Významným faktorem životní spokojenosti je práce. Zda je člověk zaměstnaný a zda je v zaměstnání spokojen. Zaměstnání umožňuje uspokojení z vlastní seberealizace a naplnění smyslu života. Podstatný je také ekonomický efekt. Ztráta zaměstnání negativně ovlivňuje životní spokojenost člověka i jeho zdravotní stav (Šolcová, Kebza, 2001). Pro celkovou spokojenost žen jsou, na rozdíl od mužů důležitější sociální vztahy. Pokud jde o vyjádření životní spokojenosti, ženy prožívají silněji pozitivní i negativní emoce, než muži (Blatný, 2010, s. 201).

Osobnostní faktory

Důvody zájmu o osobnostní charakteristiky vycházely z faktu dlouhodobé stability životní spokojenosti a z předpokladu, že vrozená emocionalita primárně ovlivňuje prožitky spokojenosti i hodnocení vlastního života. Zájem se soustředil především na temperamentové charakteristiky, osobnostní dispozice spojené s prožíváním. Psychologické výzkumy dokazují, že extroverti a emočně vyrovnané osoby jsou spokojenější se životem než introverti a osoby emočně nestabilní. Tento jev souvisí s odlišným způsobem prožívání v závislosti na temperamentových rysech (Diener a kol., 1992).

Vyjma temperamentových vlastností osobnosti bylo studováno mnoho dalších osobnostních charakteristik. Zmíněné charakteristiky byly seskupeny do pěti širokých rysů, které odpovídají dimenzím pětifaktorové teorie osobnosti. Jedná se o extroverzi, emoční stabilitu, svědomitost a otevřenost novým zkušenostem. Životní spokojenost má nejsilnější vztah k emoční stabilitě a svědomitosti, následně k extroverzi, nejslabším vztahem se jeví otevřenost novým zkušenostem (Blatný, 2001).

Nesoulad versus shoda v očekáváníích

Při výkladu determinant životní spokojenosti hrají důležitou roli teorie diskrepancí (Brunstein, 1993). Dle uvedených teorií je úroveň životní spokojenosti dána mírou souladu či nesouladu mezi očekáváními, cíli, potřebami, životními plány, aspiracemi, touhami a skutečností. Lze říci, že naplnění cílů vede k uspokojení a naopak nedosažení osobních snah a cílů vede k nespokojenosti (Blatný a kol. 2010, s. 204).

Cíle a aspirace by měly být úměrné našim možnostem a schopnostem. Jakýkoli dosažený cíl i ten, který nebyl stanoven, vede k pocitu uspokojení. Dle současných teorií ovlivňuje více životní spokojenost samotný proces, při němž je cíl uskutečňován, než jeho dosažení samotné. Aby byl člověk spokojen a uměl se vždy úspěšně vyrovnat s nesnází, měl by mít vždy více cílů. V psychologii se hovoří např. o komplexitě sebepojetí. Vysoká komplexita sebepojetí tzn., že člověk má mnoho cílů a plánů v různých sférách života, slouží jako nárazník na patologické působení životní zátěže (Linville, 1987).

Sociální vztahy

K nejsilnějším ukazatelům životní spokojenosti bezesporu patří sociální opora, začlenění do sociálních vztahů a příslušnost k určitému společenství (Šolcová, Kebza, 1999). Samota naopak způsobuje nízká prožitky a malou životní spokojenost. Důležitější než množství je kvalita sociálních vztahů (Nezlek, 2000).

Nejhodnotnější formou sociální opory je partnerský vztah. Výsledky studií, které se zabývají vlivem manželství a rodiny na životní spokojenost prokazují, že lidé, kteří žijí v harmonickém manželství či partnerském vztahu, tudíž se jim dostává podpory ze strany rodiny a přátel, jsou se svým životem výrazně spokojenější, než lidé, kterým se této podpory nedostává. Ovšem tato spokojenost se projevuje pouze v případě, jsou-li ve vztahu spokojeni oba manželé. Je-li jeden z nich se vztahem nespokojen, životní spokojenost se výrazně snižuje (Hamplová, 2004, s. 12).

4.3 Udržování životní spokojenosti

Doposud nebylo prokázáno, že by se v souvislosti s věkem výrazně měnila životní spokojenost. Psychologické výzkumy poskytují pádný důkaz, že lidé si celý život udržují určitou, sobě vlastní úroveň životní spokojenosti. Bylo zjištěno, že úroveň životní spokojenosti s přibývajícím věkem mírně stoupá. Ve spojitosti s přibývajícím věkem byl odhalen úbytek objemu v oblasti pozitivních emocí. Lze tedy říci, že v mládí se životní spokojenost z velké části odvíjí od množství a intenzity emocionálních prožitků, kdežto v pozdějším věku vévodí rozumové, globální hodnocení života. Aby člověk dosáhl spokojenosti, mělo by u něj dojít k uspokojení základních psychologických potřeb, a to potřeby být autonomní, kompetentní a začlenění do sociálních vztahů. Uspokojení těchto psychologických potřeb vede nejen k životní spokojenosti, ale je také zdrojem psychologického růstu a osobní integrity (Blatný a kol., 2010, s. 209).

Lidé si svoji životní spokojenost aktivně udržují. Optimalizují a pěstují svou životní spokojenost pomocí různých postupů, k nimž patří např. přehodnocování životních zážitků a zkušeností. Lidé vyhledávají pozitivní hlediska negativních životních událostí, volí takové cíle, jejichž naplnění jim přinese co nejvíce uspokojení. Případnou nespokojenost kompenzují v určitých oblastech života, zejména tam, kde se jim daří

a snaží se tak o vyváženost v uspokojování svých životních potřeb (Blatný a kol., 2010, s. 201). Křivohlavý (2004) zmiňuje důležitost cesty k cíli, který jsme si stanovili, a to i v tom případě, že cíl nebude naplněn. Smysluplný cíl a především cesta k němu je pro člověka zdrojem pozitivních emocí. Pro udržování životní spokojenosti je rovněž velmi důležité poznání role emocí. Znat dynamiku emocí, afektů a nálad a respektovat střídání pozitivních a negativních emocí. (Křivohlavý, 2004, s. 82).

Je patrné, že všechny uvedené postupy jsou založené na využívání zdrojů životní spokojenosti. Jedná se o charakteristiky a procesy, kterými jsou pozitivní myšlení, eliminace stresu pomocí volby úměrných životních cílů a zejména kladný postoj k životu a k druhým lidem. Udržování osobní spokojenosti je přirozeným lidským motivem. Stav nespokojenosti a stresu nelze dlouhodobě zvládat a snášet. Pokud podpoříme dobrou znalostí faktorů, které životní spokojenosti přispívají tuto přirozenou tendenci, měli bychom se vyvarovat toho, abychom byli ve svém životě nespokojeni (Blatný, 2010).

4.4 Dílčí závěr

Životní spokojenost se stala tématem odborného zájmu poměrně nedávno. V minulých letech preferovala psychologie spíše studium nedostatků a nemocí. V současné době se psychologové zabývají problematikou životní spokojenosti v nejdůležitějších oblastech života. Řada lidí spojuje spokojenost s pocitem štěstí. Mít štěstí je být spokojený, dobře naladěný. Je to jisté hodnocení života či etapy, které přináší např. naše zdraví, práce, vztahy v rodině, mezi přáteli apod. Často bývá spojena také s motivací a vůlí, zejména v souvislosti s cíli a usilováním o ně. Snad každý člověk touží po smysluplném a spokojeném životě. Protože každý člověk je jiný, jsou výrazné rozdíly i v prioritách. Mnozí lidé jsou spokojeni, že jsou zdraví a mohou žít plnohodnotný život. Pro jiné je nejdůležitější rodina. V současné době mnoho lidí preferuje peníze a majetek. Více pozitivních událostí, šťastných situací a radosti může znamenat i výraznou změnu životní spokojenosti. Naopak nepříjemné události mají negativní vliv na spokojenost. Někteří lidé se lehce adaptují, u jiných může pocit nespokojenosti s životem přetrvávat i několik let. Takové události, jako je např. ztráta blízkého člověka či zaměstnání, jsou těžkou životní situací, se kterou se mnozí ani po dlouhé době nevyrovnejí, což vede k nespokojenosti se životem.

I. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Nové pojetí péče o dítě zahrnuje i aktivní péči otce a umožňuje tak mužům čerpat rodičovskou dovolenou namísto matky. Přestože lidé v České republice jsou ve většině stále ještě nakloněni spíše tradičnímu rozdělení rolí v rodině, přibývá mužů na rodičovské dovolené, kteří se starají o děti již od jejich útlého věku. Pokud se rodiče domluví, a zváží všechna kritéria, je možné využít této možnosti, aniž by bylo nutné komukoli zdůvodňovat vhodnost a způsobilost otce převzít roli pečovatele a vychovatele dítěte. Ovšem ne všichni muži, kteří čerpají rodičovskou dovolenou, se ujali této role dobrovolně v zájmu pečovat o dítě. K tomuto rozhodnutí je mohou přimět různé rodinné důvody jako např. ztráta zaměstnání, onemocnění, vyšší příjem matky apod. Proto je nutné se problematikou životní spokojenosti otců na rodičovské dovolené zabývat. Odhalit faktory, které životní spokojenost ovlivňují, jelikož péče o dítě a domácnost může u některých mužů vyvolávat pocity nevole a nespokojenosti, a to může znamenat značnou zátěž, negativně se odrazit na chodu domácnosti, vztazích v rodině, duševní pohodě všech členů rodiny, včetně péče a výchovy dítěte. Rovněž názor veřejnosti na problematiku aktivního otcovství je velmi důležitý, neboť lze předpokládat, že mnozí nejsou této možnosti příliš nakloněni, což může výrazně ovlivnit rozhodnutí otce pro tuto alternativu péče o dítě.

5.1 Cíle výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy

Hlavním cílem empirické části diplomové práce je zaměřit se na zjištění faktorů, které ovlivňují prožívání životní spokojenosti mužů na rodičovské dovolené a rovněž zmapovat názory mužů i žen na institut aktivního otce, otce na rodičovské dovolené. S ohledem na cíle výzkumu byly stanoveny následující výzkumné otázky a hypotézy:

- 1. Které faktory pozitivně ovlivňují životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené?**
- 2. Které faktory negativně ovlivňují životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené?**

Hypotéza č. 1: *Ženy souhlasí se zapojením mužů do péče již v raném věku života dítěte ve větší míře než muži.*

Hypotéza č. 2: *Zachování tradičních rodičovských rolí jsou více nakloněni muži než ženy.*

Hypotéza č. 3: *Ženu na rodičovské dovolené upřednostňují častěji muži než ženy.*

Hypotéza č. 4: *Názor, že muži mohou být schopnými pečovateli stejně jako ženy, zastává více mužů než žen.*

5.2 Charakteristika výzkumného souboru

O rozhovor, který měl přispět ke zjištění životní spokojenosti, bylo požádáno 20 mužů na rodičovské dovolené v rámci města Brna. S jeho poskytnutím souhlasilo 17 mužů. Vzhledem k nízkému počtu otců na rodičovské dovolené byl výběr těchto mužů velmi náročný, a proto rozhovor s nimi probíhal vždy na jiném místě, dle přání respondenta. Délka rozhovoru cca 1 hod. 30 min. Odpovědi dotazovaných byly s jejich souhlasem zaznamenány diktafon. Mluvený projev byl převeden do písemné podoby pomocí přepisu.

Tab. 1. Charakteristika výzkumného souboru pro rozhovor.

Jméno	Věk	Vzdělání	Rodinný stav	Důvod nástupu na RD
MARTIN	27	středoškolské	nesezdané soužití	vyšší příjem matky
ONDŘEJ	31	vyučen v oboru	ženatý	vyšší příjem matky
LUKÁŠ	30	středoškolské	ženatý	ztráta zaměstnání
ZDENĚK	27	vyučen v oboru	ženatý	vyšší příjem matky
PETR	30	středoškolské	nesezdané soužití	ztráta zaměstnání
ŠTĚPÁN	29	středoškolské	nesezdané soužití	ztráta zaměstnání
LUDĚK	41	středoškolské	ženatý	vyšší příjem matky
MAREK	45	středoškolské	ženatý	vyšší příjem matky
VÁCLAV	39	vyučen v oboru	nesezdané soužití	vyšší příjem matky
ALEŠ	32	vysokoškolské	ženatý	vyšší příjem matky
PAVEL	39	vyučen v oboru	ženatý	vyšší příjem matky
JAN	42	středoškolské	ženatý	vyšší příjem matky
PATRIK	30	středoškolské	nesezdané soužití	ztráta zaměstnání
KAREL	29	středoškolské	nesezdané soužití	vyšší příjem matky
MILOŠ	39	středoškolské	ženatý	vyšší příjem matky
IVAN	37	vyučen v oboru	ženatý	vyšší příjem matky
MOJMÍR	33	vysokoškolské	nesezdané soužití	vyšší příjem matky

Názory mužů a žen na problematiku aktivního otcovství byli zjišťovány dotazníkem u 93 respondentů, 45 žen a 48 mužů také z města Brna. Tento soubor byl volen náhodným výběrem s ohledem na možnost srovnání z hlediska uvedených kritérií. Původně bylo osloveno 120 respondentů, ostatní odmítli dotazník vyplnit.

5.3 Výzkumné metody a techniky

Pro zjištění životní spokojenosti mužů na rodičovské dovolené a faktorů, které ji ovlivňují, jsem zvolila kvalitativní metodu s využitím techniky – polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor umožňuje zachytit nejen fakta, ale i motivy a postoje respondentů. Je možné sledovat i některé jejich vnější projevy a dle nich pak průběh rozhovoru usměrňovat (Gavora, 2000). Výzkum je doplněn dotazníkem zaměřeným na zjištění názorů mužů i žen k čerpání rodičovské dovolené otcem. Dotazníkové šetření je metodou ke zjišťování písemných výpovědí osob. Je časově a finančně nenáročná a získaná data jsou snadno vyhodnotitelná.

Za účelem dosažení cíle diplomové práce jsem stanovila vlastní osnovu polostrukturovaného rozhovoru, který obsahoval 20 položek. Některé formulace dotazů byly použity z dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher, Brahler) v překladu (Rodná, Rodný, 2001). Okruhy a otázky směřují k četnosti výskytu jednotlivých ukazatelů životní spokojenosti a faktorů, které ji ovlivňují. Mužům bylo podáno vysvětlení, proč se dotazují, ujištění o anonymitě, včetně poděkování za jejich ochotu, důvěru a čas. Byli požádáni o pravdivé odpovědi včetně jejich vysvětlení. Pro sestavení osnovy polostrukturovaného rozhovoru jsem volila otázky, které se týkají nejdůležitějších oblastí života jedince a mohou životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené ovlivňovat. Jedná se o determinanty životní spokojenosti, které rovněž zmiňuji v teoretické části diplomové práce. Dotazy byly sestaveny tak, aby odrážely alespoň z části fakta, která naplňují či ovlivňují životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené.

Ke zjištění názorů mužů a žen na problematiku aktivního otcovství, muže na rodičovské dovolené jsem vytvořila vlastní dotazník o 20 položkách, které mají podobu uzavřených, polouzavřených i škálových otázek. Úvod dotazníku obnáší oslovení dotazovaných a seznámení s tématem diplomové práce, ujištění o anonymitě, instrukce k vyplňování dotazníku, včetně poděkování za ochotu a čas. Dotazník je zkonstruován

tak, aby otázky měly věcnou spojitost a význam v návaznosti na stanovené hypotézy. Dotazy 1 - 7 mají faktografický charakter, jsou zaměřeny na pohlaví, věk, vzdělání, rodinný stav, počet dětí, finanční situaci rodiny a současné zaměstnání. Dotazy 8 - 14 se týkají institutu rodičovské dovolené, zjišťují názory na možnost využití čerpání rodičovské dovolené otcem. Roli otce pečovatele jsou věnovány dotazy 15 - 20, které mají zjistit zda, přetrvávají sklony k tradičnímu uspořádání genderových rolí či dochází k jistým změnám. Získané údaje jsou graficky znázorněny a vyhodnoceny do tabulky v podobě procentuálního vyjádření vždy u každého dotazu. Procentuální vyjádření je u každé položky zaokrouhleno.

5.4 Zpracování a vyhodnocení dat

Prvním krokem k realizaci rozhovorů bylo oslovení 17 mužů – otců na rodičovské dovolené se žádostí o rozhovor na místě dle přání respondenta. Otázky byly sestaveny se záměrem zjistit, jaké faktory přispívají k životní spokojenosti mužů na rodičovské dovolené a naopak jaké faktory jejich spokojenosti brání. Pro vyhodnocení jsem zvolila metodu analýzy rozhovoru.

V rámci dotazníkového šetření bylo zjišťováno, do jaké míry se liší názory mužů a žen na problematiku aktivního otcovství, zda jsou muži a ženy nakloněni spíše tradičnímu rozdělení rodičovských rolí či se domnívají, že muži mohou být schopnými pečovateli stejně jako ženy a souhlasí s jejich zapojením do péče již v raném věku života dítěte.

5.4.1 Vyhodnocení a interpretace výsledků rozhovoru

Otázka č. 1 - Jak dlouho čerpáte rodičovskou dovolenou?

MARTIN: 5 měsíců.

ONDŘEJ: 1 rok a 2 měsíce.

LUKÁŠ: 2 roky.

ZDENĚK: 9 měsíců.

PETR: 1 rok.

ŠTĚPÁN: 2 roky a 3 měsíce.

LUDĚK: 2 roky.

MAREK: 13 měsíců.

VÁCLAV: 7 měsíců.

ALEŠ: 1 rok.

PAVEL: 6 měsíců.

JAN: 1 rok a 6 měsíců.

PATRIK: Necelý rok.

KAREL: Téměř 2 roky.

MILOŠ: 1 rok a 8 měsíců.

IVAN: 12 měsíců.

MOJMÍR: 10. Měsíc.

Tab. 2. Doba čerpání rodičovské dovolené.

Doba čerpání RD	Počet otců
do 1 roku	6
od 1 roku do 1,5 roku	5
od 1,5 roku do 2 let	5
více jak 2 roky	1

Zastoupení jednotlivých kategorií je poměrně vyrovnané. 6 mužů čerpá rodičovskou dovolenou méně než 1 rok. Kategorie od 1 – 1,5 roku je zastoupena 5 muži a stejně tak i kategorie 1,5 – 2 roky. Pouze 1 muž využívá rodičovskou dovolenou více než 2 roky.

Otázka č. 2 – O kolik dětí se staráte?

MARTIN: O 1 dítě.

ONDŘEJ: O 2 děti, narodily se po roce.

LUKÁŠ: O 1 dítě.

ZDENĚK: O 1 dítě.

PETR: O 2 děti.

ŠTĚPÁN: O 1 dítě.

LUDEK: O 1 dítě.

MAREK: O 3 děti, kromě syna mám ještě 2 dcery – 5 a 7 let.

VÁCLAV: O 2 děti, roční dceru a čtyřletého syna.

ALEŠ: O 2 děti.

PAVEL: O 1 dítě.

JAN: Mám na starost 3 syny, 20 měsíců, 6 a 7 let.

PATRIK: O 1 dítě.

KAREL: O 2 děti.

MILOŠ: O 1 dítě.

IVAN: O 1 dítě.

MOJMÍR: O 2 děti, šestnáctiměsíčního syna a pětiletou dceru.

Tab. 3. Počet dětí v péči otců.

Počet dětí v péči	Počet otců
1 dítě	9
2 děti	6
3 děti	2

Většina otců má v péči pouze jedno dítě. O 2 děti se stará 6 otců a pouze 2 otcové mají na starost děti 3.

Otázka č. 3 – Byl jste před nástupem na RD zaměstnán?

MARTIN: Ano, pracoval jsem ve státní sféře.

ONDŘEJ: Ano, pracoval jsem jako skladník.

LUKÁŠ: Ne byl jsem nezaměstnaný.

ZDENĚK: Ano, pracoval jsem jako prodavač sportovního zboží.

PETR: Ne, byl jsem nezaměstnaný.

ŠTĚPÁN: Ne, byl jsem nezaměstnaný.

LUDEK: Ano, pracoval jsem jako sanitář ve FN Brno – Bohunice.

MAREK: Ano, jako řidič tramvaje.

VÁCLAV: Ano, rozvážel jsem zboží.

ALEŠ: Ano, pracoval jsem jako obchodní zástupce.

PAVEL: Ano, jako kuchař – číšník.

JAN: Ano, pracoval jsem na stavbě, jako dělník.

PATRIK: Ne, byl jsem nezaměstnaný.

KAREL: Ano, jezdil jsem se sanitkou.

MILOŠ: Ano, pracoval jsem jako servisní technik.

IVAN: Ano, byl jsem zaměstnán u hlídací agentury.

MOJMÍR: Ano, pracoval jsem jako finanční poradce.

Tab. 4. Zaměstnání v době před rodičovskou dovolenou.

Zaměstnání v době před RD	Počet otců
Zaměstnaný	13
Nezaměstnaný	4

Přesto, že většina otců před nástupem na rodičovskou dovolenou pracovala, je patrné možné rozhodnutí nastoupit na rodičovskou dovolenou z finančních důvodů, stejně tak jako u mužů nezaměstnaných, neboť řada uvedených profesí patří mezi profese méně finančně ohodnocené.

Otázka č. 4 – Je pro vás zaměstnání důležité z jiného hlediska než finančního?

MARTIN: Ano, člověk přijde do styku s lidmi i z důvodu seberealizace.

ONDŘEJ: Ne, zatím jsem se nesetkal s prací, která by mě bavila.

LUKÁŠ: Ano, mám rád, když jsem v kontaktu s více lidmi.

ZDENĚK: Určitě kontakt s lidmi, nové poznatky.

PETR: Ano, i v zaměstnání může mít člověk přátele, pocit z dobře vykonané práce.

ŠTĚPÁN: Samozřejmě, člověk pozná nové tváře, naučí se novým věcem.

LUDEK: Ano, člověk tak může získat hodně známých, potřebuje být v kontaktu lidmi.

MAREK: Je dobré, když může být člověk mezi lidmi, ale všeho moc škodí.

VÁCLAV: Ani ne, nemám moc rád společnost, jsem raději sám s rodinou.

ALEŠ: Ano určitě, důležitý je kontakt s lidmi, sebezdokonalování, možný úspěch.

PAVEL: Ano, sem rád mezi lidmi, ale je dobré, když mohu lidem důvěřovat.

JAN: Ne, jsem raději doma s dětmi.

PATRIK: Ano, práce přináší nové zkušenosti, seberealizaci, nové kontakty.

KAREL: Myslím, že je důležité být mezi lidmi, ale s dětmi je mi dobře.

MILOŠ: Ano, zvláště nové zaměstnání poskytuje nové zkušenosti, dovednosti, vztahy.

IVAN: Ano pokud je dobrá práce, člověk se v ní realizuje.

MOJMÍR: Ano, pokud je to práce, která mne naplňuje, vím, že jsem potřebný.

Tab. 5. Pozitiva zaměstnání.

Pozitiva zaměstnání (v pořadí dle četnosti odpovědi).
1. Kontakt s lidmi
2. Nové zkušenosti
3. Seberealizace
4. Pocit užitečnosti

Otcové jako pozitivum zaměstnání nejčastěji uvádí kontakt s lidmi, s nimiž se prostřednictvím zaměstnání setkávají. Pozitivním rovněž vnímají nové zkušenosti, které získávají, zmiňují seberealizaci a pocit užitečnosti. Je zajímavé, že řada otců nepociťuje žádný přínos zaměstnání vyjma finančního hlediska a upřednostňují možnost být s dětmi.

Otázka č. 5 – Ovlivňuje zdraví vaši spokojenost?

MARTIN: Určitě, málokterý nemocný člověk je spokojený.

ONDŘEJ: Ano, zdraví je to nejdůležitější.

LUKÁŠ: Zdraví je důležité pro každého.

ZDENĚK: Samozřejmě, když jsem nemocný, byl jsem nespokojený.

PETR: Ano, byl bych rád, kdyby byl odolnější proti nemoci.

ŠTĚPÁN: Určitě zdravotní stav zásadně ovlivňuje spokojenost člověka.

LUDEK: Ano, záleží na tom, jak moc je člověk nemocný.

MAREK: Ano, když je člověk zdravý, je i spokojený.

VÁCLAV: Zásadně ovlivňuje jen tehdy, když je člověk vážně nemocný.

ALEŠ: Dobrý zdravotní stav je velmi důležitý.

PAVEL: Ano, pokud je nemoc vážnější.

JAN: Myslím si, že nemoc vždy vede k nespokojenosti člověka.

PATRIK: Ano, může zásadně ovlivnit spokojenost člověka.

KAREL: Ovlivňuje, když jsem nemocný, jsem nespokojený.

MILOŠ: Zdraví velmi ovlivňuje spokojenost.

IVAN: Ano, zdraví je na prvním místě.

MOJMÍR: Pokud je člověk trvale nemocný, projeví se to na jeho spokojenosti.

Otázka č. 6 – Co je důležité pro vaši spokojenost?

MARTIN: Zdraví, rodina, přátelství, láska, finanční zabezpečení.

ONDŘEJ: Rodina, zdraví, partnerské vztahy, vztah s rodiči, sourozenci, finance.

LUKÁŠ: Rodina, přátelé, zdraví, dobře placená práce, spokojenost dětí, štěstí, láska.

ZDENĚK: Rodina, přátelé a příbuzní, péče o rodinu, zdraví, pocit užitečnosti, peníze.

PETR: Zdraví, partner, rodina, láska, věrnost, sex, ekonomické zabezpečení.

ŠTĚPÁN: Zdraví, rodina přátelství, uznání v rodině, uplatnění na trhu práce, výdělek.

LUDĚK: Rodina, příbuzenské vztahy, partnerka, sex, přátelé, slušný měsíční příjem.

MAREK: Zdraví, spokojenost rodiny, dobrá atmosféra v rodině, láska, pomoc a podpora.

VÁCLAV: Zdraví, rodina, porozumění, přátelství, dobré rodinné vztahy, láska.

ALEŠ: Rodina, zdraví, přátelství, dobře ohodnocená práce, štěstí, sex.

PAVEL: Zdraví, rodina, příbuzenské a sousedské vztahy, spokojenost rodiny, přátelé.

JAN: Zdraví, manželství, vztah k dětem a příbuzným, přátelé, kvalita bydlení.

PATRIK: Rodina, partnerský vztah, vztah k dětem, zdraví, finance.

KAREL: Dobrý zdravotní stav, spokojenost, partnerské a rodinné vztahy, tolerance.

MILOŠ: Zdraví, péče o dítě, manželství, přátelství, štěstí, finanční prostředky.

IVAN: Partnerka a děti, zdraví, finanční zabezpečení, bydlení, sex.

MOJMÍR: Zdraví, rodina, přátelé, dobrá práce, ocenění, úspěch.

Otázka č. 7 – Jak ovlivňuje vaši spokojenost rodina?

MARTIN: Jsem spokojený, když jsou doma všichni zdraví, spokojení, je dobrá nálada.

ONDŘEJ: Mám rád, když jsme všichni pohromadě, nikdo není nemocný, zraněný.

LUKÁŠ: Těší mě, když se syn směje, je spokojený a nic ho nebolí.

ZDENĚK: Mám rád, když, když je doma dobrá atmosféra, manželka a děti spokojené.

PETR: Jsem spokojený, když vše s dětmi zvládám a dostane se mi uznání.

ŠTĚPÁN: Pochopitelně mě dělá spokojeným, když není nikdo nemocný, je vše v klidu.

LUDĚK: Jsem spokojený, když vše doma klape a nejsou žádné problémy.

MAREK: Jsem spokojený, když mne manželka chválí, jak všechno zvládám.

VÁCLAV: Určitě jsem spokojený, když jsou všichni zdraví a usměvaví.

ALEŠ: Záleží mi na tom, když je doma klid, žádné rozepře.

PAVEL: Rodina poskytuje podporu, pocit, že někam patřím.

JAN: Důležité je, že se máme všichni rádi a navzájem si pomáháme.

PATRIK: Pro mě je důležitá podpora manželky a zdraví všech členů rodiny.

KAREL: Jsem spokojený, když všichni trávíme volné chvíle, je nám spolu dobře.

MILOČ: Jsem spokojený, když nikomu nic nechybí.

IVAN: Mám rád, když jsou všichni veselí, zdraví a plní života.

MOJMÍR: Jsem spokojený, když panuje dobrá nálada a nikdo se nehádá.

Tab. 6. Okolnosti významné pro spokojenost.

Okolnosti významné pro spokojenost (v pořadí dle četnosti výskytu)
1. zdraví
2. rodina
3. přátelství
4. finance
5. sex

Za okolnosti významné pro spokojenost bývá nejčastěji označováno zdraví, rodina, přátelství, finance, v některých případech sex. Téměř všechna vyjádření respondentů k otázkám 5, 6 a 7 potvrzují skutečnost, že zdraví a rodina se nachází v subjektivním hodnocení štěstí, spokojenosti a kvality života v celkové hierarchii hodnot člověka na první pozici.

Otázka č. 8 – Jak byste definoval spokojeného člověka?

MARTIN: Člověk, který je zdravý, mladý, finančně zabezpečený, bezstarostný.

ONDŘEJ: Člověk zdravý, šťastný, bez dluhů, má dobrý plat, nemá starosti.

LUKÁŠ: Spokojený je ten, kdo žije v láskyplném prostředí, je zdravý, má dobrý příjem.

ZDENĚK: Člověk, který je zdravý, má vyhovující bydlení, milující manželku a děti.

PETR: Člověk, který má rodiče, děti, manželku, je zdravý, nemá starosti.

ŠTĚPÁN: Má vhodného partnera, zdravé a spokojené děti, dobrý plat, bydlení.

LUDEK: Spokojený člověk je optimistický, dobře naladěný, vyrovnaný.

MAREK: Spokojený člověk má dobré partnerské vztahy, milující a zdravé děti.

VÁCLAV: Má dostatek finančních prostředků, je zdravý, je milován, není podváděn.

ALEŠ: Je to člověk, který nemá žádné starosti, je zdravý, má kde bydlet, má práci.

PAVEL: Je to člověk, který je zdravý, má rodinu, přátele, má podporu druhých.

JAN: Člověk, který je zdravý, má uznání, zdravé děti, je potřebný, má dobrý plat.

PATRIK: Člověk, který má pevné zdraví, má děti, dobré rodinné vztahy, nemá starosti.

KAREL: Spokojený člověk je zdravý, šťastný, dobře zabezpečený, bez dluhů.

MILOŠ: Spokojený člověk je ten, kterému nic nechybí, má nač si vzpomene.

IVAN: Člověk, který nemá starosti, má dobrý partnerský vztah, dobré přátele.

MOJMÍR: Člověk, který je zdravý, má práci, bydlení, partnera, děti.

Tab. 7. Kritéria spokojenosti.

Kritéria spokojenosti (v pořadí dle četnosti odpovědi)
1. zdraví
2. rodina, partnerský vztah, láska
3. materiální zabezpečení a bydlení
4. optimismus a sociální opora
5. společenské uznání, bezstarostnost

Za hlavní kritérium spokojenosti je považováno zdraví a rodina, zejména partnerský vztah a láska. Důležitým kritériem spokojenosti se jeví rovněž finanční stránka rodiny a s tím související kvalita bydlení, což se odvíjí od nízkého příjmu většiny rodin s malými dětmi. Velmi důležitým kritériem spokojenosti se jeví pomoc a podpora ze strany přátel a společenské uznání. Řada otců zmiňuje bezstarostnost, která rovněž souvisí se zdravotní a finanční stránkou rodiny.

Otázka č. 9 – Co je vaší životní snahou?

MARTIN: Snaha vytvořit dětem pevné zázemí, být dobrým manželem a otcem.

ONDŘEJ: Najít si dobrou práci, zajistit vhodné bydlení, zabezpečit děti.

LUKÁŠ: Dobře vychovat děti, vydělat peníze, pořídit nové bydlení.

ZDENĚK: Zajistit rodině podporu, zázemí, dětem pocit bezpečí a jistoty.

PETR: Úspěšná práce, dostatek peněz, lepší bydlení.

ŠTĚPÁN: Být dobrým manželem, otcem, řádná výchova dětí, dostatek financí.

LUDĚK: Mít lepší bydlení, nové auto, zajímavou práci.

MAREK: Mít dobrou práci, dobré finanční ohodnocení, seberealizace.

VÁCLAV: Zajistit finanční prostředky, abychom mohli s dětmi cestovat.

ALEŠ: Naplnění, uznání, spokojenost, štěstí.

PAVEL: Dům, spokojená rodina, plnit si sny, umět cizí jazyk.

JAN: Práce, která mě bude bavit, naučit se vařit.

PATRIK.: Nový byt, dovolená u moře s celou rodinou.

KAREL: Přál bych si rodinný dům se zahradou a spoustu zvířat.

MILOŠ: Dostatek financí, splatit dluhy, poskytnou dětem lepší možnosti.

IVAN: Lepší plat, abych mohl poskytnout dětem různé aktivity, dovolenou u moře.

MOJMÍR: Vydělat více peněz na splacení hypotéky.

Tab. 8. Životní cíle otců na RD.

Životní cíle otců (v pořadí dle četnosti výskytu odpovědi)
1. dostatek finančních prostředků
2. dobré zaměstnání
3. vhodné bydlení
4. řádná výchova dětí

Přesto, že řada otců nepocituje žádný přínos zaměstnání a upřednostňuje možnost být s dětmi, většina si klade za cíl najít dobrou práci, a tím výrazně přispět k navýšení rodinného rozpočtu. Cílem pro mnohé je rovněž vhodné bydlení, které si vzhledem k nepříznivé finanční situaci nemohou dovolit.

Otázka č. 10 – S čím jste spokojen v roli otce pečovatele, a s čím naopak ne?

MARTIN: Jsem spokojen, že péči o dítě zvládám, nemám rád domácí práce.

ONDŘEJ: Jsem spokojen, že jsem získal spoustu zkušeností, které jsem dříve neměl.

LUKÁŠ: Jsem spokojen s tím, že mohu být prospěšný, nerad uklízím.

ZDENĚK: Jsem spokojen proto, že necítím se tak svázaný, jako v práci, nemám rád úklid.

PETR: Už jsem si zvykl a teď jsem spokojený, mám s dětmi výborný vztah.

ŠTĚPÁN: Vyhovuje mi to i dcera vypadá spokojeně, nejsem spokojen s penězi.

LUDEK: Nevadí mi to, ale vadí mi reakce některých lidí.

MAREK: Péče o dítě mi nevadí, vadí mi, že žena má vyšší plat, cítím se méněcenný.

VÁCLAV: Jsem s dětmi rád, naopak těší mě, že mám u nich přednost.

ALEŠ: Vyhovuje mi to, jezdím na návštěvy, chodíme plavat, nevadí mi to.

VÁCLAV: Měl jsem strach, že to nezvládnou, nakonec úplně v pohodě.

JAN: Jsem spokojen, díky tomu mám s třetím synem mnohem lepší vztah.

PATRIK: Musím se přiznat, že raději bych měl dobrou práci a uživil ženu i děti.

KAREL: Je to pro mne příjemná změna, poznal jsem spoustu lidí, zejména žen.

MILOČ: Pečuji o dítě rád, ale nemám rád domácí práce.

IVAN: Jsem spokojen, určitě se tak upevňuje vztah mezi otcem a dítětem.

MOJMÍR: Ze začátku jsem si nemohl zvyknout, vadily mi reakce různých lidí.

Tab. 9. Spokojenost a nespokojenost v roli otce pečovatele.

v roli otce pečovatele spokojen s ...	v roli otce pečovatele nespokojen s ...
1. péče o dítě	1. domácí práce
2. dobrý vztah s dětmi	2. reakce okolí
3. nové zkušenosti	3. pocit méněcennosti
4. pocit užitečnosti	
5. aktivity s dětmi	

Z uvedené tabulky vyplývá, že spokojenost mužů v roli otce pečovatele je dána právě zvládnutím této role, získáním nových zkušeností, upevněním vztahu mezi otcem a dítětem. Naopak nespokojenost muži projevují v souvislosti s domácími pracemi. Tato skutečnost je zřejmě podmíněna tím, že muži zpravidla chápou roli otce pečovatele především ve vztahu k dítěti, na rozdíl od matek, které přebírají péči nejen o dítě, nýbrž i o domácnost. Důvodem nespokojenosti těchto mužů často bývá také negativní reakce okolí k jejich nové roli a pocit méněcennosti, což může u řady mužů ovlivnit rozhodnutí aktivně pečovat o dítě.

Otázka č. 11 – Jste spokojen s okruhem svých přátel?

MARTIN: Ano, přátelé mne podporují, mám dobré přátele.

ONŘEJ: Ano, rozumím si s nimi, navštěvujeme se.

LUKÁŠ: Ano, myslím si, že je důležité mít přátele.

ZDENĚK: Jsem spokojen, jsou velmi hodní, rádi pomohou.

PETR: Přátel mnoho nemáme, je výhoda mít dobré přátele.

ŠTĚPÁN: Ano jsem spokojen, mnoho mých přátel má malé děti, máme společné téma.

LUDEK: Jsem spokojen, navštěvujeme společně různé aktivity pro děti a taky se bavíme.

MAREK: Jsem rád, že mám přátele.

VÁCLAV: Mám málo přátel, ale vyhovuje mi to, moc je nevyhledávám.

ALEŠ: Ano, kdybych neměl přátele, byl bych nespokojený, chybělo by mi to.

PAVEL: Se svými přáteli jsem spokojen.

JAN: Mám skvělé přátele, mnohokrát mi pomohli.

PATRIK: Není nad to, mít dobré přátele.

KAREL: Ano jsem, mám je všechny moc rád.

MILOŠ: Ano jsem, ale přátel není nikdy dost.

IVAN: Jsem spokojen, navzájem si pomáháme.

MOJMÍR: Zatím moc přátel nemáme, přestěhovali jsme se, ale snad nějaké získáme.

Otázka č. 12 – Vyhovuje vám množství volného času, který věnujete svým zálibám?

MARTIN: Raději trávím čas s rodinou, vyhraněné záliby nemám, nepovažuji za nutné.

ONDŘEJ: Nemám žádné koníčky, trávím čas s rodinou.

LUKÁŠ: Považuji za vhodné trávit volný čas s rodinou, volný čas pro sebe nepotřebuji.

ZDENĚK: Nemám žádné konkrétní záliby, nesportuji.

PETR: Nemám potřebu trávit čas svými zálibami.

ŠTĚPÁN: Nemám žádný koníček, sport mě moc nebaví, tak moc volného času není třeba.

LUDEK: Někdy si jdu s kamarády zahrát fotbal, ale to jen občas, nic se nemá přehánět.

MAREK: Mám rád knihy, číst můžu, i když jsem s dětmi.

VÁCLAV: Jezdím rád na kole, ale jen když je pěkné počasí, jinak jsem rád s rodinou.

ALEŠ: Nemám moc volného času, ale ani ho moc nevyhledávám.

PAVEL: Volný čas sám netrávím, jsem zvyklý být s dětmi.

JAN: Mezi moje záliby patří aktivity s dětmi, sám volný čas netrávím.

PATRIK: Není to pro mne podstatné, jsem rád s rodinou.

KAREL: Mám rodinu jako koníček.

MILOŠ: Nemám žádné své záliby.

IVAN: Občas zajdu do posilovny, jinak moc volného času nepotřebuji.

MOJMÍR: Vždy sportujeme všichni, nejsem samostatná jednotka.

Otázka č. 13 – Myslíte se, že vzdělání může ovlivnit pocit spokojenosti?

MARTIN: Ani ne.

ONDŘEJ: Ne, ke spokojenosti nepotřebuji mít vyšší vzdělání.

LUKÁŠ: Ne, stačila by mi dobrá práce.

ZDENĚK: Ne, nepotřebuji mít vyšší vzdělání.

PETR: Ne, vzdělání pro mne není tak důležité.

ŠTĚPÁN: Ne, vzdělání moji spokojenost neovlivňuje.

LUDĚK: Ne, pro mne není tolik důležité.

MAREK: Ne, znám spoustu lidí, vzdělanějších než jsem já a myslím, že jsem lepší člověk.

VÁCLAV: Ne, nemá vliv na spokojenost.

ALEŠ: Určitě, pro mne je vzdělání důležité.

PAVEL: Moji spokojenost neovlivňuje.

JAN: Ne, důležité je, aby byl člověk dobrý, a na to nepotřebuje studovat.

PATRIK: Ne, důležitá je dobrá práce, ne vzdělání.

KAREL: Myslím si že, ne, vyšší vzdělání jsem nikdy nepotřeboval.

MILOŠ: Já jsem nikdy neměl potřebu studovat.

IVAN: Ne, mám jiné priority.

MOJMÍR: Ano, byl jsem spokojenější, když jsem vystudoval.

Otázka č. 14 – Jste spokojen sám se sebou? (schopnosti, dovednosti, vzhled, sebevědomí, charakter...)

MARTIN: Jsem celkem spokojen, sebevědomí mi nechybí.

ONDŘEJ: Myslím, že mám dobrý charakter, ale nízké sebevědomí, na vzhledu nezáleží.

LUKÁŠ: Se vzhledem jsem spokojený i s tím, co umím.

ZDENĚK: No, vzhled nic moc, ale nevádí mi to.

PETR: Myslím, že nejsem moc pohledný ani sebevědomý, mohlo by to být lepší.

ŠTĚPÁN: Mám za to, že vzhled není nejhorší, vadí, mi že jsem nerozhodný.

LUDĚK: Se svým sebevědomím, charakterem a vzhledem jsem spokojen.

MAREK: Jsem se sebou spokojen.

VÁCLAV: Nemám důvod být nespokojen.

ALEŠ: Mám dobrý charakter, ale sebevědomí bych potřeboval zvýšit.

PAVEL: Ano, vzhled není důležitý, sebevědomí mám zdravé.

JAN: Nejsm moc spokojen.

PATRIK: Myslím, že jsem schopný i pohledný.

KAREL: Jsem spokojen.

MILOŠ: Spokojen moc nejsem.

IVAN: Mám k sobě určité výhrady.

MOJMÍR: Zřejmě jsem pohledný, s ženami jsem nikdy neměl problém.

Otázka č. 15 – Jste spokojen se svým sexuálním životem?

MARTIN: Mohlo by se to zlepšit.

ONDŘEJ: Sexuální aktivity by mohly být více časté.

LUKÁŠ: Ne, jsem přímo nespokojen.

ZDENĚK: Ne.

PETR: V této oblasti jsem ošizen.

ŠTĚPÁN: Dá se říct, že jsem spokojen.

LUDĚK: Nespokojen.

MAREK: Uvítal bych pestřejší sexuální život.

VÁCLAV: Nespokojen.

ALEŠ: Nespokojen.

PAVEL: Spokojen.

JAN: Ne, už jsem z toho nešťastný.

PATRIK: Nespokojen.

KAREL: Téměř spokojen.

MILOŠ: Vyloženě nespokojen.

IVAN: Nespokojen.

MOJMÍR: Nespokojen.

Otázka č. 16 – Jste spokojen s vaším současným příjmem?

MARTIN: Nespokojen.

ONDŘEJ: Ne, nelze s tím vyjít.

LUKÁŠ: Ne, stát by měl víc podpořit rodiny s dětmi.

ZDENĚK: Nespokojen, nemáme ani na dovolenou.

PETR: Nespokojen.

ŠTĚPÁN: Ne, vycházíme tak, tak.

LUDĚK: Nespokojen.

MAREK: Nespokojen.

VÁCLAV: Manželka má vyšší příjem než jsem měl já, i tak je to těžké.

ALEŠ: Nespokojen, podporují nás rodiče.

PAVEL: Nestačí nám to.

JAN: Je to almužna.

PATRIK: Nespokojen.

KAREL: Nespokojen.

MILOŠ: Ne, máme problém koupit na vánoce dětem dárky.

IVAN: Nespokojen.

MOJMÍR: Nespokojen

Otázka č. 17 – Vyhovuje vám současné bydlení?

MARTIN: Ne, nevyhovuje, raději bych měl vlastní byt.

ONDŘEJ: Ne, potřebovali bychom větší byt, ani okolní prostředí není pro děti vhodné.

LUKÁŠ: Ne, bydlím v podnájmu.

ZDENĚK: Vyhovovalo by mi, kdyby s námi nebydlela tchýně.

PETR: Ne, byt je málo prostorný.

ŠTĚPÁN: Ano, kdyby bylo jiné okolní prostředí.

LUDĚK: Jsem spokojen, máme opravený byt.

MAREK: Ne, třípokojový byt je pro nás malý.

VÁCLAV: Celkem vyhovuje.

ALEŠ: Mohlo by být lepší vybavení.

PAVEL: Nevyhovuje, byt je sice prostorný, ale starý.

JAN: Nevyhovuje, raději bych měl rodinný domek.

PAVEL: Byl bych spokojen, kdyby byl byt v mém vlastnictví.

KAREL: Nevyhovuje, příliš vysoký nájem.

MILOŠ: Ne, hledáme něco většího.

IVAN: Ne, protože bydlíme blízko silnice.

MOJMÍR: Vyhovuje, máme nový, prostorný byt.

Tab. 10. Okruhy spokojenosti.

Okruhy dle stupně spokojenosti (pořadí dle četnosti odpovědí)
1. okruh přátel
2. vlastní osoba
3. volný čas
4. bydlení
5. sex
6. vzdělání
7. příjem

Dle otázek č. 11 - 17 všichni respondenti bez rozdílu projevují spokojenost s okruhem svých přátel a známých, a to zejména ve smyslu podpory a pomoci z jejich strany. Řada otců je spokojena se sebou samým, ovšem nepřikládají velký význam svému vzhledu. Rovněž je zajímavé, že pro mnohé není významný volný čas, který mohou věnovat svým zálibám a téměř veškerý čas věnují rodině. Je také pozoruhodné, že téměř všichni tvrdí, že vzdělání nemá výrazný vliv na jejich spokojenost. Většina respondentů projevuje nespokojenost v oblasti bydlení, sexu a současného příjmu.

Otázka č. 18 – Má kritika druhých vliv na vaši spokojenost?

MARTIN: Ano, zejména když mne kritizuje tchýně.

ONDŘEJ: Někdy snáším těžko kritiku manželky na některé mé úkony.

LUKÁŠ: Bylo pro mne těžké smířit se s kritikou okolí proto, že jsem na MD.

ZDENĚK: Mrzela mne kritika mé matky proto, že jsem na MD.

PETR: Vadilo mi, když se mi bratr vysmíval, že nejsem chlap.

ŠTĚPÁN: Kritika je těžko snesitelná od každého.

LUDĚK: Kritika mi nevadí, od lidí co nejsou pro mne důležití.

MAREK: Záleží na tom, kdo kritizuje.

VÁCLAV: Kritika mne ponižuje.

ALEŠ: Kritika mi vadí.

PAVEL: Nelíbí se mi, když mne někdo kritizuje.

JAN: Ano, většinou mne kritizuje manželka za domácí práce.

PATRIK: Vadí mi, když manželka tvrdí, že neumím udělat pořádek.

KAREL: Jsem nespokojený, když mne někdo kritizuje.

MILOŠ: Ano, ovlivňuje, negativně.

IVAN: Kritiku nemám rád.

MOJMÍR: Kritika je ponižující.

Otázka č. 19 – Co by se mělo změnit, abyste byl spokojenější?

MARTIN: Pořídit se vlastní bydlení.

ONDŘEJ: Větší bydlení, více finančních prostředků.

LUKÁŠ: Vlastní bydlení, více peněz.

ZDENĚK: Vlastní bydlení, více aktivit, dovolená u moře.

PETR: Prostorný byt.

ŠTĚPÁN: Větší zájem partnerky, pořídit se bydlení na venkově.

LUDEK: Více volného času.

MAREK: Větší byt.

VÁCLAV: Více společných aktivit.

ALEŠ: Nové vybavení bytu, nové auto.

PAVEL: Nové bydlení, chodit více za kulturou a do společnosti.

JAN: Postavit si rodinný dům.

PATRIK: Vlastní byt, více sportovních aktivit.

KAREL: Vlastní bydlení.

MILOŠ: Více peněz na zájmy a záliby.

IVAN: Více peněz a sexuálních aktivit.

MOJMÍR: Dobře placené zaměstnání.

Otázka č. 20 – Co vám brání v pocitu spokojenosti?

MARTIN: Nevhodné bydlení, nemoc, stres, finanční nejistota.

ONDŘEJ: Malý byt, obava z budoucnosti, nízký příjem.

LUKÁŠ: Ztráta zaměstnání, nedostatek peněz, nedostatek sexu.

ZDENĚK: Nízké finance, soukromí, kritika, situace ve společnosti.

PAVEL: Ekonomická nejistota, politická situace, téměř žádná podpora státu.

STĚPÁN: Kritika blízkých, bydlení, malý příjem, úmrtí v rodině, strach.

LUDEK: Malá pozornost partnerky, nedostatek sexu, nedostatek uznání.

MAREK: Malý byt, malé možnosti vzhledem k nízkému příjmu.

VÁCLAV: Strach z budoucnosti, dluhy, nejistota, měsíční příjem.

- ALEŠ: Nedostatek finanční prostředků, všechno je drahé.
 PAVEL: Bydlení, špatná ekonomická situace, nemoc.
 JAN: Bydlení, zklamání, nejistota a strach, nízký příjem.
 PATRIK: Nezaměstnanost, vysoké ceny, zvlášť výrobky pro děti
 KAREL: Drahé bydlení, málo peněz, domácí práce.
 MILOŠ: Dluhy, malý byt, nedostatek financí, nedostatek sexu.
 IVAN: Okolní prostředí bydlení, sex, finance.
 MOJMÍR: Nedostatek peněz, dluhy, únava, nemoc.

Tab. 11. Faktory životní spokojenosti.

Faktory sytící spokojenost	Faktory bránící spokojnosti
Dostatek finančních prostředků, zájem partnerky, sport, zájmové aktivity, dovolená u moře, vhodné bydlení, dobré zaměstnání, sexuální aktivity.	Nemoc, starosti, stres, únava, ztráta zaměstnání, nízké finanční ohodnocení, nedostatek financí, dluhy, vysoké ceny, obava z budoucnosti, kritika rodiny i okolí, nevyhovující bydlení, politika.

Dle výčtu pozitivních a negativních faktorů životní spokojenosti patrných z otázek č. 18 - 20, uvedených v tabulce převažují faktory negativní, což zdůrazňuje zejména nespokojenost mužů na RD, a to především v ekonomické oblasti. Negativní faktorem je opět kritika a to nejen ze strany okolí, ale muži zmiňují kritiku jejich pečovatelské role i ze strany rodiny.

Interpretace výsledků rozhovoru

Skupinu otců na RD u kterých byla mapována životní spokojenost, tvořili muži ve věku od 27 – 45 let. Většina z nich měla středoškolské vzdělání, vyjma dvou mužů, kteří měli vzdělání vysokoškolské. Délka čerpání RD u většiny nepřesáhla 2 roky. 9 mužů má v péči 1 dítě, 6 mužů 2 děti a dva muži pečují o 3 děti. Důvodem k rozhodnutí nastoupit na rodičovskou dovolenou byly u všech mužů bez výjimky finanční důvody, a to u 13 mužů vyšší příjem partnerky a 4 mužů ztráta zaměstnání, což je patrné i z otázky č. 3, kde muži, kteří byli před nástupem na RD zaměstnáni uvádí své profese, z nichž většina patří mezi méně finančně ohodnocené. Dle otázky č. 4 tito muži nepocitují žádný přínos zaměstnání kromě finančního hlediska a upřednostňují možnost být s dětmi. Životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené ovlivňuje celá řada faktorů,

z nichž nejpodstatnějším faktorem se jeví **zdraví**. Muži na RD často ve své odpovědi zmínili, že zdraví zásadně ovlivňuje spokojenost člověka, neboť dobrý zdravotní stav je velmi důležitý a nemoc většinou vede k nespokojenosti (např. JAN ve své odpovědi na otázku č. 5 uvedl: „*Myslím si, že nemoc vždy vede k nespokojenosti člověka*“). Jejich spokojenost rovněž výrazně ovlivňuje **rodina**, a to zejména rodinné vztahy, partnerské vztahy, spokojenost dítěte, zdravotní stav členů rodiny, láska, sex, uznání v rodině, vztahy s rodiči a sourozenci, dobrá atmosféra v rodině, porozumění a tolerance. Soulad v partnerském vztahu vyvolává u mužů na RD pocit spokojenosti (např. MARTIN ve své odpovědi na otázku č. 7 zmínil: „*Jsem spokojený, když jsou doma všichni zdraví, spokojení, je dobrá nálada*“). Téměř všechny výroky respondentů k otázkám 5, 6, 7 a 8 potvrzují skutečnost, že zdraví a rodina znamenají pro člověka v souvislosti s hodnocením spokojenosti a kvality života přední pozice v celkové hierarchii hodnot. Otázka č. 9 ukazuje, že většina otců sice nevnímá žádný přínos zaměstnání, ale většina si klade za cíl najít dobrou, především dobře finančně ohodnocenou práci, což má přispět k finančnímu zabezpečení celé rodiny. Je patrné, že muži přesto že čerpají rodičovskou dovolenou, vnímají otce zejména jako živitele rodiny. Muži jsou většinou v roli pečovatele spokojeni (otázka č. 10) a to zejména s tím, jak roli otce zvládají a také proto, že dochází k upevnění vztahu mezi otcem a dítětem. Naopak nejsou spokojeni s výkonem domácích prací, neboť často roli otce pečovatele vnímají pouze ve vztahu k dítěti, na rozdíl od matky, která přebírá i péči o domácnost. Nespokojeni jsou rovněž s reakcí okolí na roli nového otce. Právě konzervativní přístup a záporná reakce okolí k dané problematice může mít negativní vliv na rozhodnutí mužů aktivně pečovat o dítě. Rovněž **bydlení** má velký vliv na jejich spokojenost. Jedná se zejména o kvalitu bydlení, prostornost bytu či okolní prostředí (např. ONDŘEJ ve své odpovědi na otázku č. 17 uvedl: „*Ne, potřebovali bychom větší byt, ani okolní prostředí není pro děti vhodné*“). Patrný vliv na spokojenost má také **okruh přátel**. Zde se jedná především o pomoc a podporu ze strany přátel a společně strávené chvíle (např. JAN ve své odpovědi na otázku č. 11 zmínil: „*Mám skvělé přátele, mnohokrát mi pomohli*“), což potvrzuje skutečnost, že sociální opora patří k nejvýznamnějším ukazatelům životní spokojenosti. Následuje spokojenost s **vlastní osobou**, kde muži jsou většinou spokojeni se sebou samým, vzhledu nepřikládají takový význam (např. ONDŘEJ ve své odpovědi k otázce č. 14 řekl: „*Myslím, že mám dobrý charakter, ale nízké sebevědomí, na vzhledu nezáleží*“). Také **kritika** druhých má vliv na jejich spokojenost. A to nejen kritika ze strany rodiny, ale patří sem i kritika role nového otce ze strany okolí (např.

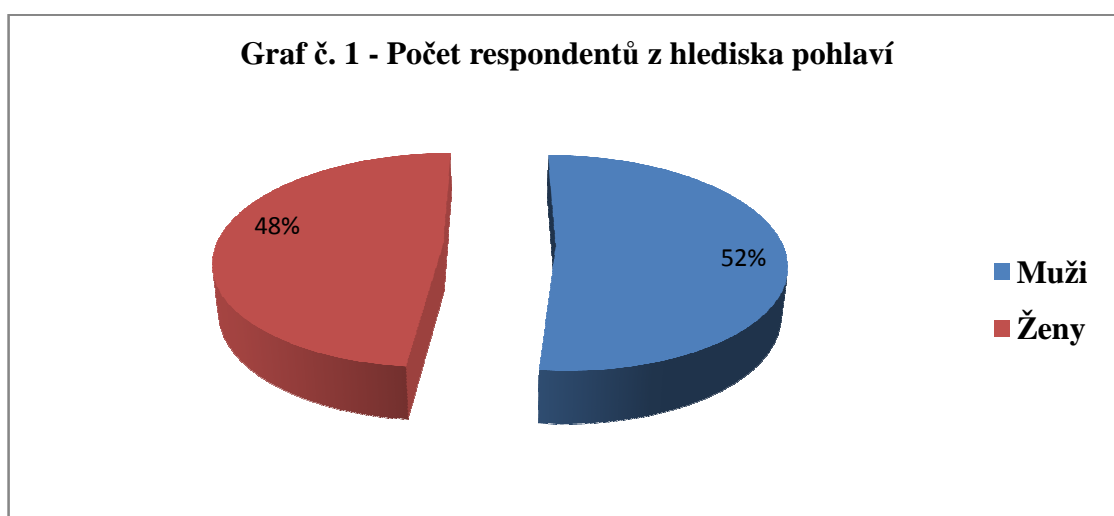
LUKÁŠ ve své odpovědi na otázku č. 18 uvedl: „*Bylo pro mne těžké smířit se s kritikou okolí proto, že jsem na MD*“). Důležitým faktorem, který se podílí na spokojenosti mužů na RD je **oblast financí**. Nedostatečná podpora mladých rodin ze strany státu zásadně ovlivňuje jejich spokojenost. Naprostá většina se potýká s nedostatkem finančních prostředků, který má za následek nejistotu a obavu z budoucnosti. Je patrné, že finance, se kterými tato rodina disponuje, jsou nedostačující (např. MILOŠ ve své odpovědi na otázku č. 16 řekl: „*Ne, máme problém koupit na vánoce dětem dárky*“). Přestože většina otců tvrdí, že je spokojeno v **roli otce pečovatele**, zmiňuje jako životní snahu najít se **dobrou práci** a také poukazuje na to, že vhodné a dobře ohodnocené zaměstnání přináší nové kontakty, nové poznatky, dobrý pocit z vykonané práce, a tedy pocit spokojenosti (např. PATRIK se ve své odpovědi na otázku č. 4 vyjádřil takto: „*Ano, práce přináší nové zkušenosti, seberealizaci, nové kontakty*“). Je zajímavé, že otcové na rodičovské dovolené nepřikládají zvláštní význam volnému času pro své zájmy a záliby (např. MARTIN odpověděl na otázku č. 12: „*Raději trávím čas s rodinou, vyhrané záliby nemám, nepovažuji za nutné*“), rovněž vzdělání pro ně nemá zásadní význam, (např. ONDŘEJ, na otázku č. 13 uvedl: „*Ne, ke spokojenosti nepotřebuji mít vyšší vzdělání*“). Z odpovědí na otázky 18, 19, 20 jsou patrné faktory, které životní spokojenost sytí nebo ji naopak brání. Je zde viditelná převaha negativních faktorů, týkajících se především finanční stránky rodiny. Nedostatek finančních prostředků v těchto rodinách má negativní vliv nejen na spokojenost, ale i chod domácnosti a vývoj i výchovu dětí.

5.4.2 Vyhodnocení a interpretace výsledků dotazníku

Otázka č. 1: Pohlaví

Tab. 12 – Počet respondentů z hlediska pohlaví.

Pohlaví	Počet	V procentech
Žena	45	48%
Muž	48	52%
Celkem	93	100%

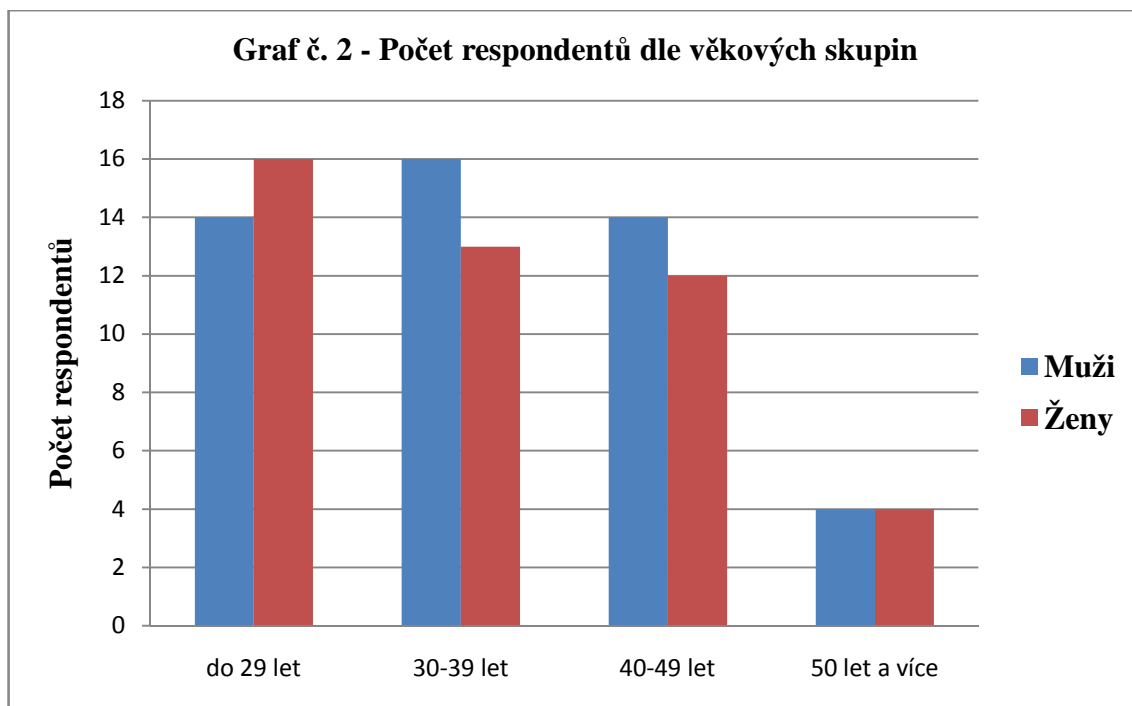

Výzkumného šetření, které bylo zaměřeno na zjištění názorů mužů a žen na problematiku aktivního otcovství, se zúčastnilo 93 respondentů, a to 45 žen (48%) a 48 mužů (52%).

Otázka č. 2: Věk

Tab. 13 – Počet respondentů z hlediska věkových skupin.

Věková skupina	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
do 29 let	14	29%	16	35%
30-39 let	16	34%	13	29%
40-49 let	14	29%	12	27%
50 let a více	4	8%	4	9%
Celkem	48	100%	45	100%

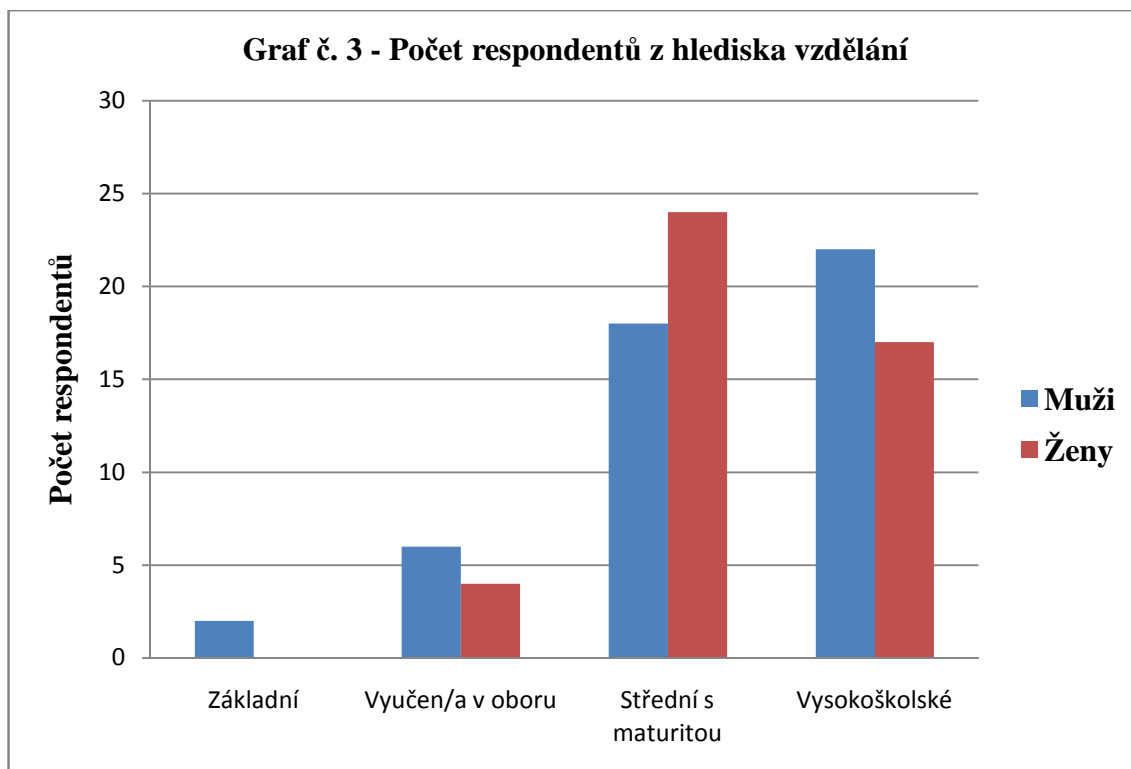

Věková kategorie do 29 let byla zastoupena 14 muži (29%) a 16 ženami (35%), Věkovou kategorii 30-39 let tvořila skupina 16 mužů (34%) a 13 žen (29%). Následuje kategorie 40-49 let, ta byla zastoupena 14 muži (29%) a 12 ženami (27%). Nejméně početnou je věková skupina 50 let a více, kterou tvořili 4 muži a 4 ženy.

Otázka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Tab. 14 – Počet respondentů z hlediska vzdělání.

Nejvyšší dosažené vzdělání	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Základní	2	4%	0	0%
Vyučen/a v oboru	6	12%	4	9%
Střední s maturitou	18	38%	24	53%
Vysokoškolské	22	46%	17	38%
Celkem	48	100%	45	100%

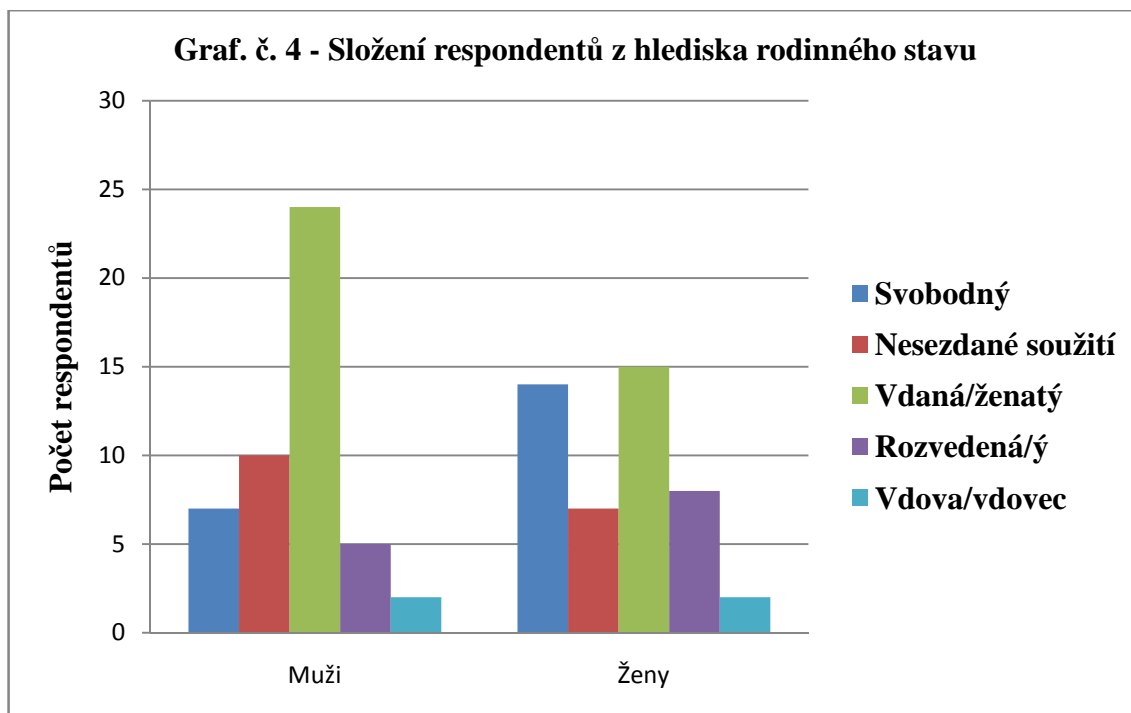

Převážná část výzkumného souboru byla tvořena respondenty se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Zastoupení středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných respondentů bylo poměrně vyrovnané. Skupina středoškolsky vzdělaných respondentů byla zastoupena 24 ženami a 18 muži. 22 mužů a 17 žen mělo vzdělání vysokoškolské. Následuje kategorie vyučen/a v oboru, kterou tvořilo 6 mužů a 4 ženy. 2 muži měli pouze základní vzdělání.

Otázka č. 4: Rodinný stav

Tab. 15 - Složení respondentů z hlediska rodinného stavu.

Rodinný stav	Počet Mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Svobodný/á	7	15%	14	31%
Nesezdané soužití	10	21%	7	16%
Vdaná/ženatý	24	50%	15	33%
Rozvedená/ý	5	10%	8	18%
Vdova/vdovec	2	4%	1	2%
Celkem	48	100%	45	100%

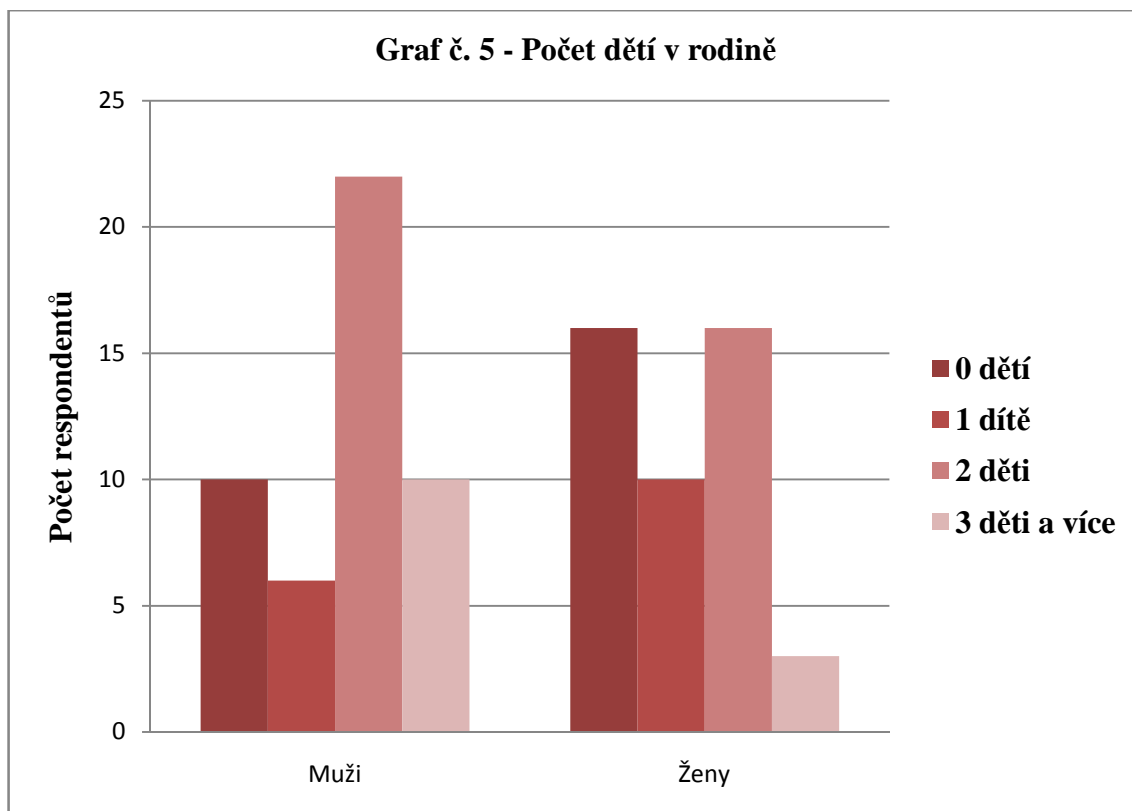

Nejpočetnější skupinou respondentů z hlediska rodinného stavu byla kategorie vdaná/ženatý, kterou tvořilo 39 dotazovaných, 24 mužů a 15 žen. Dále pak kategorie svobodná/ý, zastoupena 21 respondenty, 7 muži a 14 ženami. Nesezdané soužití uvedlo 17 dotázaných, z toho 10 mužů a 7 žen. 13 respondenty, 5 muži a 8 ženami byla zastoupena skupina rozvedená/ý. Kategorii vdova/vdovec tvořila 1 žena a 2 muži.

Otázka č. 5: Počet dětí

Tab. 16 – Počet dětí v rodině.

Děti v rodině	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
0	10	21%	16	36%
1	6	12%	10	21%
2	22	46%	16	36%
3 a více	10	21%	3	7%
Celkem	48	100%	45	100%

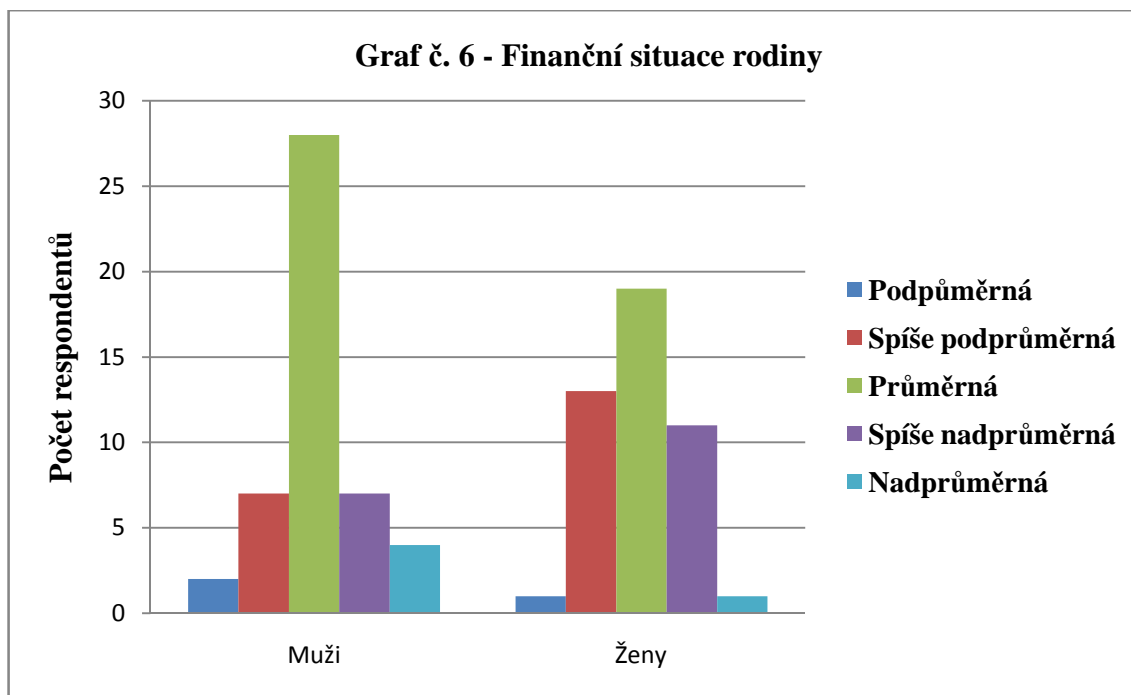
Z hlediska počtu dětí v rodinách bylo 26 respondentů bezdětných, a to 10 mužů a 16 žen. V rodinách převažovaly 2 děti. Po dvou dětech mělo 22 mužů a 16 žen. Následně pak 6 mužů a 10 žen mělo po 1 dítěti. Pouze 13 dotazovaných uvedlo 3 a více dětí. Jelikož většina bezdětných respondentů náležela věkové kategorii do 29 let, je patrná tendence respondentů odkládat početí dítěte na pozdější věk.

Otázka č. 6: Finanční situace Vaší rodiny

Tab. 17 – Finanční situace rodiny.

Finanční situace rodiny	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Podprůměrná	2	4%	1	2%
Spíše podprůměrná	7	15%	13	29%
Průměrná	28	58%	19	42%
Spíše nadprůměrná	7	15%	11	25%
Nadprůměrná	4	8%	1	2%
Celkem	48	100%	45	100%

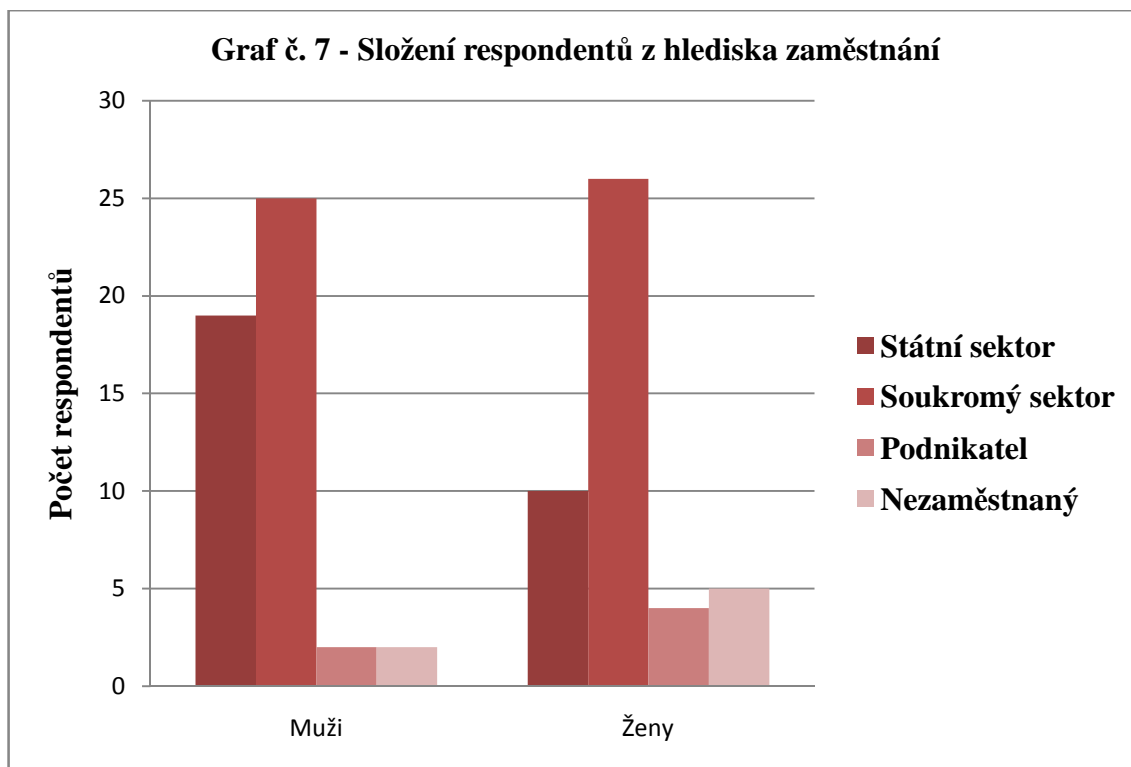

Finanční situaci rodiny posoudila většina respondentů jako průměrnou. Z celkového počtu 93 dotazovaných tak odpovědělo 47, 28 mužů a 19 žen. Spíše podprůměrnou finanční situaci rodiny uvedlo 20 respondentů, 7 mužů a 13 žen a podprůměrnou 3 dotazovaní. Oproti tomu spíše nadprůměrná finanční situace sejevila 18 respondentům, 7 mužům a 11 ženám. Nadprůměrný výdělek mělo pouze 5 respondentů, 4 muži a 1 žena.

Otázka č. 7: Vaše současné zaměstnání

Tab. 18 - Složení respondentů z hlediska zaměstnání.

Současné zaměstnání	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Státní sektor	19	40%	10	22%
Soukromý sektor	25	52%	26	58%
Podnikatel	2	4%	4	9%
Nezaměstnaný	2	4%	5	11%
Celkem	48	100%	45	100%

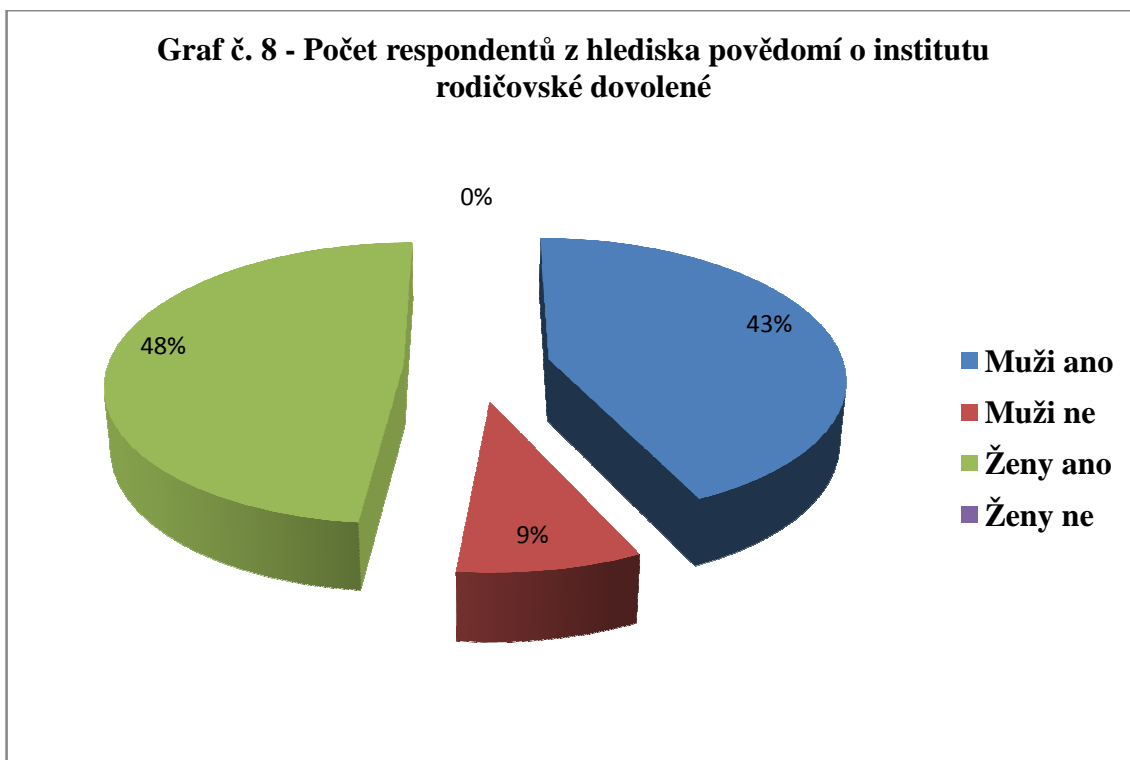

Nejpočetnější skupinu tvořili zaměstnaní v soukromém sektoru, 51 respondentů. Ve státním sektoru bylo zaměstnáno 29 respondentů, 19 mužů a 10 žen. Následuje kategorie nezaměstnaných, která byla zastoupena 7 respondenty, 2 muži a 5 ženami. Do kategorie podnikatel se zařadilo 6 respondentů, z toho 2 muži a 4 ženy.

Otázka č. 8: Od 1. 1. 2001 mají muži ze zákona možnost využívat rodičovskou dovolenou. Víte o této možnosti?

Tab. 19 – Počet respondentů z hlediska povědomí o institutu rodičovské dovolené.

Rodičovská dovolená	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Ano	40	83%	45	100%
Ne	8	17%	0	0%
Celkem	48	100%	45	100%

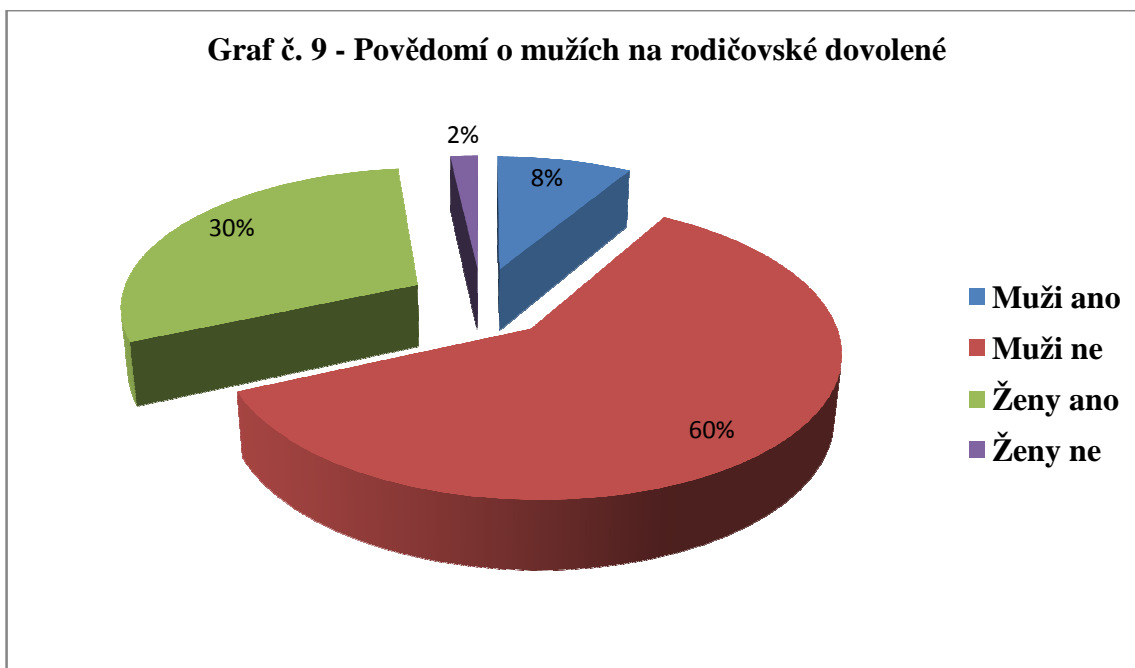

Naprostá většina všech dotazovaných byla o možnosti využívání rodičovské dovolené otcem informována. Pouze 8 respondentů nevědělo o této možnosti. Jednalo se pouze o muže ve věkové kategorii do 29 let a věkové kategorii 50let a více.

Otázka č. 9 – Znáte nějakého muže, který využívá nebo v minulosti využíval rodičovskou dovolenou?

Tab. 20 – Povědomí o mužích na rodičovské dovolené.

Muži na rodičovské dovolené	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Ano	6	12%	21	47%
Ne	42	88%	24	53%
Celkem	48	100%	45	100%

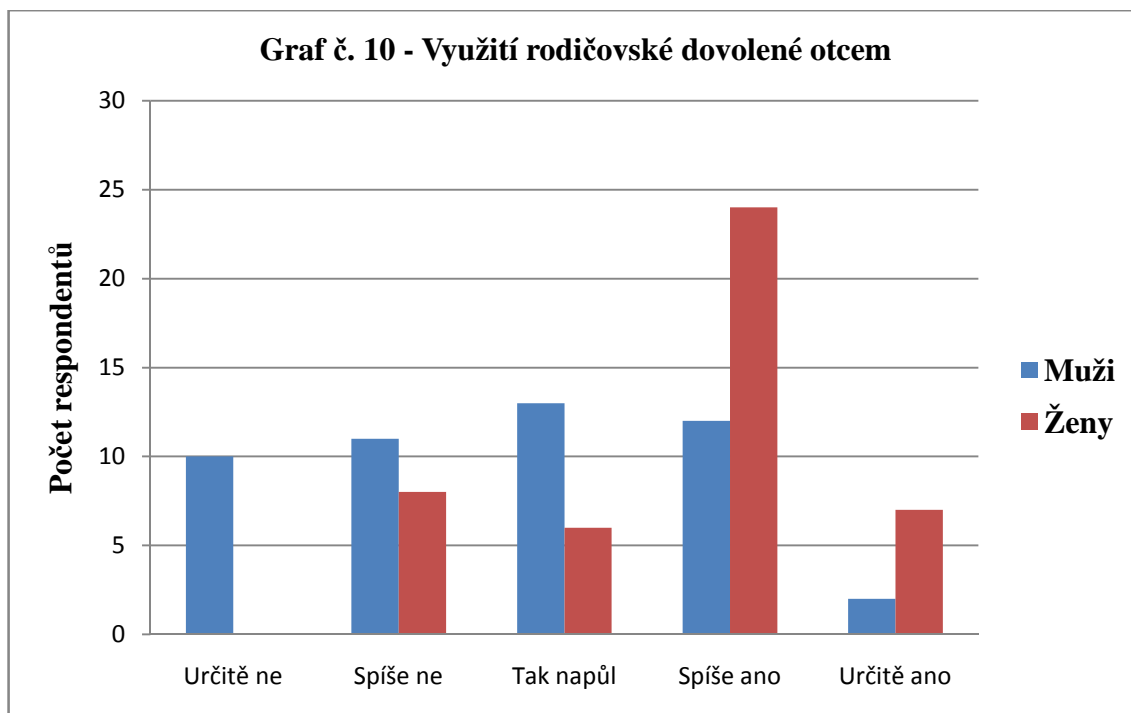

Na tuto otázku odpovědělo záporně 66 respondentů, 42 mužů a 24 žen. Jedná se o nadpoloviční většinu všech dotázaných. Muže, který využívá nebo v minulosti využíval rodičovskou dovolenou, znalo 27 respondentů, 21 žen a 6 mužů, tedy méně než polovina všech dotázaných. V kategorii těch, kteří znají muže na rodičovské dovolené, převažovaly ženy, naproti tomu skupina respondentů, kteří odpověděli záporně, byla zastoupena převážně muži.

Otázka č. 10 – Využil/a byste této možnosti?

Tab. 21 – Využití rodičovské dovolené otcem.

Využití rodičovské dovolené	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Určitě ne	10	21%	0	0%
Spíše ne	11	23%	8	18%
Nevím	13	27%	6	13%
Spíše ano	12	25%	24	53%
Určitě ano	2	4%	7	16%
Celkem	48	100%	45	100%

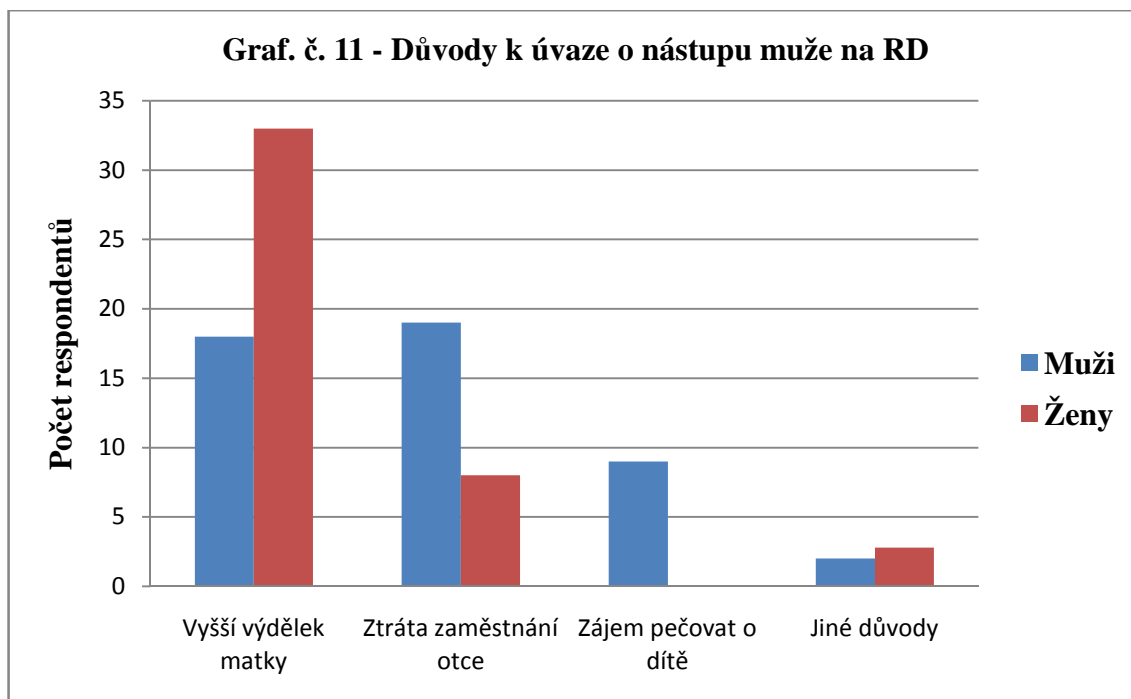

Možnosti, kdy na rodičovskou dovolenou nastoupí otec dítěte, bylo nakloněno 45 respondentů, 31 žen a 14 mužů, z nichž 36, 12 mužů a 24 žen označilo možnost spíše ano a variantu určitě ano uvedlo 9 dotazovaných, 2 muži a 7 žen. Negativně se k této možnosti vyjádřilo 29 respondentů, 21 mužů a 8 žen. Variantu spíše ne, ve své odpovědi uvedlo 19 dotazovaných, 11 mužů a 8 žen. Určitě ne odpovědělo 10 mužů. 19 dotazovaných, 13 mužů a 6 žen nevědělo, zda by využilo této možnosti.

Otázka č. 11 – Jaké důvody by vás přiměly uvažovat o této alternativě?

Tab. 22 – Důvody k úvaze o nástupu muže na rodičovskou dovolenou.

Důvody	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Vyšší výdělek matky	18	37%	33	73%
Ztráta zaměstnání otce	19	40%	8	18%
Zájem otce pečovat o dítě	9	19%	0	0%
Jiné důvody	2	4%	4	9%
Celkem	48	100%	45	100%

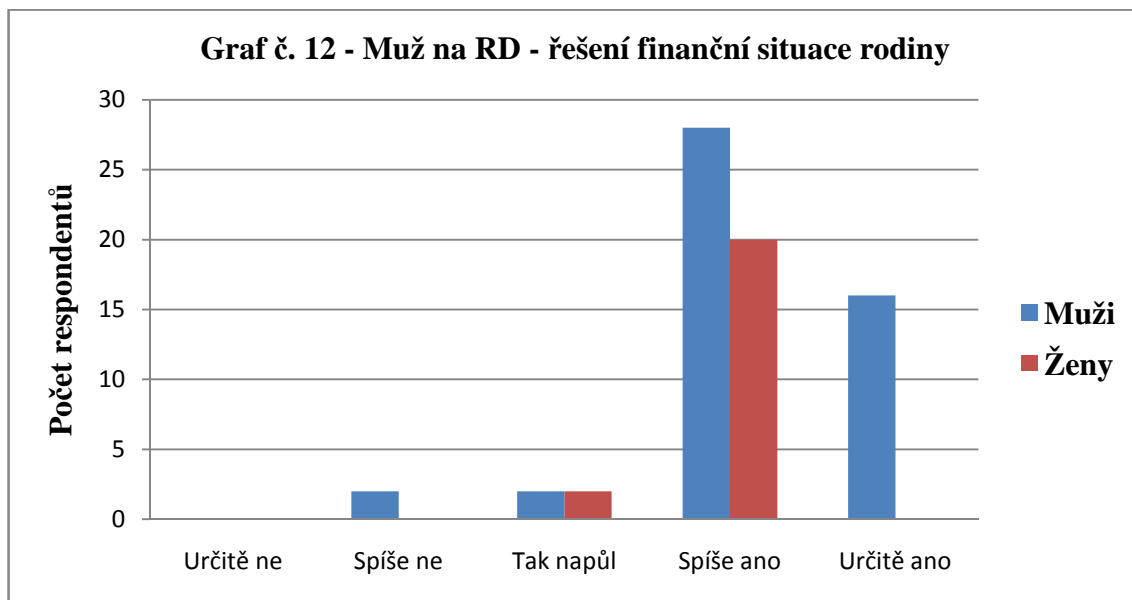
Důvodem nástupu na rodičovskou dovolenou by byl pro většinu respondentů, 18 mužů a 33 žen vyšší výdělek matky. 27 dotazovaných, 19 mužů a 8 žen by uvažovalo o této alternativě z důvodu ztráty zaměstnání otce. Zájem otce pečovat o dítě uvedlo ve své odpovědi pouze 9 mužů z celkového počtu dotazovaných. Jiné důvody volilo 6 respondentů, a to např. vážné onemocnění matky, vdovství, převzetí dítěte do péče apod. Z odpovědí na otázku vyplývá, že pro většinu respondentů by byla tato alternativa péče o dítě volbou pouze v nutném případě, a to z finančních důvodů.

Otázka č. 12 – Je podle Vás tato alternativa vhodným řešením finanční situace rodiny?

Tab. 23 – Muž na rodičovské dovolené – řešení finanční situace rodiny.

Řešení finanční situace	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Určitě ne	0	0%	0	0%
Spíše ne	2	4%	0	0%
Tak napůl	2	4%	2	5%
Spíše ano	28	59%	20	44%

Určitě ano	16	33%	23	51%
Celkem	48	100%	45	100%

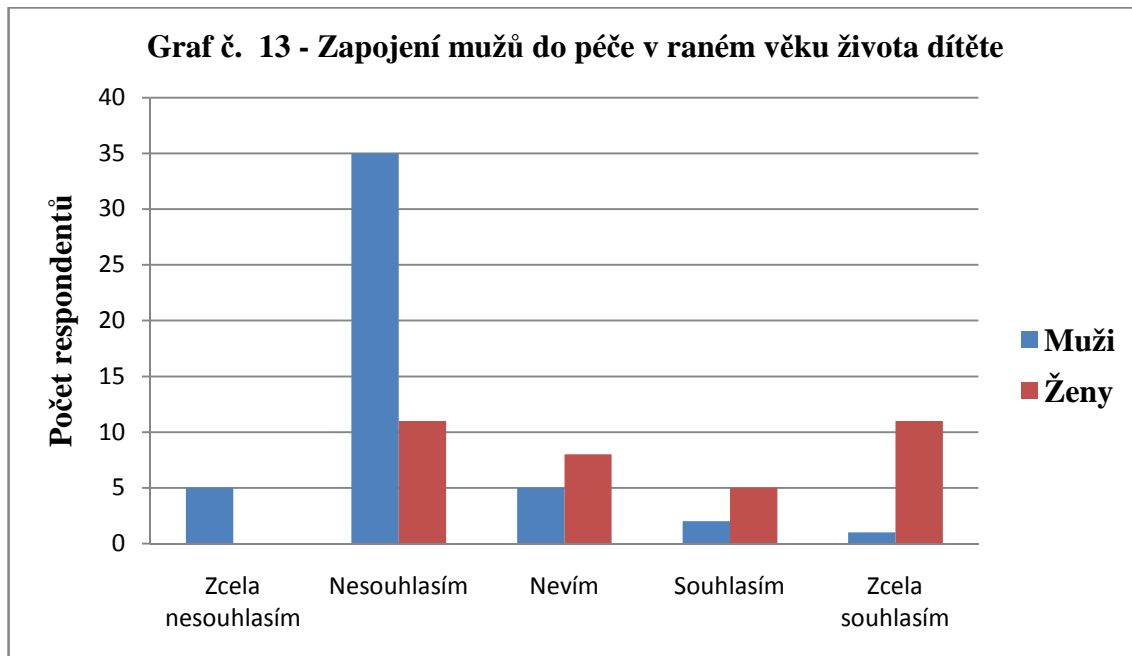
Z výsledků v níže uvedené tabulce vyplývá, že naprosté většině respondentů, 44 mužům a 43 ženám se jeví možnost otce nastoupit na rodičovskou dovolenou vhodným řešením finanční situace rodiny. Je tedy více než pravděpodobné, že řada z nich by tuto alternativu volila právě z finančních důvodů nikoli z důvodu zájmu otce pečovat o dítě. Možnost spíše ano, označilo 28 mužů a 20 žen a určitě ano odpovědělo 16 mužů a 23 žen. Odpověď tak napůl uvedli 4 respondenti a pouze 2 muži odpověděli spíše ne. Variantu určitě ne nezvolil žádný z dotazovaných.

Otázka č. 13 – Souhlasíte s tím, aby se muži zapojili do péče již v raném věku života dítěte?

Tab. 24 – Zapojení mužů do péče v raném věku života dítěte.

Péče mužů o děti v raném věku	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Zcela nesouhlasím	5	10%	0	0%
Nesouhlasím	35	74%	11	24%
Nevím	5	10%	8	18%

Souhlasím	2	4%	21	47%
Zcela souhlasím	1	2%	5	11%
Celkem	48	100%	45	100%

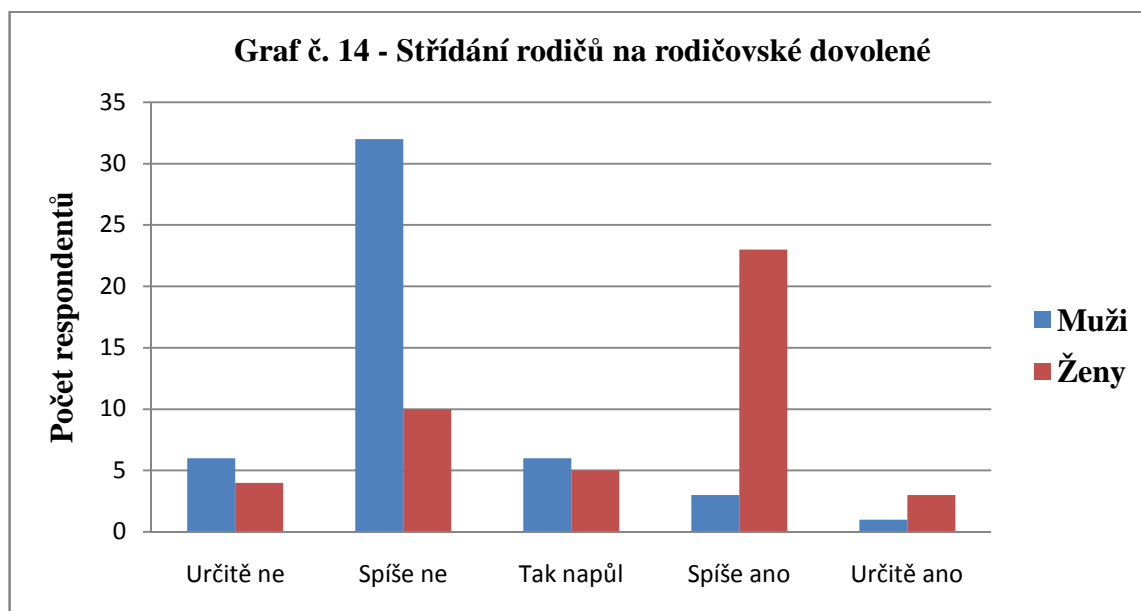
K této otázce se negativně vyjádřila nadpoloviční většina všech dotazovaných. Zcela nesouhlasím, uvedlo 5 mužů a nesouhlasím 35 mužů a 11 žen. Vzhledem k této skutečnosti je patrné, že většina respondentů se stále ještě domnívá, že péče o dítě je především záležitostí matky. Nutno říci, že tuto skupinu tvoří zejména muži. Pozitivně se vyjádřilo 29 respondentů, 3 muži a 26 žen. Souhlasně odpovědělo 23 dotazovaných, 2 muži a 21 žen a zcela přesvědčeno bylo 6 respondentů, 1 muž a 5 žen. Zbývající část dotazovaných 5 mužů a 8 žen se nevyjádřilo, zda by se muži měli zapojit do péče již v raném věku života dítěte.

Otázka č. 14 – Domníváte se, že by se rodiče měli v péči o dítě střídat?

Tab. 25 – Střídání rodičů na rodičovské dovolené.

Střídání v péči o dítě	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Určitě ne	6	12%	4	9%
Spíše ne	32	67%	10	22%
Tak napůl	6	12%	5	11%
Spíše ano	3	7%	23	51%
Určitě ano	1	2%	3	7%
Celkem	48	100%	45	100%

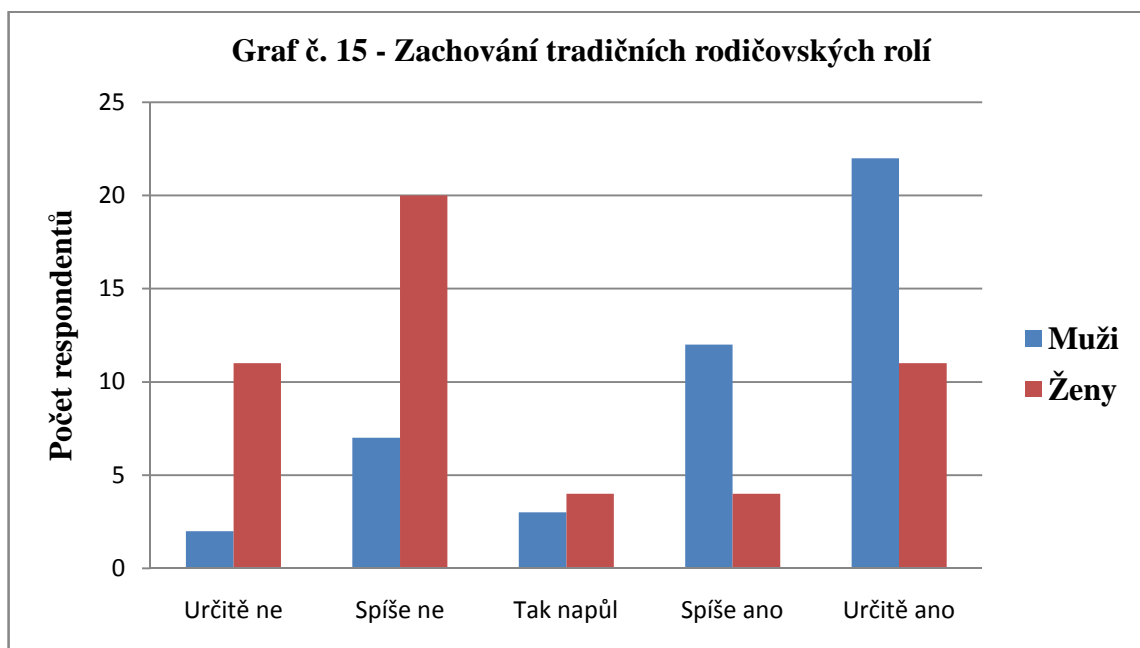

Z odpovědí všech dotazovaných vyplývá, že střídání rodičů na rodičovské dovolené nejsou příliš nakloněni. Většina respondentů se domnívá, že by se rodiče neměli v péči o dítě střídat (38 mužů a 14 žen). Variantu odpovědi spíše ne uvedlo 42 dotazovaných, 32 mužů a 10 žen. 10 dotazovaných, 6 mužů a 4 ženy se domnívá, že by se rodiče na rodičovské dovolené střídat určitě neměli. Naproti tomu 4 muži a 26 žen se domnívá, že by se rodiče v péči o dítě střídat měli. Úplně se nevyjádřilo 11 respondentů, kteří označili možnost tak napůl.

Otázka č. 15 – Jste nakloněn/a zachování tradičních rodičovských rolí?

Tab. 26 – Zachování tradičních rodičovských rolí.

Tradiční rodičovské role	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Určitě ne	2	8%	11	24%
Spíše ne	9	15%	20	45%
Tak napůl	3	6%	4	9%
Spíše ano	12	25%	4	9%
Určitě ano	22	46%	6	13%
Celkem	48	100%	45	100%

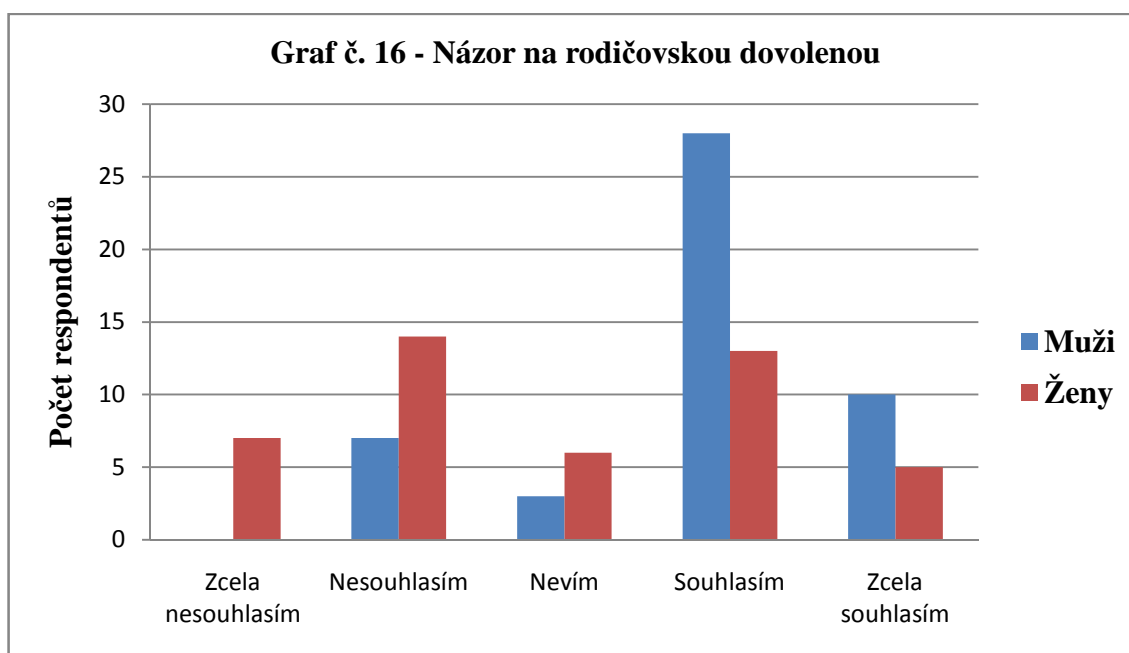

K zachování tradičních rodičovských rolí se přiklonilo 44 respondentů, 34 mužů a 10 žen. Zcela určitě je nakloněno tradičním rolím 28 respondentů, 22 mužů a 6 žen. Spíše ano odpovědělo 16 dotazovaných, 12 mužů a 4 ženy. Negativní postoj k této otázce zaujalo 42 respondentů, 11 mužů a 31 žen. Zcela určitě není nakloněno tradičním rolím 13 dotazovaných, z toho 2 muži a 11 žen. Možnost spíše ne označilo 29 dotazovaných, 9 mužů a 20 žen. Nejméně početnou skupinu tvořili 3 muži a 4 ženy, která uvedla variantu tak napůl.

Otázka č. 16 – Souhlasíte s názorem, že rodičovská dovolená je především záležitostí ženy?

Tab. 27 – *Názor na rodičovskou dovolenou.*

Záležitost ženy	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Zcela nesouhlasím	0	0%	7	16%
Nesouhlasím	7	15%	14	31%
Nevím	3	6%	6	13%
Souhlasím	28	58%	13	29%
Zcela souhlasím	10	21%	5	11%
Celkem	48	100%	45	100%

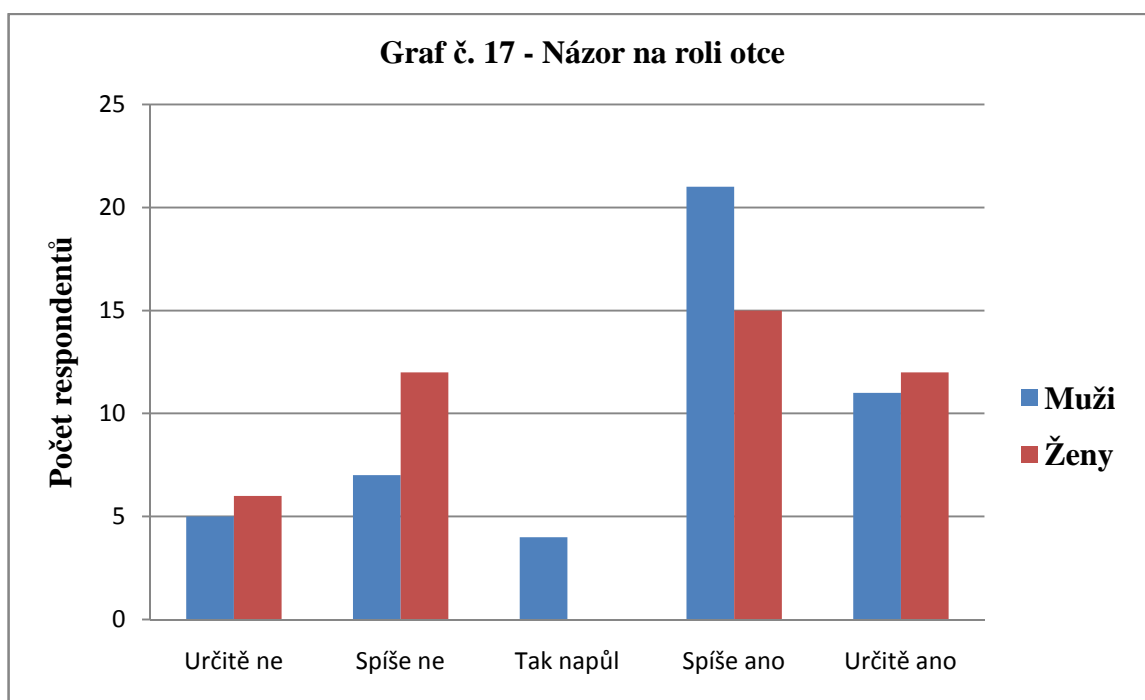

Z celkového počtu 93 dotazovaných tvořili nejpočetnější skupinu muži a ženy, kteří souhlasí nebo zcela souhlasí s názorem, že rodičovská dovolená je především záležitostí ženy. Zde je nutné opět připomenout, že tato skupina byla zastoupena převážně muži (38 mužů a 18 žen). S názorem nesouhlasilo 7 mužů a 14 žen nebo zcela nesouhlasilo 7 žen. 9 dotazovaných, 3 muži a 6 žen se jasně nevyjádřilo, ve své odpovědi označilo možnost nevím.

Otázka č. 17 – Domníváte se, že otcovská role by měla být především role živitele?

Tab. 28 – Názor na roli otce.

Role živitele	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Určitě ne	5	10%	6	13%
Spíše ne	7	15%	12	27%
Tak napůl	4	8%	0	0%
Spíše ano	21	44%	15	33%
Určitě ano	11	23%	12	27%
Celkem	48	100%	45	100%

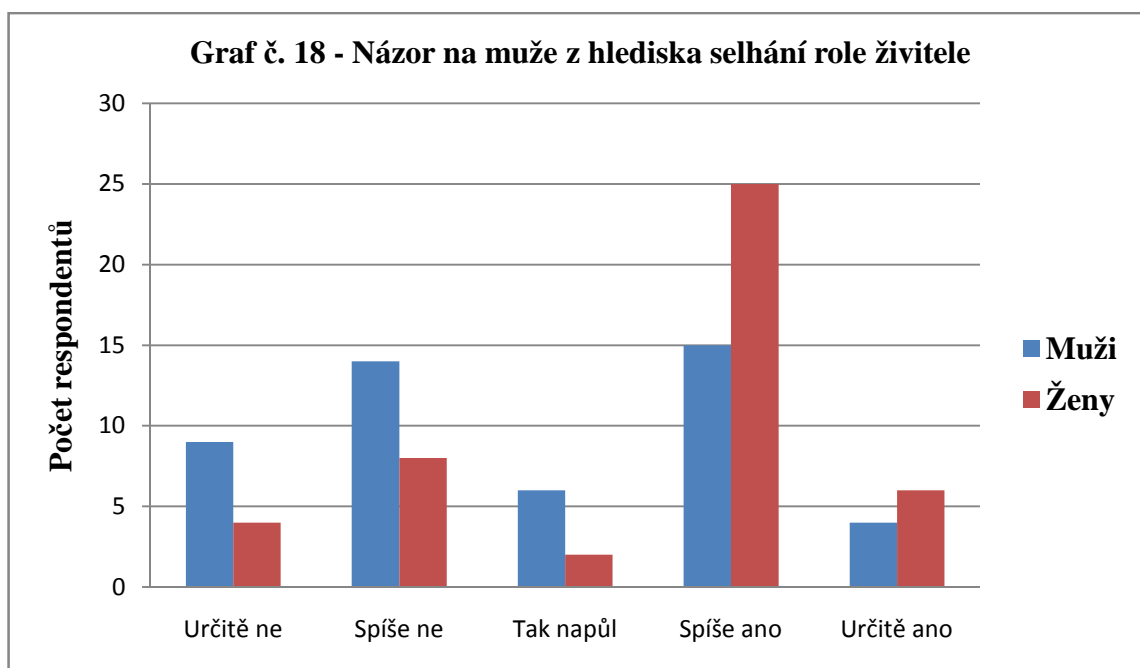

Většina dotazovaných se domnívá, že otcovská role by měla být především role živitele. Určitě ano volilo 23 respondentů, 11 mužů a 12 žen a spíše ano 36 respondentů, 21 mužů a 15 žen. Otce živitele neupřednostnilo 30 dotazovaných, 12 mužů a 18 žen. Možnost určitě ne označilo 5 mužů a 6 žen a spíše ne 7 mužů a 12 žen. 4 muži zvolili variantu tak napůl.

Otázka č. 18 – Vnímáte rozhodnutí muže čerpat rodičovskou dovolenou jako jeho selhání v roli živitele rodiny?

Tab. 29 – Názor na muže z hlediska selhání role živitele.

Selhání v roli živitele	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Určitě ne	9	19%	4	8%
Spíše ne	14	29%	8	18%
Tak napůl	6	13%	2	4%
Spíše ano	15	31%	25	56%
Určitě ano	4	8%	6	14%
Celkem	48	100%	45	100%

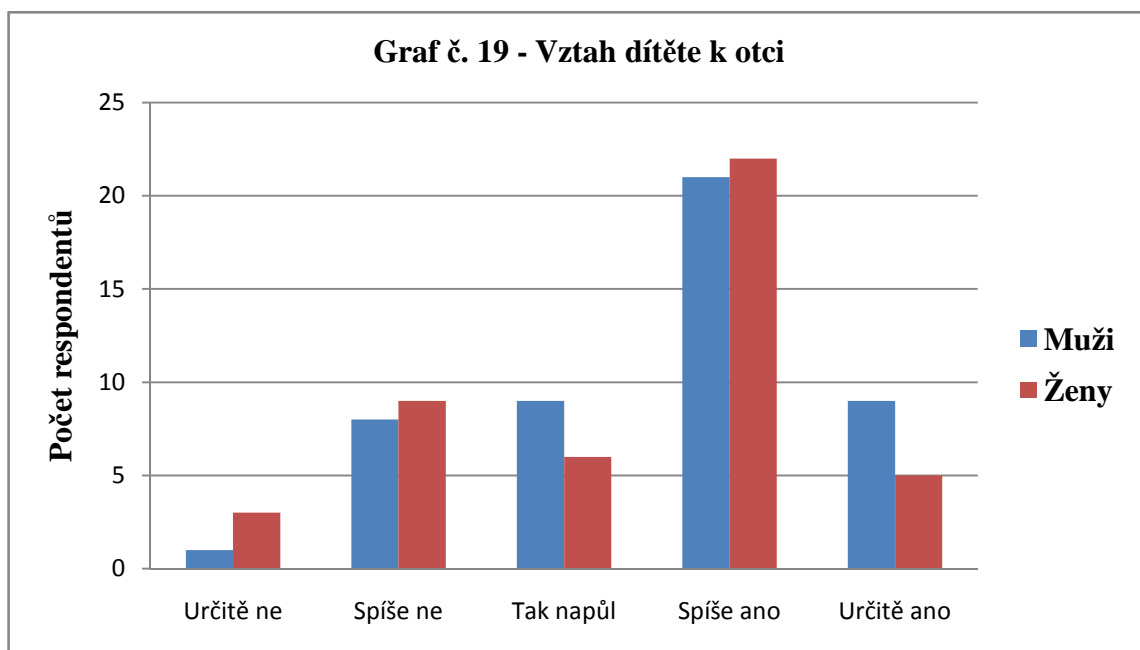
Rozhodnutí muže nastoupit na rodičovskou dovolenou považuje za selhání v roli živitele rodiny 50 respondentů, v převážné většině ženy (19 mužů a 31 žen). Opačný názor mělo 35 dotazovaných, kteří nástup muže na rodičovskou dovolenou jako selhání v roli živitele rodiny nevnímají (23 mužů a 12 žen). Tuto skupinu naopak tvořili zejména muži. Ačkoli se domnívají, že otcovská role by měla být především role

živitele, nepovažují rozhodnutí muže nastoupit na rodičovskou dovolenou jako její selhání. Možnost tak napůl volilo 8 dotazovaných, 6 mužů a 2 ženy.

Otázka č. 19 – Myslíte si, že dítě může navázat k otci tak blízký vztah jako k matce?

Tab. 30 – Vztah dítěte k otci.

Citová vazba	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Určitě ne	1	2%	3	7%
Spíše ne	8	17%	9	20%
Tak napůl	9	19%	6	13%
Spíše ano	21	44%	22	49%
Určitě ano	9	19%	5	11%
Celkem	48	100%	45	100%

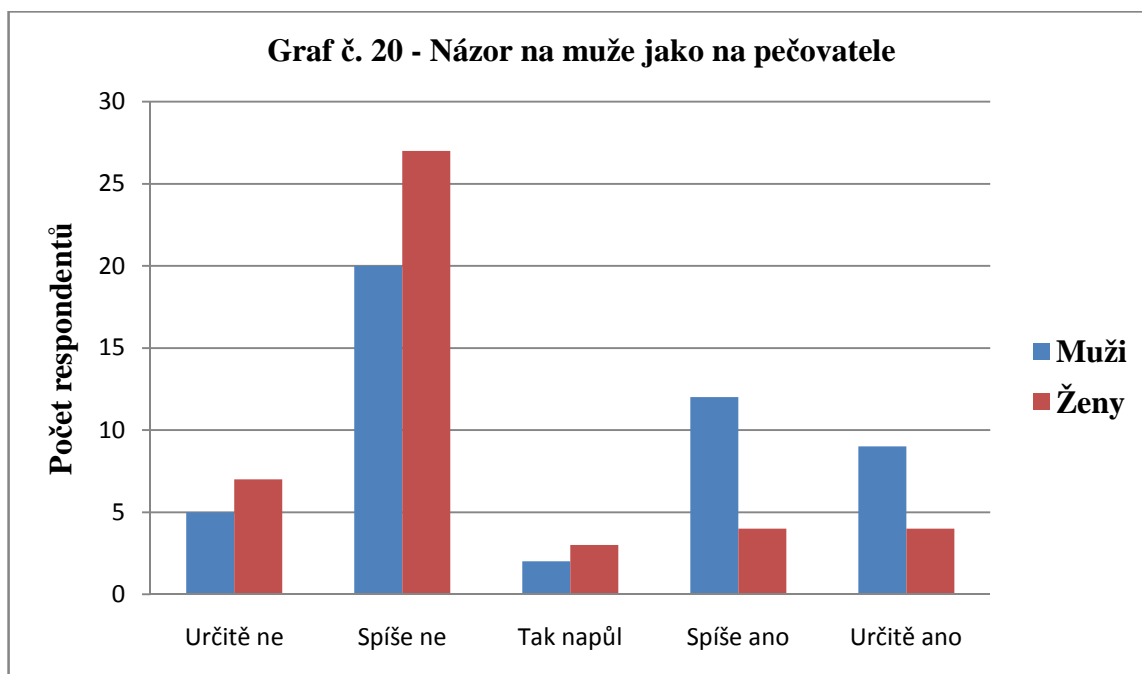
Dle výsledků uvedených v tabulce lze posoudit, že většina z celkového počtu dotazovaných, 57 respondentů se domnívá, že dítě může navázat k otci blízký vztah jako k matce. Spíše ano uvedlo 43 respondentů, 21 mužů a 22 žen, určitě ano 9 mužů a 5 žen. Pouze 21 dotazovaných, 9 mužů a 12 žen představuje počet respondentů, kteří

byli přesvědčeni, že dítě nemůže navázat k otci tak blízký vztah, jako k matce. 8 mužů a 9 žen zvolilo odpověď spíše ne. 1 muž a 3 ženy ve věkové kategorii 50 let a více odpovědělo určitě ne. 15 respondentů, 9 mužů a 6 žen se nepřiklonilo ani k jedné straně a označilo možnost tak napůl.

Otázka č. 20 – Mohou být podle Vás muži schopnými pečovateli stejně jako ženy?

Tab. 31 – Názor na muže jako na pečovatele.

Muži pečovatelé	Počet mužů	Muži v procentech	Počet žen	Ženy v procentech
Určitě ne	5	10%	7	16%
Spíše ne	20	42%	27	59%
Tak napůl	2	4%	3	7%
Spíše ano	12	25%	4	9%
Určitě ano	9	19%	4	9%
Celkem	48	100%	45	100%

Následující tabulka představuje názor na muže z pohledu pečovatele. 59 respondentů, 25 mužů a 34 žen se domnívá, že muži nemohou být schopnými pečovateli stejně jako ženy

ženy. Tato část souboru je zastoupena převážně ženami. Tak napůl se k této otázce vyslovalo 5 dotazovaných, 2 muži a 3 ženy. 29 respondentů, 21 mužů a 8 žen byli toho názoru, že muži schopnými pečovateli být mohou.

Interpretace výsledků dotazníku

V rámci výzkumu byli oslovení respondenti, rozdělení do čtyř věkových kategorií, z nichž nejpočetnější je věková skupina do 29 let. Oproti tomu nejméně početnou je kategorie 50 let a více. Většina respondentů má středoškolské a vysokoškolské vzdělání, jejichž zastoupení je poměrně vyrovnané. Z hlediska rodinného stavu byl výzkumný soubor zastoupen převážně vdanými ženami a ženatými muži, dále pak svobodnými a partnery žijícími v nesezdaném soužití. Nejvíce respondentů má po dvou dětech. Poměrně vyrovnané zastoupení činí respondenti s 1 dítětem a 3 a více dětmi. Vzhledem k tomu, že z celkového počtu dotazovaných je 28% bezdětných respondentů, kteří náleží zejména věkové kategorii do 29 let, je zde patrná tendence odkládat založení rodiny na pozdější dobu. Finanční situace rodiny byla respondenty nejčastěji hodnocena jako průměrná. Většina dotazovaných je zaměstnaných v soukromém sektoru, 8% činí nezaměstnaní. Z hlediska povědomí o institutu rodičovské dovolené pro muže (otázka č. 8) je většina respondentů informována o této možnosti, 8 mužů neví o této alternativě. Muže, který čerpá rodičovskou dovolenou, zná pouze 29% dotazovaných. Této možnosti by využilo (otázka č. 10) 49% respondentů, a to 14 mužů a 31 žen. Nejvíce dotazovaných, by volilo tuto možnost z důvodu vyššího příjmu partnerky (otázka č. 11), dále pak z důvodu ztráty zaměstnání, v zájmu pečovat o dítě pouze 9 mužů. Někteří uvedly jiné důvody např. vážné onemocnění matky, vdovství atd. Z tohoto důvodu je patrné, že by tuto alternativu péče o dítě volili pouze v krajním případě, z důvodu nepříznivé finanční situace. Většina respondentů, se také zmínila o tom, že tato alternativa je vhodným řešením finanční situace rodiny (otázka č. 12). Více než polovina dotazovaných, zejména muži nesouhlasí se zapojením mužů do péče již v raném věku života dítěte (otázka č. 13). Z grafu č. 13 je patrné, že ženy souhlasí se zapojením mužů do péče již v raném věku života dítěte ve větší míře než muži. Střídání rodičů v péči o dítě jsou rovněž nakloněny více ženy než muži (otázka č. 14), jelikož muži se na rozdíl od žen přiklání spíše k zachování tradičních rodičovských rolí (otázka č. 15), což lze zaznamenat i z grafu č. 15.

S názorem, že rodičovská dovolená je především záležitostí ženy (otázka č. 16), souhlasilo 60% dotazovaných, 38 mužů a 18 žen. Z tohoto důvodu je možné konstatovat, že ženu na rodičovské dovolené upřednostňují častěji muži než ženy. K roli otce živitele (otázka č. 17) se přiklonilo 59 respondentů, 32 mužů a 27 žen. Z vyjádření respondentů k otázkám 13, 15, 16 a 17 je viditelná tendence upřednostňovat spíše tradiční pojetí výchovy. Rozhodnutí muže nastoupit na rodičovskou dovolenou vnímá jako selhání v roli živitele 54% dotazovaných, 19 mužů a 31 žen (otázka č. 18). Přestože se 61% respondentů (30 mužů a 27 žen) domnívá, že dítě může navázat k otci, stejně tak blízký vztah jako k matce (otázka č. 19) pouze 31 % dotazovaných (21 mužů a 8 žen) si myslí, že muži mohou být schopnými pečovateli stejně jako ženy (otázka č. 20). Z grafu č. 20 je patrná převaha mužů nad ženami v názoru, že muži mohou být schopnými pečovateli stejně jako ženy.

5.5 Závěr výzkumu

Výzkumná otázka č. 1 - *Které faktory pozitivně ovlivňují životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené?*

Z rozhovoru vyplývá, že muži na rodičovské dovolené řadí mezi faktory sytící životní spokojenost v oblasti **zdraví** dobrý zdravotní stav všech členů rodiny, v oblasti **zaměstnání** seberealizaci, kontakt s lidmi, pocit dobře vykonané práce, nové zkušenosti, sebezdokonalování, možný úspěch. V oblasti **financí** nejčastěji uvádí ekonomické zabezpečení rodiny. Pozitivně ovlivňuje jejich spokojenost **rodina**, zejména dobré partnerské vztahy, rovněž vztahy s rodiči a sourozenci, vztahy mezi rodiči a dětmi, láska, spokojenost všech členů rodiny, dobrá atmosféra v rodině, pochvala, porozumění, uznání a tolerance. Životní spokojenost otců na rodičovské dovolené rovněž pozitivně ovlivňují **přátelé a známí**, především jejich pomoc a podpora.

Výzkumná otázka č. 2 – Které faktory negativně ovlivňují životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené?

Mezi faktory bránící životní spokojenosti řadí muži na rodičovské dovolené **nemoc, starosti, stres, únavu, ztrátu zaměstnání či špatně placenou práci**, s tím spojený **nedostatek finančních prostředků a dluhy**, což způsobuje **obavu z budoucnosti**. Rovněž nevyhovující **bydlení** způsobuje značnou nespokojenost těchto mužů. Spokojenost mužů na rodičovské dovolené rovněž negativně ovlivňuje **kritika**, nejen rodiny, ale i okolí, **příliš vysoké ceny a politická situace**.

Hypotéza č. 1: *Ženy souhlasí se zapojením mužů do péče již v raném věku života dítěte ve větší míře než muži.*

Z celkového počtu 93 respondentů souhlasí se zapojením mužů do péče již v raném věku života dítěte 26 žen (28 % celku) a pouze 3 muži, což činí 3% celku (otázka č. 13 dotazníkového šetření). Se zapojením mužů do péče již v raném věku života dítěte tudíž souhlasí ženy ve větší míře než muži, jelikož počet žen jednoznačně převyšuje počet mužů. **Hypotéza je tedy potvrzena.**

Hypotéza č. 2: *Zachování tradičních rodičovských rolí jsou více nakloněni muži než ženy.*

Vyhodnocením výsledků dotazníkového šetření u otázky č. 15 vychází najevo, že většina respondentů, kteří se jasně vyjádřili k této otázce, se přiklonila k zachování tradičních rodičovských rolí. Z celkového počtu 93 dotazovaných souhlasí se zachováním tradičních rodičovských rolí 34 mužů (37% celku) a 10 žen (11% celku). Je tedy patrné, že zachování tradičních rodičovských rolí jsou více nakloněni muži než ženy. **Hypotéza je potvrzena.**

Hypotéza č. 3: *Ženu na rodičovské dovolené upřednostňují častěji muži než ženy.*

Většina dotazovaných, a to 38 mužů (41% celku) a 18 žen (19% celku) souhlasí s názorem, že rodičovská dovolená je především záležitostí ženy, o čemž vypovídá

vyhodnocení otázky č. 16 dotazníkového šetření. Je tedy zřejmé, že ženu na rodičovské dovolené upřednostňují častěji muži než ženy. **Hypotéza je tudíž potvrzena.**

Hypotéza č. 4: *Názor, že muži mohou být schopnými pečovateli stejně jako ženy, zastává více mužů než žen.*

Vyjádření k této hypotéze poskytuje otázka č. 20 dotazníkového šetření. Pouze 21 mužů (23% celku) a 8 žen (9% celku) z celkového počtu 93 respondentů se domnívá, že muži mohou být schopnými pečovateli stejně jako ženy. Tento názor zastává nepochybně více mužů než žen, jelikož počet žen je výrazně nižší než počet mužů. **Hypotéza je rovněž potvrzena.**

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na možnost komparace z hlediska názorů mužů a žen na problematiku aktivního otcovství. Jelikož bylo šetření provedeno pouze v městě Brně, je soubor respondentů po této stránce homogenní kategorií. Názory mužů a žen by bylo možné rovněž porovnat s ohledem na místo bydliště, což by mohlo být tématem dalšího zkoumání.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce na téma „Životní spokojenost mužů – otců na rodičovské dovolené“ bylo nastínit v teoretické rovině problematiku aktivního otcovství a následně se v empirické části zabývat otázkou životní spokojenosti právě otců pečovatelů. Empirickým šetřením dospět ke zjištění, které faktory ovlivňují životní spokojenost těchto mužů a také získat náhled mužů a žen na danou problematiku. Vzhledem k tomu, že problematika rodičovství je téma velmi široké, které není možné zcela zachytit, zaměřila jsem se proto ve své práci pouze na některé z jeho oblastí. Diplomová práce je strukturována do pěti kapitol. Část teoretickou tvoří čtyři kapitoly. První kapitola pojednává o rodině, která zůstává stále nezastupitelnou institucí pro dítě i dospělého člověka. Zahrnuje proměny současné rodiny i její funkce, vyvíjející se v kontextu se společenskými změnami. Neméně důležitá je úloha rodičovství ve smyslu výchovy dítěte, vedoucí k utváření nezávislé zralé osobnosti. Druhá kapitola je věnována genderu, vývoji a osvojování genderových rolí. Problematikou nového otcovství se zabývá kapitola třetí. Přibližuje roli současného otce, zejména jeho vliv na vývoj a výchovu dítěte. Předkládá možnost otce čerpat rodičovskou dovolenou, a tak se aktivně podílet nejen na péči o dítě, ale i péči o domácnost. Tato kapitola zmiňuje také možné negativní reakce okolí na otce pečovatele, jímž se tito muži nevyhnou vzhledem ke konzervativním postojům jednotlivců i společnosti. Čtvrtá kapitola se zabývá problematikou životní spokojenosti. Kapitola zahrnuje vymezení pojmu včetně výčtu faktorů, které životní spokojenost ovlivňují. V neposlední řadě je zde zmínka, jak životní spokojenost udržovat. Pátá kapitola uvádí výsledky empirického výzkumu. Na základě rozhovoru byly získány údaje, týkající se faktorů, ovlivňujících životní spokojenost mužů na rodičovské dovolené. Data získaná na základě dotazníkového šetření byla vyhodnocena do tabulky a následně graficky znázorněna. Se zřetelem na strukturu diplomové práce lze vyvodit z výzkumného šetření jisté závěry.

Pokud se jedná o životní spokojenost otců na rodičovské dovolené, je třeba zmínit zejména negativní faktory, které ovlivňují životní spokojenost těchto mužů. Negativním faktorem je zejména nedostatek finančních prostředků, jelikož výše podpory mladých rodin ze strany státu a příjem partnerky mnohdy nestačí ani na pokrytí základních potřeb. Většina těchto rodin se potýká s dluhy, které způsobují obavu z budoucnosti, což je bezesporu faktor, který negativně ovlivňuje jejich spokojenost. Od nedostatku

financí v těchto rodinách se odvíjí i nespokojenost mužů na rodičovské dovolené s nevyhovujícím bydlením. Jako negativní faktor rovněž zmiňují kritiku a to nejen v oblasti rodiny, ale i ze strany okolí vůči jejich roli otce pečovatele, což potvrzuje přetrvávání genderových stereotypů. Pozitivně ovlivňuje jejich spokojenost rodina, dobrý zdravotní stav všech členů rodiny, spokojenost v rodině a také pomoc a podpora ze strany přátel a známých.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že zejména muži jsou ve většině případů stále nakloněni tradičnímu pojetí výchovy. Přestože by řada z nich volila možnost nastoupit na rodičovskou dovolenou, důvodem by byly především ekonomické důvody. Většina z nich se přiklání spíše k zachování tradičních rodičovských rolí, kdy mužům přísluší role živitele a péči o dítě by přenechali především ženám.

Problematika práce souvisí se sociální pedagogikou především v oblasti podpory aktivního otcovství, zejména posilování významu role otce v prvních letech života dítěte. Jestliže je v zájmu společnosti, aby se i muž aktivně podílel na péči o dítě, je třeba vyjma vytváření rovných pracovních příležitostí, zaručit, aby po nástupu muže na rodičovskou dovolenou výrazně neklesla životní úroveň rodiny. Velmi důležitá je rovněž osvěta rodičovské veřejnosti. Jistě by se osvědčilo zintenzívnit informovanost prostřednictvím masové komunikace a různých kampaní na podporu aktivního otcovství a sdíleného rodičovství. Cílem je snažit se vyvolat veřejnou diskuzi, týkající se potřebného přerozdělení rodinných kompetencí. Zvrátit uvnitř široké veřejnosti stereotypní myšlení. V rámci osvětových kampaní je třeba dodávat odvalu otcům i matkám, aby dokázali sdílet péči o dítě bez předsudků vůči schopnostem druhého rodiče. Je nutné podporovat matky, aby nepodceňovali otce a naopak otce, aby se neobávali vzít na sebe odpovědnost za péči o dítě. Pro sociální pedagogiku je významný program harmonizace a široké škály opatření, které se přímo či nepřímo dotýkají výchovy dětí. Jedná se zejména o sladění rodinných a pracovních příležitostí, opatření v oblasti služeb péče o děti a úpravu rodičovské dovolené pro zaměstnané rodiče. Ve společnosti tak vzroste pochopení a ohodnocení péče o děti jako práce.

V závěru bych chtěla zmínit přínos mé diplomové práce, která mi umožnila proniknout do dané problematiky. Práce by mohla inspirovat nejen řadu vysokoškolských studentů, ale rovněž posloužit jako informační zdroj mnoha rodičům, zejména mužům, kteří se chtějí dozvědět něco více o této problematice. Práce může svými výsledky výzkumného šetření vzbudit zamyšlení či hledání možností, které by motivovaly muže k rozhodnutí zhostit se pečovatelské role.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

1. **ZÁKON č. 262/2006 Sb.**, zákoník práce, v platném znění.
2. **BAKALÁŘ, E.** *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2002, 216 s. ISBN 80-7021-605-0.
3. **BAKOŠOVÁ, Z.** *Sociální pedagogika ako životná pomoc*. 3. rozšířené vyd. Bratislava: public promotion, 2008, 256 s. ISBN 978-80-969944-0-3.
4. **BIDDULPH, S.** *Mužství. Jak zvládat všechny mužské role*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 200 s. ISBN 978-80-7367-209-6.
5. **BIDDULPH, S.** *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 144 s. ISBN 80-7178-155-X.
6. **BIERZOVÁ, J.** *Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi*. Gender, rovné příležitosti, výzkum. 7, 1, 2006, s. 19-26.
7. **BLATNÝ, M. a kol.** *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 304 s. ISBN 978-80-247-3434-7.
8. **BLATNÝ, M.** *Osobnostní determinanty sebehodnocení a životní spokojenosti: mezipohlavní rozdíly*. Československá psychologie. 45, 2001, s. 385–392.
9. **ČAČKA, O.** *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000, 378 s. ISBN 80-7239-060-0.
10. **DUFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J.** *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.
11. **DUNOVSKÝ, J.** *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 279 s. ISBN 80-7169-254-9.
12. **FORMÁNKOVÁ, L., RYTÍŘOVÁ, K.** *abc feminismu*. 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004, 234 s. ISBN 80-903228-3-2.
13. **GAVORA, P.** *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
14. **GILLERNOVÁ, I. KEBZA, V. RYMEŠ, M. a kol.** *Psychologické aspekty změn v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1.
15. **HAMPLOVÁ, D.** *Životní spokojenost, rodina, práce a další faktory*. Praha: SOU AV ČR, 2004, 42 s. ISBN 80-7330-063-X.

16. **HARTL, P.** *Psychologický slovník*. 3. vyd. Praha: Budka, 1996, 302 s. ISBN 80-90-15-49-0-5.
17. **HELUS, Z.** *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
18. **HENDL, J.** *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
19. **HNILICA, K.** *Vliv pracovního stresu a životních událostí na spokojenost se životem*. *Československá psychologie*. 48, 3, 2004, s. 193 – 202.
20. **CHALOUPKOVÁ, J.** *Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti*. *Sociologický časopis*. 41, 1, 2005, s. 57-77.
21. **JANDOUREK, J.** *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 232 s. ISBN 80-7178-749-3.
22. **JANOŠOVÁ, P.** *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
23. **JARKOVSKÁ, L.** *Rovné příležitosti dívek a chlapců ve vzdělání*. 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2003.
24. **KARSTEN, H.** *Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006, 184 s. ISBN 80-7367-145-X.
25. **KOHOUTEK, R.** *Poznávání a utváření osobnosti*. Brno: Cerm, 2001, 280 s. ISBN 80-7204-200-9.
26. **KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V.** et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, 200 s. ISBN 80-7315-004-2.
27. **KRAUS, B.** *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
28. **KŘIVOHLAVÝ, J.** *Jak přežít vztek, zlost a agresi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2004, 156 s. ISBN 80-247-0818-3.
29. **KŘÍŽKOVÁ, A. MAŘÍKOVÁ, H.** et al. *Práce a péče. Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Slon, 2008, 168 s. ISBN 978-80-86429-94-6.
30. **KŘÍŽOVÁ, E.** *Kvalita života v kontextu všedního dne*. Praha: Triton, 2005, 629 s. ISBN 80-7254-657-0.
31. **KUBÍČKOVÁ, K.** *Pečující otcové*. *Aperio – nezávislý rodičovský čtvrtletník*. 2004, 3, 1, s. 21 - 22. ISSN 1214-7389.

- 32. KUNDRA, L.** *Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství*. 1. vyd. Praha: Otevřená společnost - Centrum ProEquality, 2009, 40 s. ISBN 978-80-87110-14-0.
- 33. LAŠEK, J.** *Subjektivní životní spokojenost u tří věkových skupin respondentů*. Československá psychologie. 2004, 48, 3, s. 215 – 224.
- 34. LEMAN, K.** *Na otci záleží*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2008, 164 s. ISBN 978-80-7255-175-0.
- 35. MAREŠ, P., POTOČNÝ, T.** *Modernizace a česká rodina*. 1. vyd. Brno: Barrister&Principal, 2003, 349 s. ISBN 80-86598-61-6.
- 36. MAŘÍKOVÁ, H.** *Muž v rodině: Democratizace sféry soukromé*. Sociologický ústav AV ČR, 1999, 110s. ISBN 80-85950-69-3.
- 37. MAŘÍKOVÁ, H.** *Proměna rolí muže a ženy v rodině*. In Sborník studií – Společnost žen a mužů z aspektu gender. Praha: Open Society Fund, 1999. 59 - 67 s.
- 38. MATĚJČEK, Z.** *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- 39. MATĚJČEK, Z.** *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986, 336 s. ISBN 08-011-86.
- 40. MATOUŠEK, O.** *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Slon, 1993, 128 s. ISBN 80-901424-7-8.
- 41. MOŽNÝ, I.** *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 208 s. ISBN 80-7178-624-1.
- 42. MOŽNÝ, I.** *Moderní rodina, mýty a skutečnost*. Brno: Blok, 1990, 169 s. ISBN 80-7029-018-8.
- 43. MOŽNÝ, I.** *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Slon, 2006, 312 s. ISBN 80-86429-58-X.
- 44. NAKONEČNÝ, M.** *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999, 288 s. ISBN 80-200-0690-7.
- 45. NEŠPOROVÁ, O.**, *Harmonizace rodiny a zaměstnání. Rodiny s otci na rodičovské dovolené*. Praha: VÚPSV, 2005.
- 46. OAKLEYOVÁ, A.** *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 176 s. ISBN 80-7178-403-6.
- 47. PILÁT, M., PLAŇAVA, I.** *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. 1. vyd. Brno: Barrister &Principal, 2002, 291 s. ISBN 80-86598-36-5.
- 48. PLAŇAVA, I.** *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000, ISBN 80-7239-039-2.

- 49. PONĚŠICKÝ, J.** *Fenomén ženství a mužství. Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy.* 2. vyd. Praha: Triton, 2004, 208 s. ISBN 80-7254-374-1.
- 50. PROCHÁZKA, M.** *Sociální pedagogika.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012, 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
- 51. RENZETTI, C. M., CURRAN, D. J.** *Ženy, muži a společnost.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 644 s. ISBN 80-246-0525-2.
- 52. RICHTER, R., SCHAFĚR, E.** *Knihy pro tatínky.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 176 s. ISBN 978-80-247-2083-8.
- 53. SEDLÁČEK, L., PLESKOTOVÁ, K.** *Aktivní otcovství.* 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2008, 63 s. ISBN 978-80-903228-9-1.
- 54. ŠMÍDOVÁ, I.** *Matkové.* In *Modernizace a česká rodina.* Brno: Barrister & Principal, 2003, 19 s. ISBN 80-86598-61-6.
- 55. ŠOLCOVÁ, I. KEBZA, V.** *Nezaměstnanost a zdraví.* Československá psychologie. 2001, 45, 2, s. 127-134. ISSN 0009-062X.
- 56. TÄUBNER, V.** *Rodiče v krizi?* 1. vyd. Neratovice: P. Šorel, 1993, 108 s. ISBN 80-900683-7-5.
- 57. VÁGNEROVÁ, M.** *Vývojová psychologie: dětství, dospělost a stáří.* 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
- 58. VÁGNEROVÁ, M.** *Základy psychologie.* 1. dotisk. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 360 s. ISBN 80-246-0841-3.
- 59. VALDROVÁ, J.** *Gender a společnost.* 1. vyd. Ústí nad Labem: UJEP, 2006, 236 s. ISBN 80-7044-808-3.
- 60. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I.** *Aplikovaná sociální psychologie I.* 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 384 s. ISBN 80-7178-269-6.
- 61. YABLONSKY, L.** *Otcové & synové.* 1. vyd. Praha: Portál, 1995, 224 s. ISBN 80-7178-075-8.

<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zakonik-prace/>

<http://www.portal.cz/casopisy/pd/ukazky/-existuje-recept-na-spokojeny-zivot/43719/>

<http://www.psychometry.cz/informace/view/39/>

<http://www.tatojaknato.cz/reserse-rodicovska-dovolena/>

<http://www.tatove.info/historie2.html/>

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Charakteristika výzkumného souboru pro rozhovor.....	48
Tab. 2. Doba čerpání rodičovské dovolené.....	51
Tab. 3. Počet dětí v péči otců.....	52
Tab. 4. Zaměstnání v době před rodičovskou dovolenou.....	53
Tab. 5. Pozitiva zaměstnání.....	54
Tab. 6. Okolnosti významné pro spokojenost.....	56
Tab. 7. Kritéria spokojenosti.....	57
Tab. 8. Životní cíle otců na RD.....	58
Tab. 9. Spokojenost a nespokojenost v roli otce pečovatele.....	59
Tab. 10. Okruhy spokojenosti.....	64
Tab. 11. Faktory životní spokojenosti.....	66
Tab. 12. Počet respondentů z hlediska pohlaví.....	69
Tab. 13. Počet respondentů z hlediska věkových skupin.....	69
Tab. 14. Počet respondentů z hlediska vzdělání.....	70
Tab. 15. Počet respondentů z hlediska rodinného stavu.....	71
Tab. 16. Počet dětí v rodině.....	72
Tab. 17. Finanční situace rodiny.....	73
Tab. 18. Složení respondentů z hlediska zaměstnání.....	74
Tab. 19. Počet respondentů z hlediska povědomí o institutu rodičovské dovolené.....	75
Tab. 20. Povědomí o mužích na rodičovské dovolené.....	76
Tab. 21. Využití rodičovské dovolené otcem.....	77
Tab. 22. Důvody k úvaze o nástupu muže na rodičovskou dovolenou.....	78
Tab. 23. Muž na rodičovské dovolení – řešení finanční situace rodiny.....	79
Tab. 24. Zapojení mužů do péče v raném věku života dítěte.....	80
Tab. 25. Střídání rodičů na rodičovské dovolené.....	82
Tab. 26. Zachování tradičních rodičovských rolí.....	83
Tab. 27. Názor na rodičovskou dovolenou.....	84
Tab. 28. Názor na roli otce.....	85
Tab. 29. Názor na muže z hlediska selhání role živitele.....	86
Tab. 30. Vztah dítěte k otci.....	87
Tab. 31. Názor na muže jako na pečovatele.....	88

SEZNAM PŘÍLOH

P I Formulace otázek k rozhovoru.

P II Dotazník – Názory mužů a žen na problematiku aktivního otcovství – muž na rodičovské dovolené.

PŘÍLOHA P I: FORMULACE OTÁZEK K ROZHOVORU.

- 1) Jak dlouho čerpáte rodičovskou dovolenou?
- 2) O kolik dětí se staráte?
- 3) Byl jste před nástupem na RD někde zaměstnán?
- 4) Je pro vás zaměstnání důležité z jiného hlediska než finančního?
- 5) Ovlivňuje zdraví vaši spokojenost?
- 6) Co je důležité pro vaši spokojenost?
- 7) Jak ovlivňuje vaši spokojenost rodina?
- 8) Jak byste definoval spokojeného člověka?
- 9) Co je vaší životní snahou?
- 10) S čím jste spokojen v roli otce pečovatele, a s čím naopak ne?
- 11) Jste spokojen s okruhem svých přátel?
- 12) Vyhovuje vám množství volného času, který věnujete svým zálibám?
- 13) Myslíte si, že vzdělání může ovlivnit pocit spokojenosti?
- 14) Jste spokojen sám se sebou? (schopnosti, dovednosti, vzhled, sebevědomí, charakter...)
- 15) Jste spokojen se svým sexuálním životem?
- 16) Jste spokojen s vaším současným příjmem?
- 17) Vyhovuje vám vaše současné bydlení?
- 18) Má kritika druhých vliv na vaši spokojenost?
- 19) Co by se mělo změnit, abyste byl spokojenější?
- 20) Co vám brání v pocitu spokojenosti?

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK – NÁZORY MUŽŮ A ŽEN NA PROBLEMATIKU AKTIVNÍHO OTCOVSTVÍ – MUŽ NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ.

Vážený pane, vážená paní,

jsem studentkou magisterského studia sociální pedagogiky Institutu mezioborových studií v Brně. Obracím se na Vás s žádostí o spolupráci při zpracování výzkumu k mé diplomové práci, ve které se věnuji problematice aktivního otcovství. Prosím Vás o zodpovězení níže uvedených otázek, které vystihují Váš názor na danou problematiku. Vámi uvedené údaje jsou pro vypracování mé diplomové práce velmi důležité, proto Vás prosím o pravdivé odpovědi. Dotazník je anonymní a uvedené údaje poslouží pouze pro studijní účely.

Děkuji Vám za ochotu a Váš čas.

Bc. Petra Šenková

e-mail: senkova.pet@seznam.cz

Zakroužkujte prosím vždy pouze jednu z možností, popř. odpověď doplňte nebo uveďte jinou variantu.

1. Pohlaví:

- a) žena   b) muž

2. Věk:

- a) do 29 let   b) 30-39 let   c) 40-49 let   d) 50 let a více

3. Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní   b) vyučen/a v oboru   c) střední s maturitou   d) vysokoškolské

4. Rodinný stav:

- a) svobodná/ý   b) nesezdané soužití   c) vdaná/ženatý   d) rozvedená/ý
e) vdova/vdovec

5. Počet dětí:

- a) 0   b) 1   c) 2   d) 3 a více

6. Finanční situace Vaší rodiny:

- a) podprůměr   b) spíše podprůměr   c) průměr   d) spíše nadprůměr
e) nadprůměr

7. Vaše současné zaměstnání:

- a) státní sektor   b) soukromý sektor   c) podnikatel   d) nezaměstnaná/ý

8. Od 1. 1. 2001 mají muži ze zákona možnost využívat rodičovskou dovolenou. Víte o této možnosti?

- a) ano   b) ne

9. Znáte nějakého muže, který využívá nebo v minulosti využíval rodičovskou dovolenou?

- a) ano   b) ne

10. Využil/a byste této možnosti?

- a) určitě ne   b) spíše ne   c) nevím   d) spíše ano   e) určitě ano

11. Jaké důvody by Vás přiměly uvažovat o této alternativě?

- a) vyšší výdělek matky
b) ztráta zaměstnání otce
c) zájem otce pečovat o dítě
d) jiné důvody (prosím popište)

12. Je podle Vás tato alternativa vhodným řešením finanční situace rodiny?

- a) určitě ne   b) spíše ne   c) tak napůl   d) spíše ano   e) určitě ano

13. Souhlasíte s tím, aby se muži zapojili do péče již v raném věku života dítěte?
a) zcela nesouhlasím   b) nesouhlasím   c) nevím   d) souhlasím   e) zcela souhlasím
14. Domníváte se, že by se rodiče měli v péči o dítě střídat?
a) určitě ne   b) spíše ne   c) tak napůl   d) spíše ano   e) určitě ano
15. Jste nakloněn/na zachování tradičních ženských a mužských rolí?
a) určitě ne   b) spíše ne   c) tak napůl   d) spíše ano   e) určitě ano
16. Souhlasíte s názorem, že rodičovská dovolená je především záležitostí ženy?
a) zcela nesouhlasím   b) nesouhlasím   c) nevím   d) souhlasím   e) zcela souhlasím
17. Domníváte se, že otcovská role by měla být především role živitele?
a) určitě ne   b) spíše ne   c) tak napůl   d) spíše ano   e) určitě ano
18. Vnímáte rozhodnutí muže čerpat rodičovskou dovolenou jako jeho selhání v roli živitele rodiny?
a) určitě ne   b) spíše ne   c) tak napůl   d) spíše ano   e) určitě ano
19. Myslíte si, že dítě může navázat k otci tak blízký vztah jako k matce?
a) určitě ne   b) spíše ne   c) tak napůl   d) spíše ano   e) určitě ano
20. Mohou být podle Vás muži schopnými pečovateli stejně jako ženy?
a) určitě ne   b) spíše ne   c) tak napůl   d) spíše ano   e) určitě ano

Děkuji za spolupráci.